הײנט 32 זײטען: • ערצעהלונגען, פעליעטאנען, ספעציעלער „פסח-קונדס", „פאר אונזערע
• קינדער, „אילוסטרירטע בײלאגע, דער נײער ראמאן „דאס בופעט-מײדעל" א.א.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרײז 35 גראשען

נײער פאלקסבלאט

№ 95 | Łódź, Środa, 20 kwietnia 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, מיטוואך, י"ד ניסן תרצ"ב | № 95

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

כשר לפסח

דער גרעסטער גענוס איז צו טרינקען דעם טעע

פון דער איבעראל-באוואוסטער פירמע

ו. וויסאצקי און קאמפ.

הנוסדה ע"י קלונמוס זאב וויסאצקי ז"ל

וועלכע איז אנערקענט אלס די בעסטע אויפ'ן מארק

פריהער מאסקווע
איצט לאנדאן

ספעציעלע ערפאלגן האבען די סארטען

№ 74 און № 75

פאקונג:
1 קילא און 1/2 קילא
פערגאמענטירטע
בלעך-שאכטלען

צו בעקומען איבעראל! • אין אריגינעלע פערפאקונג באנדראלירט • צו בעקומען איבעראל!

כשר לפסח — בהכשר של הרב מדאנציג ר' יעקב מאיר סגלוביץ
בן הרב הגאון ר' חיים זצ"ל מווילנא עם ועד הרבנים מווארשא. — כשר לפסח

ANGLAS

שאקאלאד קאקאא

בהכשר של הרב מדאנציג ר' יעקב מאיר סגלוביץ
בן הרב הגאון ר' חיים זצ"ל מווילנא עם ועד הרבנים מווארשא.

כשר לפסח — כשר לפסח

Skład Konsygnacyjny:
SALOMON SEIDLER, Piłsudskiego 32
tel. 221-58 i 132-30.

האסטו זיך שוין פערזעהען מיט אן'עלעגאנטען

פריהלינגס-הוט?

אייל צו דער גוט-בעקאנטער פירמע

M. RAPOPORT, 9 פעטריקאווער 9, טעל. 230-08

וואו מען בעקומט אלערנייעסטע אויסלענדישע, ווי אויך אינלענדישע היטען אין אלע קוואליטעטען פון די נײעסטע פאסאנען און פארבען ביליגער ווי איבעראל!

כשר לפסח | די באוואוסטע יודישע „שאקאלאדען-פאבריק „ZŁOTY RAJ" | כשר לפסח

מאכט בעקאנט איהרע געעהרטע קונדשאפט, אז צום בעפארשטעהענדען פסח איז די פערזעהען מיט א רײכען אויסוואהל פון פערשידענע שאקאלאד און קארמעלען כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.

בעמערקונג: אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער דער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

מ'בעט זהיר די געעהרטע קונדשאפט, וואס פריהער אײנצוקויפען אויף יום-טוב, כדי אויסצומײדען א גרויסען געדראנג.

אונזערע פערקויפס-שטעלען: וואסאדניא 50, זאוואדזקא 11, שרודמיעסקא 7

ס'איז אנגעקומען א גרויסער טראנספארט

זיבער-פּיקסעז ארי׳גינעל קאנאדישע צום פּרייז 330 זל.

און עמפּפעהל צום פריהלינג- און זומער-סעזאן אלערארט פּעלץ-ווארעז

צו קאנקורענץ-פּרייזען

Skład futer HAJMAN TUROBINER, PIOTRKOWSKA 82.

tel. 190-24.

2624 בעמערקונג: ס'ווערען אָנגענומען פעלץ-מאַנטלען און מענער פּעלצען אויף בעשטעלונג.

גאנץ לאדז און די פּראווינץ

האָט זיך שוין איבערציינגט, אז דעם גרעסטען אויסוואהל

לכבוד פסח

פון אלע סארט ווײַנען אין און אויסלענדישע אָריגינעלע און פאַרשידענע אַנדערע ווײַנען אַלעס כשר לחג הפסח עמפּפעהלט צו קאָנקורענץ-פּרייזען

די בעוואוסטע פירמע

כרמל-ווײַן

ליפּא שײַנביין.

ווי אויך אָריגינעלען ווײַן פון דער בעוואוסטער פירמע

ליבערמאַן, ווארשא, פראנציסקאנער 19

ווי אויך רויט-ווײַן ספּעציעל פאַר צוקער-ליידענדע

לאדז, נאַוואָמיעסקא 27, טעל. 149-27

די פירמע עקזיסטירט זייט יאָהר 1903.

אכטונג: כ'בעט די ג. קונדשאַפט בײַם אײַנקויפען ווײַן פון דער פירמע ליבערמאַן, ווארשא, אַכטונג צו געבען, אז אויף די אינוויינינגע קאָרקען זאָל זיין אויסגעבערענט דערזעלבער נומער, וואָס אויפ'ן עטיקעט. בעמ.: בײַ א גרעסערען אײַנקויף ראבאט. צוליב דער בעקוועמ... קייט פון ג. פובליקום איז דאָס געשעפט אָפען ביז 2 בײַנאכט

קומט און איבערציי׳גט אײַך!

צו אלע אײַנוואוינער פון

גייער'ס ראיאן!

ווילט איהר א הנאה האָבען פאַר אייער געלד קויפט נאָר גוטע סחורה, און דאָס קענט איהר בעקומען נאָר אין מיין גאַלאַנטעריע-געשעפט ווי איהר בעקומט א רייכען אויסוואהל פון די

נײַעסטע און מאדערנסטע מוסטערען

קראוואטען

העמדער, קרעגען א. אז. וו.

איך עמפּפעהל זיך דער ג' קונדשאפט

ס. קליגער נאפּיורקאווסקיעגא 1

בלויז רעקלאמע איז נאך נישט אלעס!

די הויפּט-זאך איז

ביליג, גוט און עלעגאנט!

און דאָס קענט איהר זיך איבערצייגען בעזוכענדיג מיין ערשטקלאַסיג אײַראָפּעאיש-אײַנגעאָרדענט געשעפט, וועלכעס איז צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן רייך פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון די מאָדערנסטע עלעגאַנטע

דאמען-, הערן- און קינדער-שיך

◆ רעיעלע בעהאנדלונג! ◆

מיט אכטונג

ח. מ. ראדזאנאווער

3 נאוואמיעסקא 3

טעל. 18-183.

2526

ווײַן כשר לפסח!

רײַנער ראדזינען-ווײַן

אהן אלקאהאל

קווארט . . 2 זל.

באטשינקע 50 זל.

צו בעקומען נאר אין דער ווײַן און מעהד-פאבריק

פירמע „פּראגרעס"

אלטער מארק 2, טעל. 82-184.

2666

רעיעל, גוט און ביליג קויפט מען נור

אין דער בעוואוסטער ווײַנהאנדלונג

ע. שיקיער, לאדז

פּולנאָצנא № 1, טעל. 84-107

דאָס איז די עלטסטע פירמע אין לאָדז, וואָס עקזיסטירט זייט דעם יאָהר 1865 און איז דורך איהר רעיעלע בעהאַנדלונג דער געעהרטער קונדשאַפט זעהר גוט בעקאַנט.

די פּרייזען זענען שטאַרק ערמעסיגט.

אײַן פלאַש ווײַן פון 1.60 זל. אָן | אַלע סאָרטען כרמל-ווײַן

און קאניאק, רײַנער האָניג-מעהד ווי אויך איז דאָ אויף לאַנגער מעהד פון פאַר די מלחמה

די פײַנסטע ליקיערען. עכטער שליוואוויץ. שפּריט של פסח

נאַטירליכער גוטער רויטווײַן ספּעציעל פאַר צוקער-ליידענדע.

אלעס כשר לפסח! אלעס כשר לפסח!

2442

בײַם פּערזעהען זיך איז פערשידענע ווייטיגע פּראדוקטען אויף יום-טוב דארף דער גלענצענדער

E.W.I.G. טעה

לחג הפסח

RÓŻA CEYLOŃSKA

— פערנעהמען דעם אויבענאן. —

דאס ניי-ערעפענטע

טוך- און קארט-געשעפט

אויף פּעטריקאווער 23, פראנט, 2. שט.

טעל. 39-226

מאכט בעקאַנט, אז צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאָן עמפּפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די מאָדערנסטע דאמען- און הערען-שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארדט'ס סחורות

צו קאנקורענץ-פּרייזען.

בעזוכט אונז און איהר וועט זיך איבערצייגען!

M. TAZBIR

מיט אכטונג

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון ק. מילגראם

לאדז, פּעטריקאווער 23

פראנט, 2-טער שטאק.

הורט און דעטייל

לוקסוס-שיך

פאר הערן, דאמען און קינדער

צו קאנקורענץ-פּרייזען

בעקומט מען נור אין דער פירמע

A. OGóREK

11 זאוואדזקא 11

די עלעגאנטסטע מענער-היטעל
צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן עמפפעהלט
אין די נייעסטע סארטען און קאלירען
דאס ניי-ערעפענטע היטען-געשעפט
„KURJER KAPELUSZNICZY"
לאדז, 15 פאלודניאווא 15

אכטונג! צוליב דער ערעפנונג פערקויף איך מיטן 40% ביליגער. זעמטליכע רעפעראטורען און פאסאנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט'ן אויסלענד-שען מוסטער. קומט און איבערצייגט אייך!

„שיר" לאדזער יודישער מוזיק-פעראיין „שיר"
זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

זונטאג, ד. 24. אפריל, 4 נאכמ. קומט פאר אין „פילהארמאניע"
א פייערליכער יובילוי-קאנצערט
אין צוזאמענהאנג מיט'ן 200-יעהריגען געבורטס-טאג פון יאזעף היידען.
אין פראגראם: היידען'ס גרויסע אראטאריע
„מעשה בראשית"
אונטער דער ליטונג פון פראפ. י. פיוווישים.
עס נעמען אנטייל: דער „שיר"-כאר
לאדזער סימפאנישער ארקעסטער
סאליסטען: (א. וויסאק (ווארשא)—סאפראן, ה. סארן—טענאר, (ס. לעוויטין — באס.
פאר'ן קאנצערט וועט דיר. א. פערעלמאן האלטען א פארטראג וועגען היידען'ס לעבען און שאפען.
בילעטען פון 1.25 ביז 5 זל. צו בעקומען אין פילהארמ.-קאסע.

קויפט נישט פריהער קיין סחורה
ביז איהר וועט זיך נישט איבערציגן, אז די ביליגסטע קוועלע פון די נייעסטע
הערען- און דאמען-שטאפען
פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען
צו די ביליגסטע פאבריקס-פרייזען איז נור ביי דער גוט-בעקאנטער און רעעלער פירמע
M. i Sz. Rabinzon
ŁODŹ, PIOTRKOWSKA 45, tel. 120-41.
גורט און דעטייל! — רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג! — הורט און דעטייל!

„כרמל-אוריגינאל"
כשר און נאציאנאל
נאטירליך און ריין איז אונזער וויין,
געזונד און געשמאק איז אונזער קאניאק.
הוט אייך פאר פאלסיפיקאטען.
אונזער שוץ-מארקע

„עזרת אחים" אין לאדז. זאוואדזקא 28
בעקאנטמאכונג.
שבת, דעם 23-טען ד. ח. פינקטליך 7 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, זאוואדזקא 28
אנ'אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג
מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג: 1) ענדערן עטליכע פאראגראפען אין סטאטוס, 2) צוקאפטירען פערוואלטונגס-מיטגלידער. 3) פרייע פארשלאגען.
אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך און צאהלרייך צו ערשיינען.
מיט אכטונג **די פערוואלטונג**

די „מאשין-מצות"
פון דער מעכאנישער בעקעריי ביי דער בעוואוסטער צוקערניע
נ. ווינבערג
אונטער דער השגחה פון יאנאווער רב
38 פיעטריקאווער 38, טעלעפאן 143-82
מאכט בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז צוליב די קאלאסאלע בעשטעלונגען, ווערט געבעטען וואס פריהער צו קומען נאך מצות, כדי צו זיין אזוי ווי יעדן יאר צו קענען לויט'ן וואונש צופרידענשטעלען
צו קאנקורענץ-פרייזען!
בעמערקונג: די מצות אין מצה-מעהל זענען געפאקט און פערזעהן מיט אונזער פירמען
אלע בעשטעלונגען ווערען אפגעשיקט א היים.

יין כשר לפסח!
מיר מאכען בעקאנט דעם געעהרטען פובליקום, אז די איינציגע פערטרעטונג אויף לאדז פון דער בעוואוסטער פירמע
Eszkol Hochglobe
Warszawa
בעקומט מען צו פאבריקס-פרייזען ביי
ח. ז. גאלדבערג, פולנאצנא 14 טעלעפאן 183-73
הורט און דעטייל — הורט און דעטייל
בעמערקונג: ביי מיר איז אויך צו בעקומען
שפירט, וויין און ליקיער כשר לחג הפסח
הורט ראבאט 10% — 10% ראבאט הורט

האנטווערקער-פעראיין, וואלטשאנסקא 19
אכטונג מיטגלידער!
פרייטאג, ד. 22 אפריל ה. י. (2-טער טאג פסח) פינקטליך 3 נאכמיטאג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל
אנ'אויסערארדענטליכע פערזאמלונג
מיטן אנטייל פון סעקרעטאר פון דער הויפט-פערוו. ח' ש. קארן (ווארשא).
אלע מוזען קומען פינקטליך.
2171
די פערוואלטונג

צו דער פערלאבונג פון אינזער קאלעגע
ה' מאניעק פארנבלום
מיט פרל. פאלא קאכאנסקא
גראטולירען און ווינשען פיל גליק אויף זייער נייעם לעבענס-וועג
קאלעגען שימעק טערקעלטויב, העניעק קשיאנזשע, סאלעק ווראנסקי.
2692

האנדווערקער-פעראיין וואלטשאנסקא 19
8-זונג טריקא-נייער-כאלופניקעס
זונטאג, דעם 24 אפריל, (צווייטער טאג חול המועד פסח) פינקטלעך 10 פריה קומט פאר אין פעראיינס לאקאל, וואלטשאנסקא 19
אנ'אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג
פון אלע טריקא-נייער-כאלופניקעס אין לאדז.
2171
די פאך-קאמיסיע

וואס טויג אייך זיין אין ספק
און ריזיקירען אייער געלד און געזונד קויפענדיג אונבעקאנטען וויין אדער גאר פאלסיפיקאטען
ווען איהר קאנט זיין פולשטענדיג זיכער
און האבען דעם בעסטען וויין אין דער וועלט קויפענדיג
„כרמל"
וויין און קאניאק
פון באראן ראטשילד'ס וויין-קעלערען
זייט פארזיכטיג ביים קויפען! ■ גיט אכטונג אויף די שוץ-מארקען!
2535

מצות
דינע פון שענסטען מעהל
א גרעסערען קוואנטום
ביליג צו פערקויפען
בזשעזשינער 57A אין דער בעקעריי.
2612

1-טע יודישע פאָלקס-שול א. נ. פון וול. מעדעם אין לאָדז, שרודמיעסקע 18.

פריהלינג-מאָרגען פון דער מעדעם-שול

פרייטאַג, ד. 22-טן ד. ח. 10 פריה קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע — דער יעהרליכער

אין פּראָגראַם: 1) „דער הינער-שטרייק" 1-אַקטער לויט שלום-עליכם מיט אַ פּראָלאָג און עפּילאָג פון דעם דיכטער י. קאַצענעלסאָן (רעזשי: י. קאַצענעלסאָן). 2) ריטמישער דערעפענונגס-מאַרש און 3) פּלאַסטיש בילד „איז דער וועלט פון מעשה'לעך"—רעזשי: פרל. ז. קרוש. חוץ דעם: באַר. גימנאַסטיק און אַנד.

די געבליבענע בילעטען פון 75 גר. ביז 1.75 זל. צו בעקומען: מאָרגען פון 11 – 1 און 5 – 8 אין קאַנצעלאַריע פון דער שיל און פרייטאָג ביי דער קאַסע.

טוך- און קאָרט-געשעפט
SALOMON SULKES

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 15, טעל. 163-84

אויסשליסליכער פערקויף 2179

פון בּיליצער, טאָמאַשאָווער און לעאָנאַרדטס סחורות

רייכסטער אויסוואַהל! רעעלע בעהאַנדלונג! ערמעסיגטע פרייזען!

בעמערקונג: מיר גיבען אָרויס פאַר שניידער קאָלעקציעס.

36 טוך- און קאָרט-לאַגער 36
Bcia A. i R. MILGROM

fr., I piętro PIOTRKOWSKA 36 telef. 225-95

מיר עמפפעהלען צום פריהלינג און זומער-סעזאָן

די נייעסטע אַנציגער און פּאַלטאָ-שטאָפן

פון די בעסטע בּיליצער, טאָמאַשאָווער און לעאָנאַרד'ס, ווי אויך דאַמען-מאַנטעל

גרויסער אויסוואַהל!

36 הורט און דעטייל! ■ בּיליגע פרייזען! 36

אכטונג!

די בעוואוסטע און לאַנג-עקזיסטירענדע פירמע

J. Futerman

Łódź, PIOTRKOWSKA 54, tel. 106-54

עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאַפט צו די פאַרשטעהענדע ימים-טובים אַ זעהר רייכען אויסוואַהל פון אַלערהאַנד מאָדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:

דיוואַנעס / כאַדזשיקעס / נאַרזשוטעס / טיש-בעט-דעקען / גאַרדינען / שטאָרען / פּאַרטיערען / מעבעל-איבערציג / פאַרשידענע דעקאָראַציאָנס-שטאָפן / קאָצען / רייזע-פּלעדען / צעראַטען און לינאָלעאומס

צו זעהר ערנידריגטע פרייזען און רעעלע בעהאַנדלונג.

54 בעמ.: גענעראַל-פערטרעטונג פון די בעוואוסטע אָריגינעלע גליניאַנער האַנד-אַר- בייט קילימעס ווי אויך פון די 1-טע שלעזישע האַנדטעפּיכער-קניפּפעריי אין בּיליץ 54

הורט! דעטייל!

דאָס ניי-ערעפענטע

כשר לפסח — כשר לפסח

קאָמפאָרט איינגעאָרדנעטע געשעפט

פון צוקערוואַרען און שאָקאָלאַד

„DELICJA" 3 צעגעלניאַנאַ 3 א. פ.

עמפפעהלט אויסאַרבייטונגען פון ערשטקלאַסיגער קוואַליטעט פון פאָלגענדע פירמעס: דאַמאַנסקי, לאַרדעללי, פּלוטאָס, וועדעל, קאַסמאָ, אַנגלאָס א.אַ.וו. צו זעהר נידריגע פרייזען.

כשר לפסח — כשר לפסח

פּיל פערסויפעז און וועניגער פערדינעז!

איז דער געבאָט פון דער היינטיגער שעה

בעקאַנטמאַכונג!

געעהרטעס פּובּליקום! איידער איהר געהט ביים היינטיגען שווערען קריזיס קויפען שיך פאַר אייך און אייער פאַמיליע, בעזוכט פריהער מיין שיך-געשעפט וואו ס'געפינט זיך שטענדיג א גרויסער אויסוואַהל פון

שיך

דאַמען- מענער- און קינדער-

בּיליג, שעהן און גוט!

אז מיינע שיך זענען עלעגאַנט, שעהן און גאַראַנטירט גוט, דאָס ווייסען שוין אַלע אָבער פון אַזעלכע בּיליגע פרייזען ווי איצט האָט איהר נאָך נישט געהערט

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג

פ. קירשטיין

לאָדז, פּאָמאָרסקאַ 8

אייגענע אויסאַרבייטונג! רעעלע בעהאַנדלונג!

אַלע גלויביגע וואָס האָבען געליטען פון דער וועקסעל-אַפּערע פון די

יורשים עליאש קארא
Sukcesorowie Eljasza Karo

ווערען געבעטען צו קומען אויף דער בעריכטס-פערזאַמלונג וואָס וועט פאָרקומען זונטאָג, דעם 2-טען טאָג חול-המועד, דעם 24-טען אַפּריל ד. י. פּינקטליך 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג, אין דער וואוינונג פון עוזר בערגער, 11-טער ליסטאָפּאַד 3 (קאָנסטאַנטינער), רעכטע אָפיצינע, ערשטער איינגאַנג, ערשטער שטאָק.

2618 דער געוועהלטער גלויביגער קאָמיטעט.

בעמערקונג: די יעניגע, וועלכע זענען נאָך נישט צוגעשטאַנען צו דער אַקציע געגען דעם שווינדעל פון אלי' קאַראָ'ס יורשים, ווערען געבעטען אונבעדינגט אַנטיילצונעהמען אין דער בעריכטס-פערזאַמלונג.

דער פערוואַלטונג פון

„נותן לחם"

פאַר'ן אונטערשטיצען אונזערע מיטגלידער ביי דער פּסח-אַקציע אויפ'ן פּבוד'יגען אופן — דריקען מיר אויס אַ הערצליכען דאַנק.

די פערוואַלטונג פון

צענטר. קליינהענדלער-פאַריין

2611 פּאָמאָרסקאַ 15.

אַנאָנסען — פאָלקסבלאַט

האָב — עם גרעסטען ערפאָלג

רעשטען!

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 5

פראָנט, 2-טער שטאָק

פערשידענע קאַמגאַרנס, בּיליצער, טאָמאַשאָווער און לאָדזער אויף אַנציגער און פּאַלטענס ווי אויך די מאָדערנסטע דאַמען-שטאָפען אויף פּאַלטאָס און קאָסטיומען

מיט 30% בּיליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאָר

אין פראָנט, II שטאָק

צו דער עפענטליכקייט!

דערמיט מאַך איך עפענטליך בעקאַנט, אז קומענדיג איינקאַסירען פּראָוויזיע, וואָס מיר קומט ביי דער פירמע 2617

געב. מענדעלסאָן, פל. וואָלנאָשטשי 7

זענען מיך די ברידער מענדעלסאָן בעפאַלען און מיט אייזענס צושלאָגען אין אָנוועזענהייט פון פרעמדע מענשען. זאָל די עפענטליכקייט משפּט'ן די טאַט פון אַזאַ פירמע. איך גיב איבער וועגען דעם איבערפאַל דער העכערער מאַכט

מיט אַכטונג מיכאַל ניימאַרק, ליפּאָוואַ 25.

יין כשר לפסח!

מיר מאַכען בעקאַנט אונזער ג' קונדשאַפט, אז דער איינצעל-פערקויף פון דער ווייז-און מעהד-פאַבריק פירמע

„פּראָגרעס"

אַלטער מאַרק 2, וואָס עקזיסטירט מיט דעם גרעסטען ערפאָלג איז איבערגעטראָגען געוואָרען

איז פראָנט-געוועלב, אַלטער מאַרק 1.

אַ באָטשענקאַ נומ' 6	. . .	1.70 זל.
אַ קוואַרט	6	„ 2.40
אַ באָטשענקאַ	7 . . .	„ 1.90
אַ קוואַרט	7	„ 2.70
אַ פלאַש מעהד	. . . . . .	„ 2.00

מיט אַכטונג ווייז- און מעהד-פאַבריק

פירמע „פּראָגרעס"

אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82

אינזשיניערען

– פיהרען אויס אַלערליי טעכנישע אַרבייטען, וואָס געהען אַריין אין געביט פון מעכאַניק און עלעקטראָטעכניק. פּלענער און פּראָיעקטען פון עלעקטרישע אינסטאַלאַציעס (פאַר עלעקטראָווניעס), ליכט-רעקלאַמעס, מאָדערניזאַציע פון מאַשינען און טראַנסמיסיעס (איבעראַרבייטונגען אויף קוגעל-לאַגער), פּאַנאַנדערשטעלונג פון מאַשינען, קאָנצעסיע-פּלענער, מאָדערנע אָרגאַניזאַציע פון אונטערנעהמונגען אויף צו העכען די פּראָדוקציע, אויפזיכט איבער אַרבייטען. פריי-אויפשטעלונגען אויף פערלאַנג. טעלעפאָנען 83-107 און 65-190.

דער פאר=פסח אין מיהל

פון פרץ הירשביין

גלייך נאך פורים האט עס אנגעהויבן צו לאזען. דער גרויסער בארג שניי אנטקעגען שטוב האט אנגעהויבן צו זינקען. אפצוראמען איהם איז שווער. ער איז פאר'ן ווינטער פאראייזט געווארען. דער טאטע האט מורא, טאמער וועט דער בארג אנטקעגען שטוב אנהויבן צו שמעלצען פאר אמאל — וועט דאס וואסער שטראמען אין מיהל אריין. איינאיינעם מיט דער פרייד, אז דער ערב פסח וועט זיין א גוטער, וועט זיין וואסער, וועט זיין א סך מלאכה אין מיהל, ווייל מען וועט כשר'ן די מיהל און די שטאטישע מעהל־קרעמער וועלען אריינפיהרען א סך פסח'דיגע ווייץ אין מיהל אריין — איז מען פונדעסטוועגען אין שטוב א ביסעל אומרוהיג. דער זיידע האט אויך מורא פאר די גרויסע שנייען, וואס האבען א גאנצען ווינטער געשאטען. דער זיידע איז א סך געלעגען אויפ'ן באק־אויווען דעם ווינטער און דעריבער האט איהם דער ווינטער אויסגעזעהען צו לאנג.

דער זיידע האט ליב געהאט צו דערצעהלען פון מיהלען, וואס וועסנע־צייט האט זיי דער שטראם אוועקגעטראגען.

— אויב ס'וועט לאזען ביסלעכווייז, וועט עס נישט שאדען; נאר טאמער, חלילה־וחס, וועט דער שניי א לאז טון מיט אמאל, דהיינו, עס וועט רעגענען מיט ווארעמע רעגענס — איז א סכנה.

די שטעטעל'שע קרעמער האבען טאקע אריינגעשיקט פסח'דיגע ווייץ אין מיהל אריין. פערכאפט אייד'ער דער וועג ווערט קאליע. לייגט מען אפ די זעק ווייץ, נישט אין דער חמצ'דיגער מיהל, נאר אין צווייטען חדר פון שטוב. מען לייגט זאק אויף זאק — ביז צו דער סטעליע. איז דערווייל גוט, פערהאן אויף וואס צו קלעטערן, אפילו דער טאטע האט אויך הנאה פון דעם, וואס די קינדער קריכען ארויף אויף די זעק תבואה און קענען דערלאנגען מיט די הענט די סטעליע.

עס זענען צוביסלעך געקומען פויערים פון ארומיגע דערפער, געבראכט ווייץ און קארן צו בייטלען; געלאזען די תבואה אין מיהל, ביז עס וועט לאזען אין דרויסען. יעדערער ביי אונז האט געווארט אויף דער רגע, ווען דער ווינטער וועט איינגאנצען קראפירען און דער ווארעמער רעגען [illegible] אגאס טאן.

איך געה נאך אלץ אוועק אינדערפריה אין חדר אריין און קום ביינאכט צוריק אהיים. איך ווייס, דאס זענען מיינע לעצטע טעג ביים מאטעס'ן. מאטעס ווייסט שוין אויך, אז קומענדיגען זמן וועל איך ביי איהם נישט לערנען. איז ער גוט צו מיר. גאר נישט דער אייגענער מאטעס. איך לערן שיר־השירים און דער ניגון קומט ביי מיר ארויס אזוי, גלייך ס'איז זומער דרויסען. איך געה ארום איבער די לאנקעס ארום מיהל און איך זינג. א סך מאל ווארט איך גארנישט מען זאל מיך קומען אפנעמען ביינאכט אהיים. איך פערגעה אפילו נישט צו מיין ברודער בנימין חיים'ען צו נעכטיגען. איך לויף אליין אהיים. אין וועג — לייען איך קריאת־שמע און האלט פייגען אין די קעשענעס. עס קלאפט דאס הארץ, ווען איך מיידט שוין אויס די לעצטע שטוב. דעם לעצטען שייער און קום ארויס צו די ביינאכטיגע ביימער און שווארצע גרעבליעס. לויף איך דעריבער מיט אלע כחות, פאל אריין אין שטוב א צעווארימטער, א פערסאפעטער.

איך קום אן פונקט, ווען עמיצער פון שטוב איז שוין אנ'אנגעטאנענער, גרייט צו געהען מיך אפנעמען פון חדר. די מאמע מוסר'ט מיך יעדעס מאל, ווען איך קום אריין:

— זאלסט עס מעהר נישט טון, מיין קינד, — בעט די מאמע, — איצט, ווען עס הויבט אן צו לאזען דרויסען, טאר מען נישט געהען אליין ביינאכט.

דער ווינטער האט אויף אנ'אמת'ען קראפירט. אזא ווארעמער רעגען גיסט און גיסט, כאטש געה נעהם ווארף אראפ די בגדים און שטעה אונטער'ן רעגען. דער בארג שניי אנטקעגען שטוב האט אנגעהויבן צו זינקען אויף צו אמת'ען. פון אונטער איהם קוועלט א וואסער און ציהט אין מיהל אריין. אלע, אלע, אפילו דער זיידע, אפילו איך — דער ברודער בנימין־חיים איז געקומען פון שטאט און מען ראמט און מען האקט דעם פערהארטעוועטען בארג שניי אנטקעגען שטוב. די שטיקער אייז און שניי ווארפט מען אראפ צום סטאוו.

דער אייז אויפ'ן סטאוו איז אוי דשווארץ געווארען. אפגעצייכענט פון ביידע זייטען ליגען שוין די טונקעלע ברעגעס. דער שניי שמעלצט און עס קוקען ארויס די פאראיאהריגע גראבע גראזען ארום סטאוו; קוקען ארויס די נידריגע קארטשעס, וואס זענען געלעגען אגאנצען ווינטער בעגראבען אונטערן שניי, די הויכע, טונקעלע, אלשענע ביימער האבען א וויג געטון די צווייגען און אראפגעטרייסעלט די שטיקלעך אייז און פערהארטעוועטען שניי. וואס איך נאך צו זיי געווען צוגעצויגען, מען האט געזעהען, ווי די ביימער קוועלען אן, א פריהלינג־ווינט האט זיי אויפגעוועקט — ווארטען זיי, די ווארימקייט זאל קומען און ביי זיי ארויסנעמען די בלעטלעך צום גרינען.

מען האט שוין אויפגעהאקט דעם אייז ארום די זאסטאווקעס, כדי די וואסערען, ווען זיי וועלען אנקומען — זאל מען זיי דורכלאזען דורך די זאסטאווקעס. מען בעטראכט די גרעבליע ביי ביידע זייטען בריק, צי זי וועט זיין בכוח אויסצוהאלטען א גרויס וואסער. מען זעהט, ווי דאס וואסער אונטער'ן אייז קוועלט. דער אייז קנאקט, ווערט צעפלאצט. דאס וואסער שיסט ארויס אויף דרויסען און שטראמט איבער'ן אייז.

עס ווערט גליטשיג ארום שטוב. די ווארימע רעגענס גיסען, דעם בארג שניי האט מען איינגאנצען אפגעראמט ארום שטוב.

וועט זיין צופיל וואסער דאס מאל... — יעדעס יעדער איינער איבער אין שטוב — די מיהל וועט דארפען שטעהן פערטרונקען א צייט. די רעדער וועלען שטעהן ביז האלב אין וואסער...

דאס וואסער איז אנגעקומען. מען האט אלע זאסטאווקעס ארויסגעצויגען — געה דיר, וואסער, וואוהין די ווילסט! און דאס וואסער וואקסט. קומט אן מיט אזא גערויש. אלע, אלע זענען דרויסען. מען האט צוגענומען א מילנער שייגעץ, וואס רעדט יודיש פונקט ווי מיר אלע; ער איז א מאדים ארום די זאסטאווקעס. ער זאגט אויך, אז דאס וואסער וועט נאך וואקסען און וואקסען און ס'איז א סכנה.

געהט מען זעהן, ווי האלט עס מיט די וואסערען אויף יענער זייט אייזענבאהן־ליניע, וואס טיילט אפ אונזער מיהל פון די לאנקעס, גערטנער און שטעטעל און — א פחד!... א ים א גאנצער שטעהט אויף דער אנדערער זייט אייזענבאהן־ליניע. די ביימער — ביז'ן גארטעל אין וואסער פערטרונקען. דאס וואסער איז אנגעקומען און שפארט דורכ'ן שמאלען בריק אונטער דער אייזענבאהן־ליניע; שמאל איז דער וועג אונטער'ן בריק — שטעהט דאס וואסער, א ים א גאנצער צעגאסען איבער די לאנקעס ביז צו ד שייערען. הימעל און ערד און וואסער. אויב חלילה דער געוויסער וועט דורכרייסען די אייזענבאהן־ליניע — טראגט עס אוועק ליפע'ס מיהל.

בלייבט עס, מען טאר נישט בלייבען אין מיהל. שפאנט מען איין דאס ווייסע פערדעל. מען לייגט אריין אין וואגען דאס גאנצע בעטגעוואנט. די קלענערע קינדער זעצט מען אין וואגען אריין. מען קומט צו דער אייזענבאהן און מען בלייבט שטעהן. ווייטער פאהרען קאן מען נישט. פארנאכט, עס נעמט א פרעסטעלע, און דער פחד וואקסט. דער טאטע שרייט אריבער צום שטעטעל — ענטפערט מען פון דארטען. עס קומען צו אונז אויסגעשרייען פון יענער זייט וואסער. אין שטעטעל ווייסט מען, אז ליפע דער מילנער איז אין סכנה, נאר ראטעווען קומט קיינער נישט. די נאכט פאלט צו. מיר הערען נאך אלץ קולות כונדערוואייסענס. מען שרייט צו אונז און מיר — אלע מאל ענטפערט אנ'אנדערער אפילו איך שריי: געוואלד, ראטעוועט...

א גאנצע נאכט ביי דער אייזענבאהן־ליניע. איבערנאכט איז דאס וואסער אפגעפאלען. איז מען אינדערפריה צוריקגעקומען אין מיהל אריין. ס'וואסער פאלט טאקע אויף צו אמת'ען אפ. כאטש די רעדער שטעהן פערטרונקען ביז העלפט אין וואסער — איז קיין דאגה נישט מעהר.

נאך א טאג, נאך א טאג, ס'וואסער איז נאך מעהר אפגעפאלען און מען קאן שוין אוועקלאזען די רעדער. די מיהל איז איבערגעצאמט אינמיטען מיט א גרויסען פארהאנג. איין העלפט איז כשר, דארטען בייטעלט מען פסח'דיגע ווייץ. און איין ראד דרעהט די חמצ'דיגע שטיינער.

עס הויבען אן קומען פויערים פון די ארומיגע דערפער. ארום שטוב פוהרען — א גאנצער יאריד. מען קאן נישט אפפארטיגען אלעמען פאר אמאל; בלייבען פויערים ווארטען. בלייבען ביי אונז אויף א טאג, אויף צוויי און אמאל — אויף דריי. אלע אין שטוב זענען פערנומען ארום מיהל. קלמן איז דער פסח'דיגער מילנער. דער טאטע און משה — זיי זענען חמצ'דיגע מילנער, דער זיידע נעהמט אויך ארום א פערפולעטער אין מעהל, דער קאזיריק פון היטעל פערדרעהט אויף א הינטער און ער זינגט זיין רויטען ניגון. אלע רעדער קלאפען. די גאנצע שטוב ציטערט. דאס וואסער פון אונטער ביידע רעדער, דאס וואסער פון די אפענע זאסטאווקעס — אלץ רוישט אונטערן שטוב. די זון ווארימט און אויף די לאנקעס דא און דארטען קוקט פון אונטער דעם צושמאלצענעם שניי ארויס דאס פאראיאהריגע גראז, שווארץ און קראנק.

די פויערים, וואס בעדארפען ווארטען אויף זייער צומאלענער תבואה — זיי האבען ביי דער מאמען געקריגען א גרויסען, טשוגונענעם טאפ און מען קאכט פארפעל. יעדער פויער, וועמענס ווייץ מען האט שוין אפגעבייטעלט, לאזט איבער מעהל פאר די פויערים, וואס דארפען נאך ווארטען. זיצען די פויערים אויף דער ערד ארום דעם גרויסען טאפ, מען שעפט מיט הילצערנע לעפעל די פארפעל, מען עסט און מען שפייט און מען דערצעהלט מעשיות דערביי. דער זיידע דערצעהלט מעשיות פון אמאל, פון יענע גוטע צייטען, ווען פאר א רובעל האט מען געקאנט איינקויפען א פולען וואגען הינער און פאר א דרייערל האט מען געקאנט קויפען דעם פיינסטען אגער...

— יא, שלעכטע צייטען אנגעקומען — כליאבען די פויערים די פארפעל — דער צארעלע טאטעלע ליגט שווער אויף זיין פאלק...

קומט אריין פון מיהל אונזער מילנער, וואס קען רעדען יודיש, זאגט צו אונזערע אויף יודיש, אז באלד וועט ער בעוויזען א קונץ.

— ווער פון אייך וויל, איך זאל בעווייזען א גרויסען קונץ? — זאגט ער צו די פויערים ארום טאפ פארפעל. — איך וועל איינעם פון אייך אונטערלייגען צעהן הינערישע אייער אונטערן היטעל, אונטער א פעלצענער היטעל איז נאך בעסער. נאכדעם וועל איך ארומגעהן ארום און ארום, רופען: ציפ־ציפ, הינדעלעך! זעקס מאל וועל איך ארומגעהן, וועלען פון אונטערן היטעל ארויסקומען צעהן הינדעלעך!

— טשיקאווע, טייוועל איינער — מאכט איין פויער.

— טשיקאווע, זאל ער, דער ממזר, בעווייזען וואס ער קאן — מאכט א צווייטער.

— איך בין א בעלן אויסצופרובען, צי דאס איז נישט קיין כישוף — זאגט א דריטער.

— אוודאי, איז ער א שווארץ יאהר, רעדט זשידאווסקי ווי זיי אלע דא...

— ליפיכע, פערקויף מיר זעקס אייער, איך וויל איהם אויספרובען, דעם טייוועל; זאל ער בעווייזען זיין טריפה'נע קונץ!

אזוי זאגט א פויער, א מיטעל־יאהריגער, וואס איז אביסעל שווער געווארען עסענדיג פארפעל. ער געהט אין א פעלצענער סוויטענע און פעלצענער היטעל מיט דריי שפיצען.

די מאמע ברענגט אריין זעקס אייער. מען לייגט די אייער אונטער דעם בראווען פויער אונטער זיין שאפענער היטעל. אונזער מילנער הייסט אלעמען שטעהן פון דער ווייטענס אין א רעדעל, בעת ער וועט געהן ארום און ארום און רופען: ציפ־ציפ, הינדעלעך. אין שטוב ווערט א גערודער. ווער עס קריכט ארויף אויף א בענקעל; ווער אויפ'ן שלאף־באנק — מען ווארט אויף דעם גרויסען נס. דער פויער האלט צו זיין היטעל מיט ביידע הענד, די אייער זאלען נישט ארויספאלען, זיינע אויגען שפארען איהם ארויס פון קאפ און זיין פנים איז רויט אנגעשטרענגט. הפנים, ער האט מורא.

דער מילנער געהט ארום איהם, קוקט צו דער סטעליע מיט פערגלייזטע אויגען און מיט אזא סודות'דיגען מורמלען רופט ער: ציפ־ציפ, הינדעלעך. זעקס מאל אזוי. ווען עס קומט צום זיבענטען מאל טוט ער מיט ביידע הענד א כמאל דעם פויער אין דער פעלצענער היטעל אויפ'ן קאפ און צעברעכט אלע זעקס אייער.

א געלעכטער, א געפילדער, די געלבלעך און די ווייסלען ריננען פון אונטער דער פעלצענער היטעל איבערן פנים, גלייך אונטערן קאלנער ארונטער. דער פויער וויל זיין אין כעס און קאן נישט.

— יעזוס מאריא...

די פויערים, ממש זיי פלאצען פאר געלעכטער.

אזוי געהען אוועק די לאנגע אווענדען. שווערער ווערט עס שפעטער אינדערנאכט. ווען נאכט נאך נאכט עס געהט די מיהל און מען הויבט אן פאלען פון די פיס, באשר די ארבייט איז שוין איבער די כוחות. מען הארעוועט טאג און נאכט. דער טאטע און קלמן געהען ארום מיט רויטע, נישט־אויסגעשלאפענע אויגען. מען האפט — אט־אט וועט דער פסח קומען, וועט מען אפשר קאנען אפכאפען דעם אטעם. די ארבייט וואקסט, וואסער פעהלט נישט. איך אליין ווער אויך א שטיקעל מילנער. מען שיקט מיך א קוק טון, צי געהט נישט אויס פון קויש. מען שיקט מיך שוין, איך זאל אריינגיסען אייל אין די פאנעווקעס אריין, וואו עס ליגען די שטאלענע אקסלען פון די רעדער. איך קען שוין רעדען מיט די גוים אויף גויאיש.

איין גוי פרעגט פארוואס האט מען מיר א נאמען געגעבען פרץ, וואס דאס מיינט פעפער, נעכאי וואלט מען דיר א נאמען געגעבען קארש אדער אגרעס, וואס איז זיס? אלע אין שטוב קוועלען, און דער זיידע זאגט: זיין איינעקעל פרץ וועט זיין א ראבין, א רב הייסט עס. פאר א רב פאסט נישט אזא נאמען ווי אגרעס אדער קארש. קוקען מיך אן די גוים, שאקלען מיט די קעפ און שמרצערען מיט די ליפען. איין פויער הויבט מיך אויף און זאגט: ער וועט נישט זיין קיין שטארקער ראבין; ער וועט נישט זיין אזוי שטארק ווי דער פאפ. א פאפ איז פעט און א ראבין, כא־כא־כא — א ראבין איז ווי א טרוקען שפענדעל.

די מאמע מיט'ן טאטען זענען אוועקגעגאנגען צו חנה בער דעם שניט־קרעמער, אנגענומען פאר די קינדער ציץ און קארט. אזא שמעקענדיגען, אזא קנאקעדיגען קארט האט מען אנגענומען פאר מיר און פאר משה'ן אויף קאפטענס. איך געה איינאיינעם מיט משה'ן צו מאטיע דעם שניידער וואס וואוינט אין קיילעכדיגען מארק; ער בעהמט פון אונז א מאס, זאגט־צו דער מאמען צו מאכען די בגדים'לעך אויף יום־טוב.

— ווען אפילו מיר וועט אויסקומען נישט צו דערשלאפען, וועל איך פאר פרץ'ן מאכען דעם קאפטען אויף פסח — זאגט מאטיע דער שניידער.

אין צייט פון די גרויסע וואסערען זענען אנגעקומען ענטקעגען שטראם ביז צו אונזער מיהל אזעלכע אויסטערלישע, גרויסע פיש, וואס ביי אונז אין טייך האט מען זיי קיינמאל נישט געזעהן. און גרינג איז זיי צו כאפען, ממש זיי קריכען אין די הענט אריין.

— פיש איז א גוטער סימן — זאגט דער זיידע. — פיש, אז זיי קומען פון ווייטען, איז דאס אוודאי א גוטער סימן. די איינקלעך אונטערגעוואקסען — אוודאי א גוטער סימן... וואלט מען נאר רעכטען פריינד קריגען אויף פסח, טאקע דעם אמת'ן מרור. וואלסט, פרץ, א קוק טון הינטערן שטאל, גרויסע בלעטער זענען דארטען געוואקסען כריין־בלעטער, אפשר וועסטו דארט עפעס געפינען אין דער ערד....

מען האט ערב פסח די שטוב פסח'דיג געמאכט. געסקראבעט, געראמט; ארויסגעצויגען אויף דער שטוב א פסח'דיגע הויט; כאטש די מיהל האט אריינגעשטויבט אין שטוב אריין גענוג חמץ. מען האט מצה געבאקען אין שטעטעל — איז די מצה געראטען ווי גאר קיינמאל נישט. דער טאטע האפט, נאך פסח וועט ער קאנען בעצאהלען דעם בעל־הגוף אלץ, וואס איהם קומט פאר'ן יאהר און עס וועט נאך בלייבען אויף צו קויפען א מעלקעדיגע קוה.

עס האט געקאנט זיין ארום און ארום א פרעהליכער פסח, ווען נישט מאטיע דער שניידער וואס האט געהאט א סך בגדים צו נייהען — ער האט פאר די שטאטישע קינדער יא געמאכט די בגדים אויף פסח; פאר ליפע דעם מילנער'ס קינדער האט ער אפגעלייגט אויף נאך פסח. זאגט די מאמע מיט טרעהרען אין די אויגען: נישט בעשערט איז איהר, אז מיט אלץ זאל עס געהן ווי עס דארף צו זיין. די מאמע טרייסט מיר: איבער א יאהר, מען וועט דערלעבען, מיין קינד...

דאס איז געווען דער איינציגער צער. ווייטער איז אלץ געגאנגען כשורה. אפילו די ווערבע האט לכבוד פסח אנגעהויבן ארויסצוקוועלען גרינע בלעטעלעך און האט דעם קאפ אריבערגעבויגען צום אפענעם וואסער ענטקעגען שטוב.

פסח אין ירושלים / (א בילדער)

עס איז ערב פסח.

אין גאס מערקט זיך א גרויסע אויפלעבונג. די גאסען, וועלכע זענען א גאנץ יאהר טויט, זענען איצט ווי אויפגעשטאנען תחית־המתים. אנגעטון אין יום־טובדיגע בגדים שטראמען פערשידענע יודען איבער די ירושלימער גאסען, עלטערע אין שטריימלען און פארביגע קאפאטעס, יונגע אייראפעאיש־געקליידעטע געסט, חלוצים און אמעריקאנער טוריסטען, דער אלטער מנהג פון עולה לרגל זיין שטייט דייטליך פאר ד' אויגען.

וואוהין שטראמען עס אלע? צום כותל מערבי. דארטען הויבט זיך אן דער יום־טוב פסח אין ירושלים. אין ירושלים איז א מנהג אז אלע יודען גייען ערב פסח פארנאכט צום כותל מערבי אפריכטען דעם קרבן פסח, ד. ה. דארטען זאגען דעם גאנצען סדר פון קרבן פסח.

איך לאז זיך גיין אין אלטשטאט און אויפ'ן וועג בעגעגען איך יודען פון פערשידענע לענדער וואס שטראמען צו דער היסטארישער וואנט — צום כותל המערבי, דורך א לאבירינט פון שמאלע, געדרייטע געסלעך און טרעפלעך, וואס פיהרען אלץ אראפ, ציהען זיך גאנצע שורות יודען אין געשטרייפטע קאפאטעס, אטלעסענע און זיידענע כאלאטען, יודען, קינדער, געקרייזעלטע פיאות, ספרדים אין זייער מזרחישער קליידונג און יודישע פרויען מיט זייערע צניעותדיגע פנימער.

נידעריגער און נידעריגער, אלץ טיפער און טיפער דרינג איך אריין אין אראבישען קווארטאל, ביז איך דערזעה פאר זיך דעם סימן פון דער געסעלע, וואס פיהרט צום כותל מערבי — דאס איז א לאנגע שורה פון בעטלערס, וואס זיצען אין די ארומיגע געסלעך און לאזען אהן א נדבה נישט דורכגיין, די יודען, וואס שטופען זיך צום כותל. עס איז שווער דורכצוגייען די דאזיגע שמאלע געסעלע, די יודען, וואס געהען צום כותל, טרעפען זיך צונויף מיט יודען, וואס גייען שוין צוריק, מיט די, וואס האבען שוין אפגעריכט דעם קרבן פסח — א שטראם אנטקעגען א שטראם.

ענדליך בין איך שוין ביים כותל, איך קוק אויף די גרויסע שטומע שטיינער, וואס הערען טאג־טעגליך די יללות פון הונדערטער יודען.

עס זיצען זיך אין א ווינקעלע א מנין ספרדישע יודען און לערנען „זוהר" אין אנ'אנדער זייט שטייט אנגעשפארט א פוס אויף א פוס א פוילישער יוד און לערנט משניות „פסחים", און אט שטייען א גאנצע רייהע יודען, וואס זאגען דעם סדר קרבן פסח בזמן שבית המקדש היה קיים... ביים ברעג זיצען פרויען אויף קליינע, נידעריגע בענקעלעך און וויינען. עס דערגרייכט צו מיר א כליפעריי און א מבול פון טרעהרען — א טיפער זיפצען אין די שפעלטעלעך צווישען די שטיינער, יודען פון ספרד, פוילען, ליטע און אמעריקא בעגיסען מיט טרעהרען די אלטע גרויסע שטיינער. איך שטיי ווי צוגעשמידט און קוק דא אויף ד' גרופעס יודען און דא אויף די ריזיגע שטיינער איבער די קעפ פון די מתפללים דא און דארטען שטופען זיך דורך צווישען די אייזלען שמוציגע אראבער מיט זייערע נאך שמוציגערע אייזלען.

מיט'ן זון־אונטערגאנג פערלאז איך די וואנד, און גייענדיג דורך די געדרייטע פינסטערע, קרומע געסלעך זעה איך דעם בילד, ווי דער שמש צינדט די קנויטען פון דעם הייליגען לעמפעל, ווי אנ'אלטער יוד שרייבט א קוויטעל אויף פרנסה און רוקט זיך איהר אריין צווישען די שטיינער, אין די אויערען קלינגט נאך דער געוויין און קרעכצען פון די פרויען נאכ'ן אפריכטען דעם קרבן־פסח קלייבט זיך אנ'עולם אין דער גרויסער חורבה־שוהל, וואו עס הערשט אנ'אמת'ע יום־טוב שטימונג און עס פיהלט זיך דער יום־טוב פון חרות, לאנג דויערען די בעגריסונגען נאכ'ן דאווענען און די ענטפערס אויף זיי.

„חג־שמח" אנשטאט גוט יום־טוב קלינגט אפ אין יעדען ווינקעלע א קול פון א בעגריסער, „מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון" — הערט זיך דער ענטפער. נאכדעם גייט מען זיך געמיטליך פראווען דעם סדר, וועלכער ווערט געפייערט אין ירושלים מיט גרויס פראכט און פייערליכקייט. דען מעהר ווי איין איינציגער סדר איז דאך אין ארץ־ישראל נישטא די שיינע פסח־נאכט מיט די אהן א צאהל פינקלענדע שטערען מיט'ן קלארען ווארימען זומערדיגען ווינטעלע גיבען צו א גרויסע הערליכקייט דער פייערונג פון סדר.

א ל י מ ל ך

אַ פּסח אויפ'ן אינזעל ציילאָן

--- פון --- א. טרובאַטשיסט

דער אינזעל ציילאָן ווערט נישט אומזיסט אָנגערופען דער „גן־עדן". די לאַנדשאַפטען אויפ'ן דאָזיגען אינזעל זענען וואונדערבאַר און בעצויבערנד... נאָך 14 טעג רייזע פון פּאָרט סאַאיד, צווישען כוואַליעס פון שטורמדיגען ים, האָבען זיך די שיפען אָפּגעשטעלט אין פּאָרט ב יידער הויפּטשטאָט פו ציילאָן — קאָלומבאָ. ס'איז געוואָרען פאַרנאַכט. נאָך איידער מיר זענען אַראָפּ פון שיף, האָבען זיך פאַר מיינע אויגען ענטפּלעקט אַזעלכע בילדער, אַזאַ בעצויבערנדע", אַן אונטערגאַנג, וועלכע מען זעהט נישט אויפ'ן גאַנצען ערד־קויל. פון ווייטען, אויף די הימלען האָבען זיך בעוויזען הענגענדיגע גערטנער, בעפאַרבען רויט... אַלץ צוזאַמען האָט געבראַכט צו אַ חלום, צו אַן אויסטערלישע פאַנטאַזיע, צו אַ מעשה'לע פון טויזענט און איין נאַכט...

צוליב פּאַספּאָרטען־פאָרמאַליטעטען זענען מיר געבליבען אויפ'ן שיף ביז אויפ'ן פריהמאָרגען. ס'איז שווער געווען זיך צו שיידען מיט די פּרעכטיגע בילדער, און כמעט אַלע פּאַסאַזשירען האָבען בעשלאָסען נישט צו גיין שלאָפען אין די קאַביגעס און בלייבען זיצען אויפ'ן דעק פון שיף די גאַנצע נאַכט... אַ זן אַזאַ „זון־אויפגאַנג", וואָס מיר האָבען געזעהען פאַרטאָג, איז נישט בכוח צו שילדער'ן דער פּענזעל פון בעסטען קונסט־מאָלער, און די פעדער פון בעסטען שרייבער... ווי נאָר ס'איז גוט ליכטיג געוואָרען, האָבען דעם שיף אַרומגערינגעלט אַ סך קליינע שיפלעך, אַזוי גרויס, ווי מולטערלעך, און פון זיי האָבען זיך געוואָרפען אין וואַסער אַריין שוואַרצע און קופּער־פאַרביגע קינדער... די פּאַסאַזשירען פון שיף האָבען געוואָרפען ניקעלנע און זילבערנע מטבעות. די שווימער האָבען זיך אַרונטערגעלאָזען טיף אונטער'ן וואַסער, און אין איין רגע האָבען זיי זיך בעוויזען צוריק מיט די מטבעות צווישען די ווייסע ציין.

8 אַ זייגער האָט די פּאָרט־פּאָליציי רעווידירט די פּעסער און מיר זענען אַרונטערגעגאַנגען פון שיף.

דער פּרעכטיגער „אָריענט"־האָטעל האָט גאַסט פריינטלעך געעפענט זיינע טירען פאַר די געקומענע איראָפּעער און אָט בין איך אין „גן־עדן"... ס'איז געווען אַ וואָך צו פּסח און אויפ'ן גאַס איז געשטאַנען אַ שרעקליכע היץ. דער אינזעל ציילאָן רעכענט זיך פאַר דער רייכסטער ענגלישער קאָלאָניע וועלכע פערמאָגט די גרעסטע טיי־פּלאַנטאַציעס אין דער וועלט, דאָ וואַקסט אויך קאַפע, קאַקאַאָ, און נאָך פערשידענע זאַכען, אויך פרוכטען. דאָ איז דער וועלט־מאַרק פון פּערל, דיאַמאַנטען און אַנדערע טייערע פילפאַרביגע שטיינער, פון זייד־שטאָפען, פון עלעפאַנט־ביין א. א. וו. די רייכקייט פון דעם אינזעל איז נישט אָפּצושאַצען. אויסער דער אָרטיגער געבאָרענער בעפעלקערונג, וואָס געהערט צו דער קופּער־פאַרביגער ראַסע און רופט זיך: סיקאַליזער, סאָמאַליער, — איז דער אינזעל בעזעצט מיט כינעזער, יאַפּאַנער, אינדוסען, אַראַבער און נאָך אַנדערע מזרח־פעלקער. איראָפּעער און אַמעריקאַנער געפינען זיך דאָ ביי 200 פאַמיליעס...

אויך אחינו בני ישראל געפינט זיך, ביי 150 פאַמיליעס, פון וועלכע די גרעסטע מענשען וואָס פערקויפען פּערל, דיאַמאַנטען, עלעפאַנט־ביין, זייד־שטאָפען וכדומה, געהערען צו יודען... נישט איינער פון די דאָזיגע יודישע סוחרים, שטאָלצירענדיג פאַר'ן איראָפּעישען יוד מיט זיינע סחורות, בעווייזט דערביי, אַז ער איז אַ בקי בתורה, און דערציילט אייך, אַז אַלע כלים און דער פּרוכת אין אהל מועד אויך פאַר'ן תם המשפט, ווי למשל תכלת וארגמן, שש, בוץ, און אבנים יקרים זענען גענומען געוואָרען פון ציילאָן... אין דריי טעג בין איך פערטיג געוואָרען מיט מיינע ביזנעס און האָב אָנגעהויבען טראַכטען וועגען דעם, ווי אַזוי צו פאָהרען זיצען אין לאַנד און צו זעהן אַלץ, וואָס איז אינטערעסאַנט. צו פּסח איז געבליבען דריי טעג. מיינער אַ בעקאַנטער יוד פון באָמביי האָט מיר פערציכענט אַ גאַנצע רייה מקומות, וועלכע זענען אינטערעסאַנט צו זעהן. דערביי האָט ער מיר אינפאָרמירט אַז אויב איך וויל זעהן אַן אינטערעסאַנטען סדר, זאָל איך פאָהרען קיין „קענדי", ער האָט מיך בעזאָרגט מיט אַ פיהרער און אַן איבערזעצער, פאַרשטעלענדיג זיך פאַר מיר, האָט דער פיהרער אין אַ קלאָהרען דייטש מיר דערקלערט, אַז ער איז אַ יוד פון סמירנע (טערקיי), און זיין אָפּשטאַמונג איז פון דער משפחה ס־אַ־ב־ט־יי־צ־ע־ק־ר־, (שבתי צבי), לויט זיין וויזיט־קאַרטע אין אַראַביש און ענגליש „שעלאַמא מיזרחי" (שלמה מזרחי).

ערב פּסח גאַנץ פריה זענען מיר שוין געפאָהרען מיט'ן באַהן קיין „קענדי", וועלכע געפינט זיך 120 קילאָמעטער ווייטער פון קאָלאָמבאָ, דורך וועלדער פון קאַקאַאָס און פּאַלמאַ־בוימער, בעדעקטע מיט וועלטענע, וואונדערבאַרע פילפאַרביגע פויגעל און מיט מאַלפּעס, פון וועלכע עס האָט זיך געהערט אַ פויגעל־זינגעריי, צומישט מיט אַ קאַצען־יאַמער פון די מאַלפּעס, זענען מיר געקומען קיין קענדי. אין דער אַלוועלטליכער ליטעראַטור בעגעגענט זיך אַ ווערטעל: „סו אַ קוק אויפ'ן נעאַפּאַל און שטאַרב!" דאָס ווערטעל ווערט בטל ווען איהר קומט קיין קענדי...

אין קענדי געפינט זיך דער פּרעכטיגער באָטאַנישער גאָרטען, די לעגענדע זאָגט, אַז דאָס איז דער גן עדן פון וועלכען עס זענען פערטריבען געוואָרען אדם און חוה. דער גאָרטען געפינט זיך אונטער אַ באַרג וואָס טראָגט דעם נאָמען: אדמ'ס באַרג.

כדי צו פאַרשטאַרקען דעם אמת פון דער לעגענדע, בעווייזט מען אויך אין גאָרטען אַן אַלטען פייגען בוים, אַן אויסגעטריקענטען אָהן אַ שום סימן פון לעבען און מען זאָגט אויך אַז דאָס איז דער „עץ־הדעת"... מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט אין אַ סינגאַלעזער האָטעל, אונטער אדמ'ס באַרג, איבערגעלאָזען אונזער קליינעם באַגאַזש און מיר זענען אַוועק צום חכם... נאָך אין מיטען וועג האָט מיר מיין פיהרער דערקלערט, אַז אויב איך וועל זיך לאָזען קאָסטען 100 רופּי — ביי 40 דאָלאַר וועלען מיר קענען זיין די צוויי טעג פּסח ביים חכם און מיר וועלען זעהען אַזאַ סדר, וואָס איך האָב דאָס אין מיין לעבען נישט געזעהען. נאַטירליך האָב איך דערויף מסכים געווען, עס איז שוין געווען מיטאָג־צייט, אָבער דאָ איז נאָך געווען שטאַרק הייס, ווי אין קאָלאָמבאָ, דער טערמאָמעטער האָט געוויזען 26, מיר זענען צוגעקומען צו אַן אהל וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון באַמבוק־שטעקענס, בעצויגען מיט דינע, ווייסע האַלב־שטאָף, ביים אהל איז געשטאַנען אַ מאַן פון אַ יאָהר פופציג, מיט אַ שוואַרצען פּנים מיט האַלב גראַהע האָר, מיט רייצענדע אויגען אונטער געדיכטע ברעמען, אויפ'ן נאַקעטען קערפּער האָט ער געטראָגען אַ ווייסען כאַלאַט, אויפ'ן קאָפּ אַ ווייסע זיידענע מיט גאָלד געשטיקטע יאַרמאָלקע, באָרוועס, דאָס איז געווען דער חכם. ער איז אַ טערקישער יוד פון סמירנע. זיין נאָמען איז „מרדכי בן דוד", אויף זיין וויזיט־קאַרטע איז געדרוקט מיט העבראַישע אותיות מאַ־דאַריי בענדוויד. ער האָט אונז בעגריסט מיט שאַלאָם (שלום), מיין פיהרער האָט איהם איבערגעגעבען ווער איך בין און מיין וואונש, צו זיין ביי איהם פּסח. און עס איז קענטיג געווען, אַז בעת עס איז דערגאַנגען צום ציפער הונדערט רופּי האָט זיך זיין פּנים בעדעקט מיט שמחה. ער האָט אונז איינגעלאַדען צו פאַרנעהמען אַן אָרט אין זיין אהל. אָבער מיין פיהרער האָט איהם געזאָגט אַז מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט אין אַ האָטעל.. דאַן האָט דער חכם געבעטען צו קומען 4 אַ זייגער צום אָנהויב פון סדר־צערעמאָניאַל... מיר האָבען נאָך פיל צייט געהאַט און מיר זענען אַוועק שפּאַצירען אין „גן־עדן".. אַ צו גרויסען אָרט וואָלט פאַרנומען אַלץ צו בעשרייבען דער אַרטיקעל וואָלט אויסגעוואַקסען אין אַ דיקען בוך, קיין בעסערען גן עדן וואָלט נישט קענען שילדער'ן די פאַנטאַזיע פון די בעסטע קונסט־מאָלער און די פעדער פון'ם בעסטען פּאָעט, אין גאָרטען האָבען שפּאַצירט הויך־געוואַקסענע, פּרעכטיג־געבויטע קופּערנע מענשען, מיט סימפּאַטישע פּנימער, מיט שיינענדע ווייסע ציין, סיי מענער, סיי פרויען, האַלב־נאַקעטע. זייערע קליידער בעשטייען נאָר פון צוויי רויטע שטיקלעך שטאָפען. וואָס בעדעקען די אונטערשטע העלפט, דאָ האָב איך בעמערקט אַז איינגע פון די שפּאַצירענדע טראָגען כאַלאַטען און זייערע קעפּ זענען בעדעקט מיט שטרויענע הי..ם. מיין פיהרער האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס זענען יודען פון דער אָרטיגער בעפעלקערונג און זייער אָפּשטאַמונג איז פון געמישטע חתונות, פון די אַמאָליגע שפּאַנישע אנוסים מיט די אָרטיגע סינגאַלעזער פרויען...

צו דער בעשטימטער צייט זענען מיר געקומען צום חכם. איצט איז דער אוהל געווען מיט אויפגעהויבענע ווענט, נאָר שטעקענס אונטער אַ דאַך. אין גאַנצער לענג פון אהל, בערך 8—9 מעטער איז געשטאַנען אַ טיש, נישט העכער ווי אַ האַלבער מעטער די הויך און ביי איהם איז אויסגעלייגט אין דער גאַנצער לענג, און נאָר פון איין זייט האַרטע קישענעס, בעדעקטע מיט טייערע טערקישע טעפּיכער, אַביסעל נידעריגער פון טיש... דער טיש איז געווען בעדעקט מיט ווייסע זייד־שטאָפען. כלים פון פערשידענע ים־חיות, פון קאָקאָס־ניס, פון העלפאַנט־ביין זענען געווען פול מיט מצות, גראָבע, ווי קיכלעך, מיט פיש, פּרות, און אין מיטען טיש זענען געשטאַנען קריג מיט ווין פון אויבען פערבונדען מיט פּאַרמעט און פערחתמעט... אויפ'ן פּאַרמעט האָב איך איבערגעלייענט „סמירנע כשר לפסח". מיט אַ פּאָר מעטער ווייטער פון אהל אויף אַ פרייען פלאַץ האָבען מיר דערזעהען אַ גרופּע מענשען פון אַ מאַן 25. אַ מישמאַש פון אַלע שבטים, וואָס בעזעצען דעם אינזעל, אָבער אַלע זענען זיי געווען יודען. נישט ווייט פון דער גרופּע זענען צו אַ בוים געווען צוגעבונדען 2 שעפּסען און 2 ציגען, אַלע זעלטען מיאוסע. באַלד איז אָנגעקומען דער חכם. דאַסמאָל איז ער געווען אָנגעטון אין אַ רויטען כאַלאַט און רויטע שיך. עס האָט זיך בעוויזען אַ העלפאַנט, אַן אָנגעזאָטעלטער מיט פערשידענע חפצים... בעת מען האָט פון העלפאַנט אַראָפּגענומען אַלץ, האָט זיך דערהער'ט אַ קלאַפּ אין טאַץ. דער חכם האָט אויפגעהויבען די האַנט אַלס צייכען, אַז דער צערעמאָניאַל האָט זיך אָנגעהויבען. מען האָט אַוועקגעשטעלט אַ מזבח, צו וועלכען, אויסער דעם חכם, איז צוגעגאַנגען נאָך אַ מאַן אויך אין אַ רויטען כאַלאַט, און אַלע אַנוועזענדע זענען שטיל געבליבען. דער חכם האָט געזאָגט אַ תפילה אין אַראַביש. פיר מענשען האָבען צוגעפיהרט די שעפּסען מיט די ציגען. דער שוחט האָט זיי געקוילעט. די מענשען האָבען זיך גענומען, שינדען און שניידען די געקוילעטע שעפּסען און ציגען אויף דער העלפט. אין צוויי ערטער האָט שוין געברענט אַ פייער. דער חכם האָט אַ שעפּס מיט אַ ציג געוואָרפען אויפ'ן מזבח, וואָס האָט שוין געברענט מיט אַ גרויסען פלאַם, און די אַנדערע העלפטען האָט מען געשניטען אויף קליינע שטיקלעך און געוואָרפען אין אַ כלי מיט וואַסער. דערנאָך האָט מען גענומען די שטיקלעך פלייש פון וואַסער און מען האָט זיי געשטאָכען אויף שפּיזען או געלייגט בראָטען אויפ'ן פייער. דאָס האָט דערמאָנט אַן קאַווקאַזער שאַשליק. עס האָט געשמעקט מיט זעלטענע בשמים. די גאַנצע צייט, וואָס מען האָט געברענט און געבראָטען די שעפּסען מיט די ציגען, האָט דער חכם געזאָגט הלל אַ פּסוק נאָך אַ פּסוק און דער עולם האָט נאָכגעזאָגט. נאָך יעדען קאַפּיטעל הלל האָט מען געבלאָזען שופר: תקיעה, תרועה, תקיעה...

אַז אַלץ איז פאַרטיג געוואָרען איז מען געגאַנגען צום אהל, איבער'ן טיש האָבען געברענט ביי הונדערט פּאַפּירענע לאַמטערנעס פון אַלערליי פאַרבען. דער חכם האָט זיך געזעצט אין מיטען טיש און אַלע געסט אין רייה מיט איהם. רעכטס און לינקס, אָבער נישט אַרום טיש. דאָס האָט מיר פאַר אינטערעסירט און אויף מיין פראַגע האָט מען מיר געענטפערט:

— מיר זיצען אַזוי מיט'ן פּנים צום ים, לקיים מה שנאמר: מצרים אחרינו והים לפנינו...

ווידער אַ קלאַפּ אין טאַץ און דער חכם האָט געזאָגט אַ תפילה, אַ דרשה אין אַראַביש. דאָס האָט געדויערט אַ פערטעל שעה און אַלע האָבען זיך גענומען צום עסען און טרינקען וויין. די כלים, פון וועלכע מען האָט געגעסען און געטרונקען, אַזוי ווי איך האָב שוין אויבען דערמאָנט, זענען געווען פון טשערעפּאַכעס און נאָך אַזעלכע מינים חיות פון ים. אויף מיין פראַגע, צי קענען אַזוינע כלים בענוצט ווערען ביי יודען צום עסען פון זיי, האָט דער חכם געענטפערט: — „כל שבים טהור".

פלוצלונג האָבען זיך אַלע אויפגעהויבען פון זייערע ערטער, אָנגעהויבען טאַנצען און זינגען מיט אַ זעלטענעם מתיקותדיגען ניגון, צווינגענדיג:

— הי־די־די! הי־די־די,

הולדאַ, הי־טי־טי...

דאָס איז געווען אַ מין חד־גדיא, וואָס האָט געדויערט אַ פערטעל שעה און אַלע זענען שטיל געבליבען. איך האָב געמיינט, אַז דאָס איז שוין דער סוף פון סדר, אָבער ווידער אַ קלאַפּ אין טאַץ. אַלע האָבען פערנומען זייערע ערטער: דער חכם וועט זאָגען... דער חכם האָט זיך גוט אויסגעהוסט, פערגלאָצט מיט די אויגען און זיצענדיג, לאַנגזאַם, וואָרט ביי וואָרט האָט ער געזאָגט פאָלגענדעס: „יתברך, וישתבח שמו, שברא א. עולמו בחכמה ובתבונה... זיינע מעשים זענען שווער צו פאַרשטעהען! בעת ער האָט בעשאַפען דעם מענשען, האָט ער געוואוסט, וואָס מיט איהם וועט זיין שפּעטער! ער האָט געוואוסט, אַז דער מענש וועט זינדיגען מעהר פון אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען, נאָר גאָט איז אַ רחום וחנון, אַ מוחל כל פשעים. ער האָט בעשאַפען דעם מענשען הויך ביז'ן הימעל, צו זיין אַ מלך איבער אַלע אַנדערע בעשעפענישען, אָבער נאָכדעם, ווי ער האָט געגעסען פון עץ־הדעת, איז ער געוואָר'ען קלענער און קלענער, און מעהרער זענען מענשען עבדים ווי מלכים... אָט הער מיין זון, האָט דער חכם זיך געווענדעט צו מיר — פאַרוואָס דער מענש לעבט אַזוי נאַריש, און דערצו לענגער פון אַ סך אַנדער'ע חיות!.. דאָס האָבען דערציילט אונזערע אַלטע, בעת איך בין נאָך געווען אַ קינד, אַז גאָט האָט בעשאַפען דעם מענשען, האָט ער איהם אָנגעצייכענט — 30 יאָהר לעבען. דערנאָך האָט גאָט בעשאַפען דעם אייזעל און האָט איהם געגעבען 20 יאָהר לעבען. נאָר דער אייזעל האָט אָנגעהויבען בעטען רחמים: אַ, גאָט! צו וואָס גיסטו מיר אַזוי פיל יאָהרען? איך וויל נישט קיין בעשטימטע צייט צו לעבען! מען וועט אויף מיר פאָהרען, מען וועט מיר שלאָגען, שלעכט עסען געבען, לאָז מיר לעבען, נאָר צייכען נישט אָן וויפיל. אפשר וועט זיין מיין גליק אַזוי גרויס און איך וועל שטאַרבען פריהער! גאָט האָט רחמנות געהאַט און צוגענומען ביים אייזעל 20 יאָהר לעבען.

דער מענש האָט זיך דערפון דערוואוסט, געקומען צו גאָט און געבעטען: שטאַרקער, אַלמעכטיגער! דו האָסט ביים אייזעל צוגענומען 20 יאָהר לעבען, שענק מיר זיי! שטיל, שווייגענדיג, האָט דער שעפער אוועקגעגעבען דעם מענשען די 20 יאָהר...

דער מענש איז אוועק צופריד'ען: עס איז איהם צוגעקומען 20 יאָהר לעבען. נאָכדעם האָט גאָט בעשאַפען דעם הונט, און האָט איהם אָנגעצייכענט 20 יאָהר לעבען, דער הונט האָט אויך געבעטען רחמים: צו וואָס טויג מיר אַזוי פיל יאָהרען?! איך וועל דינען ביי אַ בעל־הבית, איך וועל היטען זיין גוטס, זיין הויז, זיינע געלט. דערפאַר וועט ער מיר האַלטען אויף דער קייט, שלאָגען און ווי איך וועל נאָר אַלט ווערען, וועט ער מיר אַרויסטרייבען און איך וועל פּייגערן אויפ'ן גאַס פון הונגער. איך בעט דיך, בעהם צו מיינע יאָהרען: וויפיל איך וועל לעבען וועט זיין גענוג פאַר מיר... גאָט האָט רחמנות געהאַט און צוגענומען ביים הונט די יאָהרען. דער מענש האָט אויסגעבעטען אויך דעם הונטס יאָהרען.

נאָך דעם האָט גאָט בעשאַפען די מאַלפּע. זי האָט געקראָגען 30 יאָהר לעבען. זי האָט אָנגעהויבען שרייען און בעטען: איך וויל נישט לעבען אַזוי פיל, מענשען וועלען מיך כאַפּען, וועלען מיך מאַטערען! מאַכען מיט מיר שפּאַס, און אַז איך וועל אַלט ווערען, וועלען זיי מיך הר'גענען, מיין פעל בענוצען פאַר זייער'ע מאַדעס און מיין קערפּער אַרויסוואַרפען פאַר די הינט. און ער האָט צוגענומען די יאָהרען ביי דער מאַלפּע און אוועקגעגעבען דעם מענשען.

דער אַלטער איז אַ רגע שטיל געוואָרען און דערנאָך פאָרטגעזעצט: און הערט מיינע קינדער, וואָס הערפון איז אַרויסגעקומען:

דער מענש לעבט ביז 30 יאָהר. ער טראַכט נישט וועגען קיין זאַך. אַלץ, וואָס ער פערדינט, פערלעבט ער ביז אַ פּאַדים, אָהן זאָרג געהט זיין לעבען. נאָר אַז עס קומען דעם אייזעלס יאָהרען, דער מענש ווער'ט עלטער, הויבט ער אָן צו קריכען פון הויט, ווי אַן אייזעל, ער האָרעוועט צו פערזאָרגען זיין עלטער, נישט צו בלייבען אָן אַ שטיקעל ברויט. אָט אַזוי אין גרויסע זאָרגען לעבט ער אָפּ דעם אייזעלס 20 יאָהר!

עס קומען דעם הונטס יאָהר! און אַלץ, וואָס ער האָט אָנגעלעבט מיט זיין שווער'ע אַרבייט היט ער ווי אַ הונט! ער שלאָפט נישט ביינאַכט, ער שרעקט זיך, מען זאָל איהם נישט בעגנבענען. מיט איין וואָרט, ער האָט נישט קיין פערגעניגען פון זיין אָנגעלעבטען גוטס.

נאָר, אַז עס קומען שוין די מאַלפּעס יאָהרען, דער מענש ווער'ט שוואַך, עס טרייסלען איהם די הענט מיט די פיס! בעט ער אַלע טאָג דעם טויט! ער איז נישט צופרידען וואָס ער לעבט אַזוי לאַנג!...

דער חכם האָט געענדיגט זיין דרשה, איך האָב געבעטען אַ וואָרט און האָב געשטעלט דעם חכם פאָלגענדע פראַגע: ער'שטענס. האָב איך געזאָגט, אַז די דאָזיגע מעשה האָב איך שוין געהערט און זי שטאַמט פון מוהאַמער, און אויב איך האָב נישט קיין טעות, ווערט זי דער'מאָנט אין „קאָראַן", צווייטענס, ווי קומט דאָס, אַז פּסח צום סדר, ווען עס איז אַ מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, דערצעהלט גאָר דער חכם אַ מעשה, וועלכע האָט גאָר קיין שייכות נישט צו דער הגדה? אַז מיין איבערזעצער האָט איבערגעגעבען דעם חכם מיין פראַגע, האָט ער אָנגעהויבען שרייען: „נאָר פון אונז שטאַמט די מעשה! דאָס איז ביי אונז בירושה טויזענט יאָהרען, און אויף דער צווייטער פראַגע האָט ער שוין רוהיגער געענטפערט: — מיר וואוינען אויפ'ן פלאַץ, וואו עס איז בעשאַפען געוואָר'ען דער ערשטער מענש. און דעריבער מוזען מיר ביי יעדער געלעגענהייט דערציילען נאָר מעשה נסים פון בריאת העולם...

— זייט אי'הר זיכער, אַז דאָ, וואו מיר געפינען זיך איצט — טאַקע דער גן־עדן, וועגען וועלכען אונזער תורה הקדושה דערצעהלט אונז, האָב איך ווייטער געפרעגט. צי איז דאָס אפשר אַ לעגענדע?

דער חכם איז ווייטער אויפגעשפּרונגען: „אויב אַזוי זייט איהר קיין מאַמין נישט: ווייזט מיר וואו דען איז דער גן־עדן אויף דער וועלט? אדם איז דאָך אַמאָל געווען אויף דער וועלט...

און איך מוז מודה זיין, אַז דער חכם איז אפשר גערעכט, קיין בעסער'ען גן־עדן אויף דער וועלט קאָן מען נישט געפינען און זיך פאָרשטעלען.

אַ קראַנץ פּערל

פון דער איבערגעבליבענער זאַמלונג און בעאַרב. פון תלמוד און מדרש

פון אונזער פערשטאָרבענעם מיטאַרבייטער אברהם שלעזינגער

וואָס מעהר די אַלטע פאַרבען זייערע האָהר, זעהט מען אַלץ מעהר דעם ווייסען גרונד.

(נזיר ל"ט)

ווען איינער דערצעהלט דיר רכילות, איז אויב דו וועסט נישט אויסהער'ען דאָס גאַנצע וואָס ער וועט דיר דערציילען, וועסטו אָבער די העלפט אויסהערען.

(בראשית רבה).

ווען עס ענדיגט זיך די גערשטען פון קרוג, קומט אין שטוב — קריג.

(בבא מציעא נ"ט).

פון קרבן־פסח האָט מען יעדען געהייסען נעהמען אַ כזית און הלל זאָל מען זאָגען אַז דער דאַך זאָל זיך היבען...

(פסחים פ"א).

איין טאָג זאָלסטו זיך בענוצען מיט'ן כוס, צו־מאָרגענס זאָלסטו איהם צוברעכען.

(ברכות כ"ח).

וואָס איז די נפקה מינה צי ער האָט דעם מענשען אינגאַנצען געהרגעט, אָדער די העלפט געהרגעט — אַז ער לעבט שוין נישט.

(בבא מציעא [illegible])

עס טרעפט אין לעבען, אַז וואָס איינער מאַכט גוט, מאַכט דער צווייטער שלעכט און פערקעהרט.

(תנחומא חוקת).

מיט דעם פעהלער, וואָס דו אַליין בעדויערסט זאָלסטו דעם צווייטען נישט פאָרוואַרפען.

(בבא מציעא נ"ט)

דעם גרויסען מענשען וואָס דו וועסט בעהמען ער זאָל הערשען איבער דיר, זאָלסטו זעהן, עס זאָל אויך זיין אַ זוהן פון אַ גרויסען מענשען.

(ברכות כ"ח).

ווען צוויי אַרבייטען צוזאַמען, איז זייער גליק גרעסער ווי יעדער וואָלט אַרבייטען פאַר זיך.

(בבא מציעא ק"ה).

ווען איינער טראַכט צו טון אַ גוטע זאַך, ווערט איהם אין הימעל פערר'עכענט ווי ער וואָלט שוין געטון די זאַך.

(קידושין מ.)

מיט איינציגע טראָפּענס קאָן מען פול מאַכען דעם עמער.

(במדבר רבה נ"ד)

דער ערב־פּסח־פּדיון

וואו האָט עפּעס בײַ דיר אויסגעזעהען דער ערב־פּסח־פּדיון?

בײַ מיר איז אַ קונה געווען פּונקט אַזוי ווי שבת.

דהיינו?

ס'האָט זיך געטראָפען אײנמאָל אין דער וואָך.

זי ווייסט בעסער
דיאַלאָג אויפ'ן היסב־בעט

מלך (צו דער מלכה): אַ מלך, דאַרפסטו וויסען מײַן ווײַבעלע, איז אַ גרויסע זאַך.

מלכה: פּיש... פּיש... אַ וואַזשנע מציאה — אַ מלך — ס'איז נאָך דאָ עפּעס וואַזשנער'עס ווי אַ מלך.

מלך: וואָס?

מלכה: אַ סויז...

קר...

די ערשטע צוויי אותיות „קר." פון וואָרט „קריזיס" זענען שוין אַלײן פאַר זיך שלימזל'דיגע, און האָבען אַ שייכות מיט'ן קריזיס — למשל:

קר... ויגער.

קר... אַך.

קר....נ'צע (וואו דער פּרעמיער פּריסטער האַלט אין זײַן אורלויב).

קר... אַטען (אויף דער מילשא).

קר... עדיט (וואָס קיינער בעקומט נישט).

קר... פּע (דער הונט פון קינדער אין דער פאַבריקאַנט פון אַמוניציע).

קר... ימינאַל

קר... אַנקען־קאַסע

קר... עמער.

ברונעטע, שאַטינע, בלאָנדינע צי געלע?
ענטפער אויף אַן־אַנקעטע פון אַ דײַטשע צײַטונג

אַ דײַטשע צײַטונג האָט געמאַכט אַן־אַנקעטע אַנפרעגענדיג די לעזער: וועלכע פרויען בעקומען שנעלער מענער? ברונעטע, שאַטינע, בלאָנדינע צי געלע?

אויף דער אַנקעטע איז אָנגעקומען איין ענטפער און אַ זעהר טרעפליכער:

רײַכע פרויען, הגם זיי האָבען איינגאַנצען נישט קיין האָהר.

קינדער אין די וויגען
ווייסען דעם טעם קריזיס

צו אַ היגען סוחר קומט אַרײַן אַ גאַסט, דאָס קינד עפענט די טיר.

— איז דער טאַטעשי אין דערהיים? — פרעגט דער גאַסט.

דאָס קינד בעטראַכט דעם גאַסט פון קאָפּ ביז פיס און זאָגט אין איין אָטעם:

דער טאַטעשי און די מאַמעשי זענען נישטאָ אין דער היים, און דאָס גאַנצע מעבעל איז אָפּגעשריבען אויף דער באָבעשי!

אהן אַנ'עק

יעדע זאַך האָט איין עק, צוויי עקען אָדער מעהר עקען, אַ חוץ דער קריזיס, וואָס האָט איינגאַנצען קיין עק נישט.

אַט אַזוי כשר'ט מען!...

טיט אַזאַ „הכשר" איז מען „כשר" למהדרין מן המהדרין...

יחזקאל דער מלך און זליכה די מלכה

יחזקאל בײַם סדר קוועלט אָן פאַר הנאה, עס שמעקען די קניידלעך, ער זינגט „כי לו יאה".

און זינגענדיג וואַרפט ער אַ בליק אויף זײַן זליכה —

עס הייבט איהם! דער בחור זינגט: „תקיף במלוכה"...

דאָך פּלוצליג: איהם שלעפּערט... ער איז מוחרב וחרוב.

באַר פרום איז יחזקאל, עס איז שוין נישט פּריה.

ער זאָגט שיר השירים, און זינגט „שחורה אני" דאָך אסור, ער ליגט נישט זלוכה'ן אין פּאַת, זי דרעהט מיט'ן נעזעל און זינגט „מי יודע"?...

אַ ברעהעלע שיר השירים

די סיום־מעהרהייט צו דער מינדערהייט — ישקנו... דער פּרעזעס פון קהלה־ראַט ליבערמאַן צו רומקאָווסקי'ן — שחורה אני ונאוה. דער קריזיס צום האַנדעל — אחריך נרוצה.

משוגעת

זי: וואָס וועסטו טון, אַז איך וועל שטאַרבען?

ער: כ'וועל זיכער משוגע ווערען!

זי: וועסט אַ צווייט מאָל חתונה האָבען?

ער: כ'בין נאָך נישט משוגע געוואָרען.

וואָס מ'זעהט אלץ!

בײַם היינטיגן קריזיס, קען מען זעהען: אַ שוסטער אָהן שיך, אַ שניידער אָהן הויזען, אַ...

פּריזיער מיט אַ באָרד און אַ דיפּלאָמאַט... אָהן אַ קאָפּ....

טעלעגראַמען

מאַדריד (ספּ. צום „קונדס") אין שפּאַניען איז שוין ענדליך רוהיג. די בעפעלקערונג האָט פאַרברענט די לעצטע קלויסטערס. ס'מיליטער האָט דערשאָסען די לעצטע קאָמוניסטען, איצט ווערט זײַן פּעריק, די ביקען־קאַמפען קומען פאַר נאָרמאַל.

שאַנכאַי (בלאַף־אַגענטור) אונטער'ן דרוק פון דער פעלקער־ליגע, איז יאַפּאַן איינגעגאַנגען אויף די ווייטגעהענדסטע הנחות: זי האָט צוגעזאָגט צוציגען 10 אַעראָפּלאַנען, און פון איצט־אָן, וועלען נאָך 30 אַעראָפּלאַנען וואַרפען באָמבעס.

די כינעזער האָבען אין צוזאַמענהאַנג דערמיט אַרויסגעשיקט אַ דאַנק־דעפּעשע צו דער פעלקער־ליגע.

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב — נעק ●

בייל‌אַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 95
מיטוואָך, דעם 20 אַפּריל 1932

לכבוד פּסח

די סדר־שיסל איז גענף!...

זיי זאָגן די „הגדה" און האַלטן די „קניידלעך"...

אויבען רעכטס: אַ בילד פון די שטרייק־אונרוהען אין צפון־בעהמען. זשאַנדאַרמען האַלטען אָפּ דעם המון ,וועלכער וויל זיך אַריינרייסען אין די קויהלען גרובען, וואו עס אַרבייטען שטרייק־ברעכער.

אינדערזייט רעכטס: אַ נייע פראַנצויזישע פרידענס־בריף־מאַרקע.

אונטען רעכטס: עס קומען איצט פאָר די גרויסע געיעגען צו בעקומען דעם גרויסען אויטאָמאָביל־פרייז פון מאָנאַקאָ. דאָס בילד ווייזט אַ רייה אויטאָמאָבילען אויף די גאַסען פון מאָנאַקאָ.

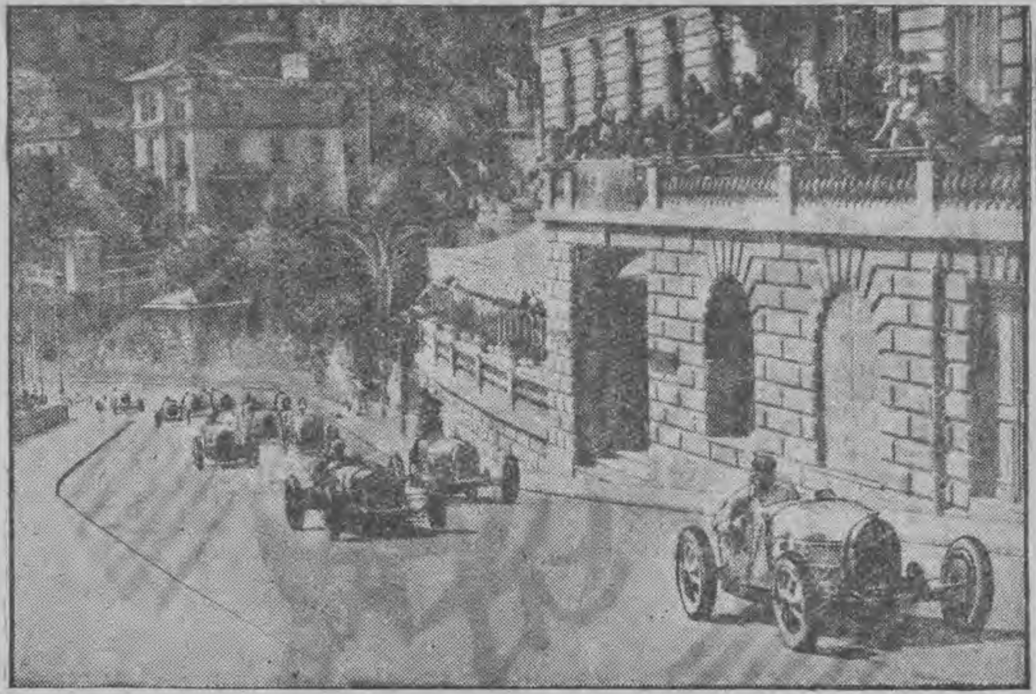

די רואין פון בעריהמטען שלאָס בורג קאַנאָסאַ אין אויבער־איטאַליען איז דורך אַ שטורם טיילווייז צושטערט געוואָרען.

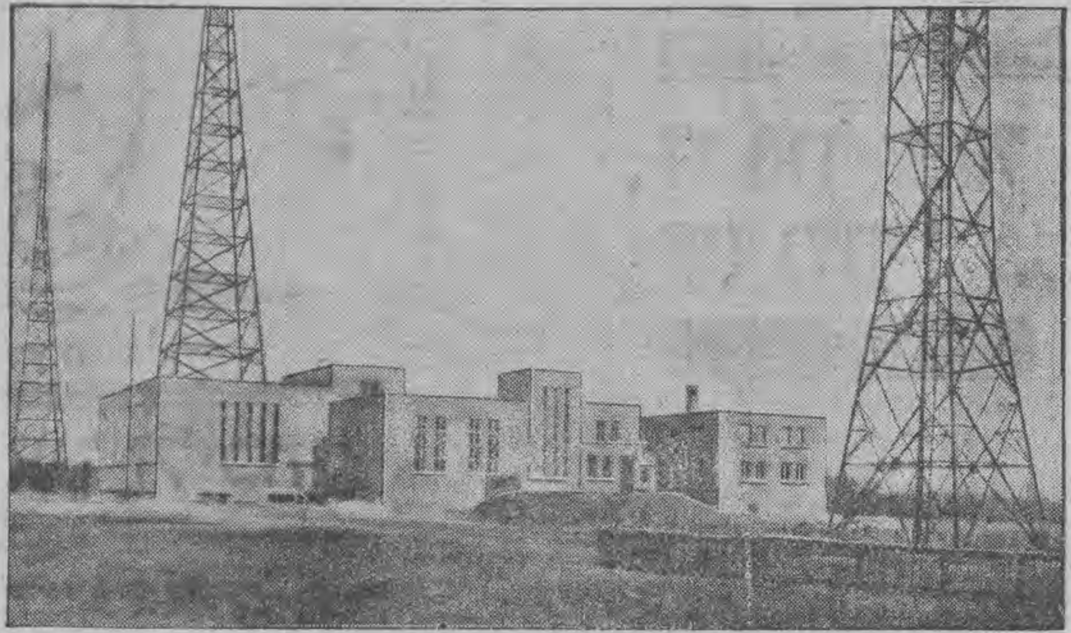

די ראַדיאָ־סטאַציע פון פעלקער־בונד („ראַדיאָ־נאַ־סיאַן"), וועלכע יועט איבערגעבען אין דער וועלט די ידיעות פון דער פעלקער־ליגע איז שוין אינגאנצען פערטיג.

50־יאָהריגער יובילעאום פון בערלינער סימפאָנישען אָרקעסטער. לינקס: דער איצטיגער דירעקטאָר פון אָרקעסטער, דער בער. דיר. פורטוועגנגלער. רעכטס: דער ערשטער דיריגענט, דער בריהמטער מוזיקער יאָזעף יאָאַכים.

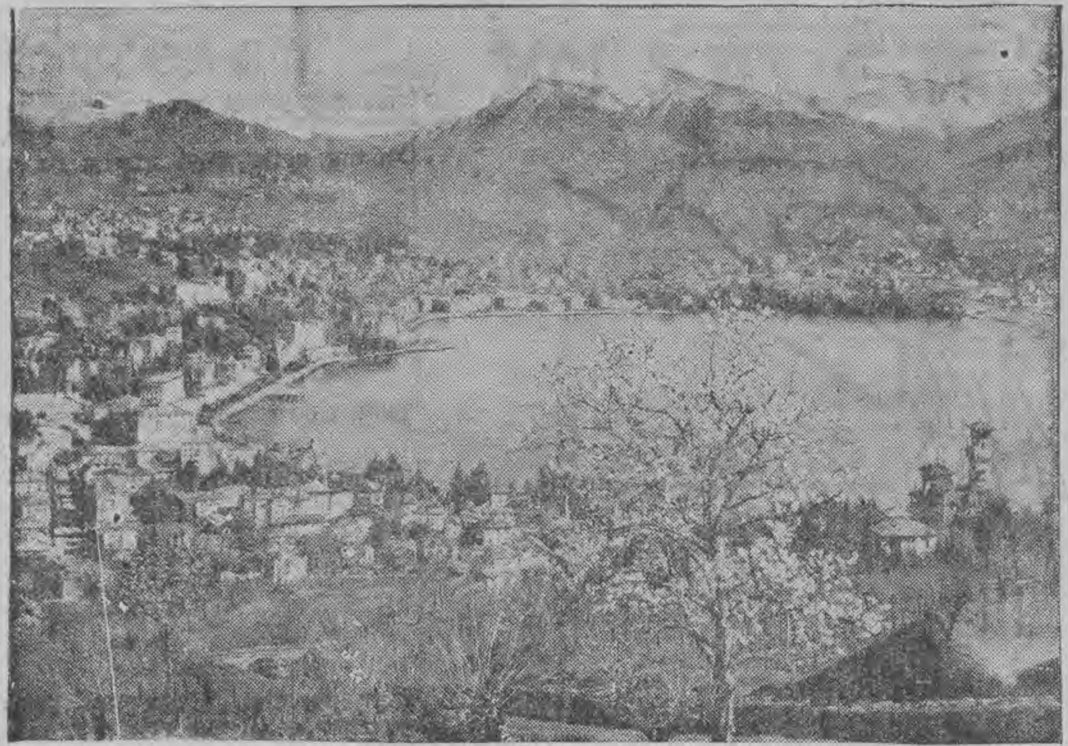

אויבען לינקס: אַ בילד פון לוגאַנאָ, וואו עס זאָל זיך צונויפקומען די צווייטע קאָנפערענץ וועגען בילדען אַ פעדעראַציע פון די דונאַי־מלוכות.

אינדערזייט לינקס: דער וועלט־בעריהמטער ווינער ספעציאַליסט פון האַלז־ און אויערען־קראַנקהייטען פראָפ. אַלעקסאַנדער איז דערשאָסען געוואָרען דורך זיינעם אַ געוועזענעם פאַציענט. דער מערדער טענהט אַז דער פראָפ. האָט איהם מיט עטליכע און צוואַנציג יאָהר צוריק געמאַכט אַ בישט געלונגענע אָפּעראַציע.

אונטען לינקס: די קאָמיסיע פון פעלקערבונד בעזוכט די ערטער וואו עס זענען פאָרגעקומען די שלאַכטען צווישען די יאַפּאַנער און די כינעזער.

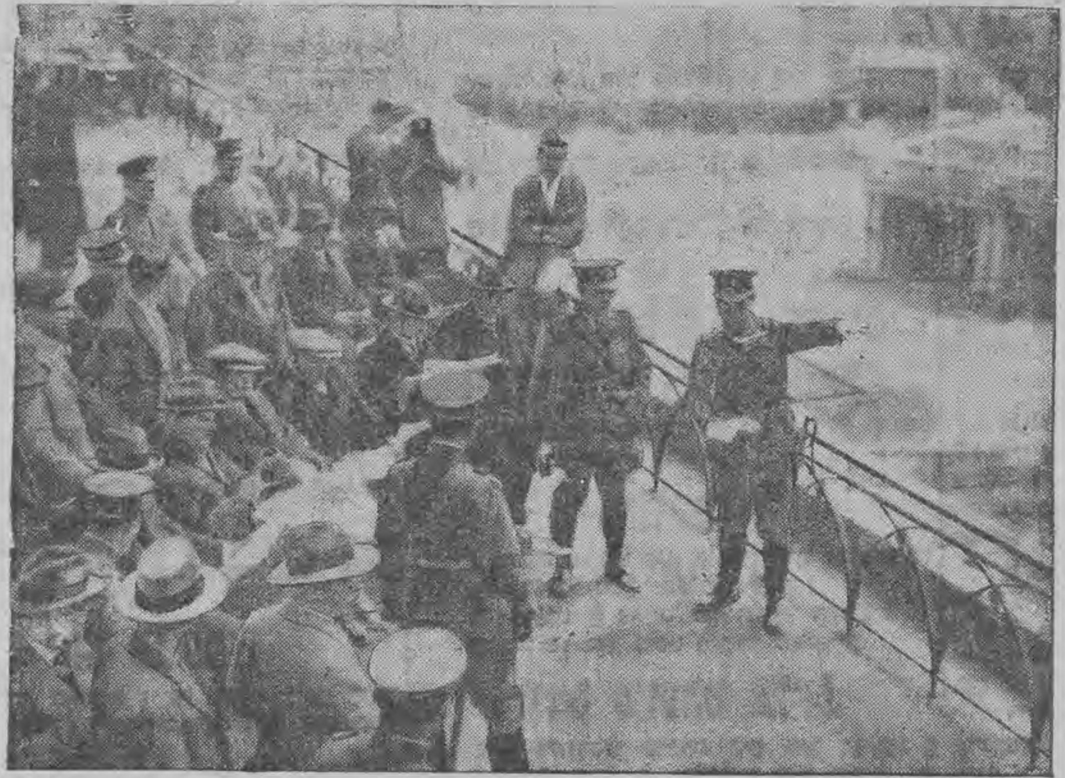

ר. איזראעל

דאָס בופעט־מיידעל

סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון דער לאָדזער ווירקליכקייט

קאַפּיטעל 1

צום טויט דורך הענגעז...

... און ער ווערט פערמשפּט צום טויט דורך הענגען...

אַ שוידער איז אַדורך מאַנקען דורך די ביינער, די דאָזיגע ווערטער האָט זי געהערט ערשט מיט עטליכע שעה צוריק, דעם ריכטערס פּנים איז געווען רוהיג, ער האָט געלייענט דעם אורטייל אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען נישט קיין טויט־אורטייל נאָר אַ אויסשניט פון אַ צייטונג. קיין מוסקול אין זיין פּנים האָט זיך נישט גערירט, ער דער פערמשפטער איז אויך געווען רוהיג, אָבער דאָס איז געווען אויף אַ גאַנץ אַנדער אופן. דאָס מויל איז געווען פערקרימט פין אַ מאָדנע גרימאַסע, מ'האָט נישט געקענט וויסען צי וויל ער אין איצטיגען מאָמענט חוזק מאַכען פון דער גאַנצער וועלט אָדער וואָלט ער געוואָלט טון עפּעס אַזעלכעס וואָס וואָלט אַלץ און אַלעמען פערניכטעט...

— ווי נודנע דאָס אַלץ איז... נודנע, האָט זי כמעט הויך איבערגעחזרט, און האָט אַ לאַנגען געניץ געגעבען, זי האָט אַרומגענומען מיט איהר בליק דעם גאַנצען באַר, וואו ס'איז נאָך קיינער נישט געווען אויסער איהר און דער שעף פריידמאַן, זי האָט געקוקט אויף די פלעשער מיט די קאָלירטע עטיקעטען, אויף די פערשידענע צוביסען אויפ'ן בופעט און נאָך אַמאָל לאַנג געגעניצט

וואָס געניצסטו דאָ היינט כסדר? האָט פריידמאַן ניסרע געפרעגט

— אָט אַזוי, ס'געניצט זיך,

— נישט אויסגעשלאָפען זיך, האָט דער באַר־אייגענטימער שמייכלענדיג געשמייכעלט און דערצו היינט אַזוי שפּעט געקומען צו דער אַרבייט

— איך בין געווען אין געריכט, האָט זיך מאַניע פערענטפערט,

— יאַ, אמת היינט איז דאָך פאָרגעקומען זיין פּראָצעס, נו און וואָס?

— פערמשפט צום טויט דורך הענגען, האָט מאַניע אַקצענטירט יעדעס וואָרט, אַזוי ווי זי האָט דאָס מיט עטליכע שעה צוריק געהערט פון ריכטער אַליין

— און איך בין געווען איבערצייגט, אַז ער וועט בעפרייט ווערען, איך בין נאָך איצט זיכער, אַז ער איז אומשולדיג.

— זעהר פיל מענשען האַלטען אַזוי, ווער ווייס אָבער

מאַניען איז קאַלט געוואָרען, זי האָט געפיהלט אַ בעדערפניש פון פערגעסען זיך, אַנטרונקען זיך, אַנשיכורען, פערהוליען אָדער גאָר איינשלאָפען אַזוי, אַז זי זאָל זיך נישט קענען איבערוועקען.

ביי דער טיר פון באַר האָט זיך געשטעלט אַ פּרעכטיגער אויטאָ, אפשר פינף טויזענד דאָלאַר ווערט, ווי פריידמאַן האָט באַלד אָפּגעשאַצט — ביי וועלכען ס'האָט זיך אוועקגעשטעלט אַרבייטען דער שאָפער, עפּעס איז דאָרט קאַליע געוואָרען, דער בעזיצער פון אויטאָ איז דערווייל אַריין אין באַר, כדי נישט אַריבערצוואַרטען ביי דעם שלעכטען אָקטאָבער־וועטער אויף דער גאַס, ביז דער שאָפער וועט פערענדיגען זיין אַרבייט, ער האָט זיך אוועקגעזעצט ביי אַ טישעל וואָס איז געשטאַנען אין עק פון זאַל און זיך געהייסען דערלאַנגען טעע מיט רויט־ווין, ער האָט געראויכערט איין פּאַפּיראָס נאָך דער אַנדערער און כסדר געקוקט אויפ'ן זייגער, פּלוצלונג האָט ער דערזעהען מאַניען, ער האָט אַ ציטער געגעבען און גוט זיך צו איהר צוגעקוקט. ער האָט געמאַכט אַ בעוועגונג אַזוי ווי ער וואָלט געוואָלט צוגעהען צום בופעט.

אין דעם אַלעם וואָלט גאָרנישט געווען קיין אויסטערליש, צי האָט ער זי דערקענט? ווייל מאַניע האָט איהם גוט געדענקט. ס'איז צווייפעלהאַפט, אַז ער זאָל זי האָבען דערקענט. דער עלעגאַנטער הער האָט זיך אויפגעשטעלט פון זיין אָרט און איז צוגעגאַנגען צו מאַניען.

— איך האָב דעם איינדרוק, אַז איך האָב אייך שוין אַמאָל געזעהען, האָט ער געזאָגט.

— איך צווייפעל דערין, האָט מאַניע טרוקען געענטפערט

— און אפשר האָב איך אַ טעות... וועט איהר אפשר מיט מיר טרינקען אַ קאָניאַק?

— אַ דאַנק, איך טרינק נישט, האָט זי נאָך טרוקענער געענטפערט, אָבער איך וועל אייך איינגיסען.

און אידער דער אַלטער דזשענטעלמען האָט נאָך בעוויזען צו פּראָטעסטירען, האָט זי איהם אָנגעפילט אַ גרויסען כוס

— ביטע...

ער האָט אַ קוק געטון אויף איהר און געשמייכעלט, הערנאָך האָט ער אַרויסגעצויגען פון טאַש אַ הונדערט־זלאָטעריגען באַנקנאָט און ערקלערט:

— איך וועל אויך נישט טרינקען. דאָ איז בעצאָהלט פאַר'ן קאָניאַק און דעם רעשט בעהאַלט פאַר זיך.

— אַ דאַנק, אייך, איך נעהם נישט ביי די געסט קיין טרינק־געלד.

דער אַלטער דזשענטעלמען איז רויט געוואָרען און האָט אַ ברום געגעבען.

— איך האָב אייך נישט געוואָלט בעליידיגען

— ס'איז מעגליך, אָבער איהר דאַרפט געדענקען, אַז נישט אין יעדען צווייט־ראַנגיגען באַר זענען פערהאַן דיזעלבע טראַדיציעס באון נישט מיט יעדען בופעט־מיידעל קען מען זיך אויף אַלעם ערלויבען

דער אַלטער איז געווען איינגאַנצען צומישט, ער האָט געקנייטשט צווישען די פינגער דעם באַנקנאָט און געריעדט שוין מיט אַ גאַנץ אַנדער'ען טאָן

— איהר האָט מיר געגעבען אַ גוטע לעקציע... וועגען דעם האָב איך אַפילו נישט געטראַכט.

— צי וועט איהר מיר ערלויבען דאָ אַריינצוקומען אויף אַ שמועס מיט אייך?

— אין רעסטאָראַן האָט דאָס רעכט אַריינצוקומען ווער עס וויל נאָר און ווער ס'האָט געלד צו בעצאָהלען, ווייל אויף קרעדיט געבען מיר נישט, האָט מאַניע מיט אַ וויץ געענטפערט

אין דעם אויגענבליק זענען אין שענק אַריינגעקומען צוויי שיכורים, וועלכע האָבען זיך דערנעהנט צום בופעט און געשטערט דאָס וויטערדיגע געשפּרעך. דער אַלטער הער איז אַרויס פון באַר און מאַניע האָט מעכאַניש איינגעגאָסען אין די גלעזלעך, וואָס די שיכורים האָבען געוואָלט און נישט געלעגט קיין שום אַכט אויף די צווייטדייטיגע רעד און וואונקען פון זייער זייט.

מאַנקע האָט זיך פערטראַכט: פאַרוואָס איז זי געווען אַזוי שטרענג צו דעם אַלטען דזשענטעלמען מיט דעם שווערען אויטאָ, מיט די ברילליאַנטענע קראַוואַטען־שפּילקע און ברילליאַנטענע פינגערלעך אויף די לאַנגע דאַרע פינגער. זי האָט זיך אויסגעצייכענט אָפּגעגעבען אַ חשבון פון דעם לעבען פון וועלכען זי איז נאָר ערשט נישט לאַנג צוליב אַ צופאַל אַרויס און אָנגעקומען צו דער ערליכער און „אַנשטענדיגער” אַרבייט אין באַר, זי האָט אויסגעצייכענט געקענט דעם עלענד פון דעם לעבען דורך וועלכען זי איז אַליין אַדורכגעגאַנגען, זי האָט געקענט דעם תהום וואָס איז געלעגען צווישען דעם כלומרשטען וואוילטאָג און דעם אמת'ן נויט פון די מיידלעך, צווישען וועלכע זי האָט זיך ערשט נישט לאַנג געפינען. זי האָט געקענט דאָס וואַרטען אויף „געסט” וו יאויף אַ פעטען ביסען און די ענטוישונג דערנאָך, זי האָט געקענט די שטענדיגע קאָנפליקטען מיט דער פּאָליציי און די קאָנשאַכטען מיט די קעלנערס פון צווייט־ראַנגיגע רעסטאָראַנען און מלינות, די חובות ביי פערשידענע פּראָצענטניקעס, די טראַנישקייט פון די ליב האַבערס, וואָס האָבען אויסגעצויגען ביי די מיידלעך דעם לעצטען גראָשען אונטער'ן מאַנטעל, אַז זיי געפינען זיך אונטער זייער שוץ אָדער ביים אַיינרעדען זיי, אַז זיי וועלען חתונה האָבען מיט די אומגליקליכע.

מאַניע האָט דאָס אַלץ פערשטאַנען און ריכטיג אויפגעפאַסט, דעריבער האָט זי אַזוי פיינד געהאַט מענשען, זי וואָלט שוין קיינמאָל נישט מסכים געווען אויף אַזאַ לעבען. אָבער איצט ווען ס'שאַרט זיך צו איהר, צו אַזאַ אַלטער, רייכער מענש, פאַרוואָס שטויסט זי איהם אָפּ...

— קענסט מאַכען אַ קאַריערע מאַנקע, האָט דער געשטיפעלטער ברוך געזאָגט אַריינקומענדיג פון גאַס גלייך צום בופעט צו

— וואָס זאָל איך איינגיסען האָט מאַניע זיך געווענדעט צו ברוך'ן, אַזוי ווי זי וואָלט נישט געהערט וואָס ער האָט נאָר וואָס געזאָגט

— וואָס ביזט דו אַזוי ברוגז מאַדאַם, וואָס ס'פּאַסט דיר נישט צו רעדען וועגען דעם, איך קען דעם רייכען „יאָלד” וואָס איז ערשט וואָס פון דאַנען אַרויסגעגאַנגען און וואָס האָט אין דיר אַזויפיל אַריינגערעדט, איך האָב שטענדיג געזאָגט, אַז אַזאַ מיידעל ווי דו איז נישט פערהאַן אויף דער גאַנצער וועלט און יענער איז טאַקע אַ רייכער מענש, דאָס איז אַ דירעקטאָר פון אַ גרויסער אונטערנעהמונג און אַזא יאָהר אויף מיר, ווי מיר ביידע קענען האָבען ביי איהם פּרנסה

מאַניע האָט גאָרנישט געהערט אין, איהרע געדאַנקען האָט זיך ווידער אָפּגעשלאָגען דאָס וואָס זי האָט געהערט אין געריכט

— הערען ריכטער, איך בין אינגאַנצען אומשולדיג, איך האָב קיינמאָל קיין פליג אויף דער וואַנד נישט גערירט, איך בין נישט פעהיג צו דעם פערברעכען, אין וועלכען מען בעשולדיגט מיך, מיין פאַמיליע האָב איך שוין פערלוירען, נעהמט מיר נישט אוועק אויך מיין לעבען, מאַניע האָט דאָס אַליין געהערט מיט איהרע אייגענע אויערען. אָבער באַלד דערויף האָבען די ריכטער געגעבען אַן ענטפער:

— און ער ווערט פערמשפּט צום טויט דורך הענגען...

דער געשטיפעלטער ברוך האָט אַריינגערעדט אין מאַניען, וועלכע האָט גאָרנישט געהערט, דערנעבען זענען געשטאַנען די צוויי שיכורים, וועלכע האָבען זיך יעדע מינוט געקריגט און באַלד הערויף צוקושט

מאַניע האָט זיך ערשט אויפגעכאַפּט פון איהרע טרויעריגע געדאַנקען, ווען ברוך האָט געזאָגט

— אָבער דיין „טאַטע” האָט היינט „געפּוצט” דעם אמת'ן „וויראָק”, היינט איז נישטאָ קיין חכמות, שטאַנד־געריכטען האָבען זיי איינגעפיהרט און מען איז נישט זיכער מיט'ן דעקעל ביינער.

מאַניע האָט אָנגעקוקט ברוכ'ן

— דו ווייסט, אַז ער איז אינגאַנצען אומשולדיג?

— אַזוי זאָגט מען, אָבער ווער קען דאָס וויסען, די דאָזיגע „יענטיליגענטען” קענען טיילמאָל מעהר די קונץ ווי מיר

ביידע שיכורים, וועלכע האָבען זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס האָבען אָנגעהויבען שטילער צו רעדען, זיי האָבען אָבער דאָס געטון אויף דעם אופן, אַז נישט דאָס בופעט־מיידעל און נישט ברוך האָבען דאָס געקענט בעמערקען.

— נישט מ'זאָגט, האָט מאַניע צוגעוואָרפען ברוך'ן, נאָר איך ווייס, אַז ער איז אומשולדיג

— האַלט בעסער ס'מויל וועט פאַר דיר געזונדער זיין, איך בין דיר אַ גוטער פריינד און איך קען דיר אַן עצה געבען, אַז דו זאָלסט צופיל נישט רעדען, איבריגענס זאָג איך דיר, אַז איך אַליין האָב שוין געוואָלט פער'סליחה'נען דעם גאַנצען עסק, ס'איז מיר פשוט אַ רחמנות, מ'וועט נעהמען און אויפהענגען אַן'אומשולדיגען מענשען, פאַרוואָס? פאַר גאָרנישט, אַזעלכע „גראַנדעס” זענען ביי אונז קיינמאָל נישט פאָרגעקומען, ערשט ווען ס'איז צו אונז געקומען דער „רויטער” האָט ער דאָס ביי אונז איינגעפיהרט, איך וואָלט געוואָלט פון איהם פּטור ווערען

— ברוך, האָט מאַניע שטיל געזאָגט, אָנכאַפּענדיג איהם פאַר דער האַנד, אפשר קענען מיר נאָך עפּעס טון, אַז דער אומשולדיגער זאָל נישט אויפגעהאָנגען ווערען, אפשר קען מען נאָך עפּעס טון...

— מאַניע, איך וועל אַלץ טון, אָבער נאָר פאַר דיר, זאָג מיר צו, אַז דו וועסט חתונה האָבען מיט מיר און איך וועל גלייך געהען אַהין וואו מען דאַרף און אַלץ דערצעהלען

מאַניע האָט געשוויגען, איהרע אויגען האָבען געפינקעלט, איהרע באַקען געפלאַמט, זי האָט זיך נישט געקענט קיין עצה געבען און נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען. צום סוף האָט זי אַ מאַך געגעבען מיט די האַנד. אַזוי ווי זי וואָלט זיך דעצידירט צו עפּעס ריזיקאַלישעס און האָט געזאָגט:

— גוט ברוך, איך וועל...

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ שאָס. ברוך האָט געגעבען אַ קרעכץ און אויסגעשפּרייט די הענד. די קניען האָבען זיך ביי איהם איינגעבויגען און ער האָט אָנגעהויבען צו פאַלען. מאַניע איז אַרויסגעלאָפען פון אונטער'ן בופעט און צוגעלאָפען צו ברוכ'ן ער איז שוין איצט געלעגען אויף דער ערד און דאָס פּנים איז געווען פערגאָסען מיט בלוט. באַלד איז אויך צוגעלאָפען דער שענקער פריידמאַן און נאָך עטליכע מענשען וואָס האָבען שוין בעוויזען צו קומען אין שענק אַריין. ברוך איז שוין געלעגען טויט. אַ רעוואָלווער־קויל האָט איהם געטראָפען אין אונטערשטען טייל פון קאָפּ און וואַהרשיינליך געבליבען שטעקען אין מוח.

— אָבער ווער האָט געשאָסען, האָט פריידמאַן געפרעגט אַרומקוקענדיג זיך אין אַלע זייטען, בעת ס'האָט זיך דערהערט דער שאָס איז דער שענקער געשטאַנען ביי דער טיר וואָס האָט געפיהרט אין דער קוך אַריין און דוכט זיך אַלץ געזעהען וואָס ס'טוט זיך אין באַר. ס'איז דאָך נישט מעגליך געווען, אַז ס'זאָל האָבען דאָ אימיצער געווען און דער שענקער זאָל האָבען איהם נישט בעמערקט, אַלע געסט האָט ער געהאַט פאַר זיך און אַ חוץ דעם האָט ער אַלע גוט געקענט ביי זייערע נעמען און פאַמיליען־נעמען, ווייל דאָס זענען געווען די שטענדיגע שטאַם־געסט פון באַר.

ווי פריידמאַן האָט זיך גלייך אָריענטירט האָט דער שאָס געדאַרפט קומען טאַקע פון דער זייט, וואו ער איז אַליין געשטאַנען, ווייל די קויל האָט ברוך'ן געטראָפען אין הינטערשטען טייל פון קאָפּ, בעת ער איז געשטאַנען ביים בופעט און געשמועסט מיט מאַניען. בעת פריידמאַן האָט געמאַכט זיינע אַלע אויסרעכענונגען איז דערווייל אָנגעקומען די פּאָגאָטאָוויע און אַלאַרמירטע פּאָליציי, דאָס רעטעניש איז נישט קלענער געוואָרען. ברוך איז געווען טויט און ווער ס'האָט געשאָסען האָט מען נישט געקענט דערגעהען, הגם אויך די פּאָליציי האָט פעסטגעשטעלט, אַז געשאָסען האָט אימיצער, וועלכער איז געשטאַנען הינטער ברוכ'ן און פרידמאַן האָט דאָס געדאַרפט בעמערקען, אויב ער איז געשטאַנען ביי דער קיכען־טיר, פון וואַנען מ'האָט געקענט אָבסערווירען דעם גאַנצען באַר.

קאַפּיטעל 2

די ערוואַרטונג פון טויט

דעם פערמשפּטען האָט מען צוריק געפיהרט אין אַן'איינצעלנע קאַמער, אַ פירטעל שעה איז ער געבליבען גאַנץ אַליין. ער האָט אויף גאָרנישט רעאַגירט, ער האָט אַפילו נישט געטראַכט וועגען דעם: אַז איהם זענען געבליבען צו לעבען נאָך עטליכע שעה. אַזוי ווי אַלע חושים וואָלטען ביי איהם אָפּגעטעמפּט געוואָרען אַזוי ווי ער וואָלט אויפגעהערט צו זעהען, צו הערען און גאַנץ בעווּנדערס צו פערשטעהן. אין זיין אונטערבעוואוסטזיין האָט ער געפיהלט אַז מיט איהם דאַרף עפּעס געשעהן. עפּעס אַזעלכעס וואָס געשעהט נישט שטענדיג, עפּעס אַזעלכעס וואָס וועט מיטאַמאָל אַלץ איבערענדערען. ער האָט זיך אָבער נישט געקענט דערמאָנען וואָס ס'וועט געשעהן, וואָס וועט מיט איהם פאָרקומען.

ער האָט געפיהלט אַ בעדערפעניש צו טרינקען, עפּעס מאָדנע האָט איהם געברענט אויפ'ן האַרצען, און אין האַלז, ער האָט געדאַרפט טרינקען, זעהר פיל טרינקען, אָבער ער האָט נישט געהאַט קיין חשק וועגען דעם אימיצען צו זאָגען, דאַן האָט זיך איהם געוואָלט שלאָפען, אַוועקלייגען זיין מידען קאָפּ און איינשלאָפען אויף אייביג. קיינמאָל זיך מעהר נישט איבערוועקען.

— שטיל זאָל זיין, האָט ער געפליסטערט, שטיל קיין איין וואָרט, קיין איין שאָרך זאָל מען נישט הערען.

אין דעם מאָמענט האָט זיך מיט אַ געריוש געעפענט די שווערע טורמע־טיר און ס'איז אַריינגעקומען דער אַדוואָקאַט, דערזעלבער וועלכער האָט איהם היינט פאַר'ן געריכט אַזוי שטאַרק פערטיידיגט.

דער פערמשפּטער איז נישט געווען פערוואונדערט, ער איז נישט איבעראַשט געוואָרען פון אַן וואָקאַטס וויזיט, נאָר ער האָט גלייכגילטיג געזאָגט:

— איהר האָט היינט גוט גערעדט, הער מעצענאַס פאָרעלסקי. זעהר גוט.

דער פערמשפּטער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אין דערזעלבער־פּאָזע, אין וועלכער אַדוואָקאַט פאָרעלסקי איז געשטאַנען פאַר'ן געריכט און דעקלאַמירט:

— צי קען חען דער דאָזיגער מענש שולדיג זיין אין אַזאַ שרעקליך פערברעכען, אין וועלכען מען בעשולדיגט איהם? שטעלט אייך פאָר, הערען ריכטער, אַ מענש וועלכער איז זייט צוועלף יאָהר פערהייראַט, האָט אַ פרוי מיט צוויי קליינע קינדערלעך, וועלכע ער ליבט שטאַרקער פון זיין אייגען לעבען, קיינמאָל האָט ער זיין פרוי נישט פערראַטען, קיינער האָט אונז דאָ אין געריכט וועגען דעם נישט געקענט זאָגען, אַ מענש, אַ כלל־טוער, וועלכער האָט זיך זיין גאַנץ לעבען פערנומען מיט העלפען אָרימע און אומגליקליכע; לינדערען די ליידען פון קראַנקע, אלמנות און יתומים, צי קען מען זיך פאָרשטעלען אַז אַזאַ מענש זאָל קענען בעגעהן אַזאַ גרויזאַם פערברעכען. הערען ריכטער! געדענקט אין דעם פּרינציפּ פון גערעכטיגקייט: ס'איז בעסער צו בעפרייען צעהן שולדיגע אידער צו פערמשפּטען איין אומשולדיגען...

דער פערמשפּטער האָט זיך אָפּגעשטעלט, ער האָט זיך געכאַפּט אַז ער רעדט פון הער ווען, אַז ער איז עפּעס נישט אָרדנונג.

— ענטשולדיגט הער מעצענאַס, איך פיהל מיך עפּעס נישט גוט, אַז איך האָב איך דערזעהען, האָט זיך מיר דערמאָנט דאָס אַלץ, וואָס איהר האָט היינט גערעדט פאַר'ן געריכט. אין וועלכען איהר זענט געווען אַזוי איבערצייגט, אַז איך בין זיכער געווען, אַז זיי וועלען מיך בעפרייען, איך האָב העריבער אַלץ איבערגעחזרט.

— פערלירט נישט דעם מוט, מיין טייערער, נאָך נישט די האָפענונג פערלירען, איך האָב זיך געווענדעט צום מלוכה־פּרעזידענט מיט אַ בקשה וועגען בעגנעדיגונג. און אין אַ שעה אַרום דאַרף שוין זיין ענטפער. פערלירט נאָך נישט די האָפענונג, פראַנקענשטיין.

דער פערמשפּטער האָט זיך געריבען דעם שטערען, אַזוי ווי ער וואָלט זיך געוואָלט אין עפּעס דערמאָהנען.

— וואָס האָט איהר געזאָגט? מיך בעגנעדיגען, פאַרוואָס? וואָס האָב איך דען געטון? ווען האָב איך געטון?

ערשט איצט איז פראַנקענשטיין געקומען צו זיך

(פאָרטזעצונג קומט).

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע בייל אגע פון „נייעס פאלקסבלאט"

מיש און קיץ

(א מעשה מיט צוויי הענ)

קינדער! איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה פון א קאץ.

פון צוויי קעץ.

פון צוויי קעץ מיט קעצעלעך.

און נישט קיין אויסגעטראכטע, נאר טאקע פשוט אַנ׳אמתע מעשה, וואס האט זיך געטראפען.

און די מעשה איז געוועזן אַזוי:

אין אַ שטוב, ביי איין באַלעבאָס, זענען געוועזן צוויי קעץ. איינע האט מען גערופען — מיש: די צווייטע — קיץ.

און מיש מיט קיצ׳ן האבען זיך תמיד געלעבט בשלום: קיינמאָל, איבער קיין זאַך, זיך נישט געקריגט: פלעגען אפט עסען צוזאַמען, כליפטשען מילך פון איין טעלער. מיט אַרויסגעשטעלטע רויטע צינגעלעך, פערבויגענע ביי די עקען — ווי אַ לעפעלע — און גיך, גיך, כליאַפּ, כליאַפּ, האבען זיי געאַרבייט מיט די צינגעלעך, ביז אין טעלער האט זיך בעוויזען דער דנא...

אַפילו אויף יאַגד פלעגט מען געהען צו־זאַמען.

האט זיך מיש אוועקגעזעצט היטען אַ לאָך פון אַ מויז, מיט כלומרשט צוגעמאַכטע אויגע־לעך. דאָס קעפעל אויף אַ זייט, גלייך, זי מיינט חלילה גאָרנישט, פלעגט קיץ, אַביסעלע ווייטער, און דאָס אייגענע, זיך מאַכען די פרומע, די וואוילע — קען קיין צוויי נישט צעהלען...

און ווען אין דרויסען איז געוועזן קאַלט, פלעגען זיי זיצען, צוזאַמען ביים פייער, זיך וואַרע־מען, מיט צוגעמאַכטע אייגעלעך, און צוברומען שטילערהייד:

— ר־ר־ר־ר.

אַפילו שלאָפען פלעגען זיי צוזאַמען, איינגעגו־רעט איינע אין דער צווייטער.

און קיינמאָל, קיין נעגעל נישט בענוצט איינע געגען דער אַנדערער, ווי ביי קעץ טרעפט אָפט־מאָל, אַז איבער יעדער קלייניגקייט, ווערען די אייגעלעך אָנגעצונדען, מ׳הויבט לאַפּקעלעך און מ׳־שטעקט אַרויס לאַנגע נעגעל...

איינמאָל האט געטראָפען, אַז נאָכדעם, ווי מיש האט געפעהלט גאַנצע צוויי טעג, איז זי פון ערגעץ אָנגעקומען אַנ׳אויסגעצערטע, אַנ׳אויסגעהונגערטע, און באַלד נאָר, ווי זי האט איבערגעכאַפּט דעם הונגער, איז זי ווידער אוועק אהין פון וואַנען זי איז געקומען.

איז מען געוואויר געוואָרען, אַז ערגעץ דאָרט אין גאַלפּאָן אונטער׳ן קאַסטען האט זי געהאַט פינף קעצעלעך.

אין אַ פאָר טעג אַרום, איז זיך מישב קיץ און געהט אויך אַוועק אַהין אין גאַלפּאָן, און קלייבט זיך אויס אַנ׳אָרט, אין אַנ׳איבערגעקעהרטען פעסעל, און האט אויך פינף קעצעלעך.

ליגען זיי זיך אַזוי יעדע קאַץ בעזונדער, מיש — אונטער׳ן קאַסטען, — און קיץ — אין איבערגע־קעהרטען פעסעל — יעדע איינע מיט איהרע קעצע־לעך. נאָר גאָר בלינדע זענען די קעצעלעך. יעדער קעצעלע האַלט אין פיסקעלע אַ פיפקע און ציהט, ציהט...

אין אַ טאָג איז זיך מיישב קיץ, און טראָגט איי־בער, איינציגווייז, איהרע קעצלעך פונ׳ם פעסעל צו מיש׳ן אונטער׳ן קאַסטען.

תחילת האט עס אויסגעזעהען, ווי זי זאָל עס געוועזן טון פאַר הימליכקייט, אינאיינעם וועט זיין פרעהליכער.

קיץ האט אָבער אויפגעהערט צו קומען אונ־טער׳ן קאַסטען, דעם ערשטען טאג איז זי נאָך אַ פאָר מאָל געקומען, נאָר שפּעטער איז זי אַלץ וועני־גער געקומען, ביז זי האט גאָר אינגאַנצען אויפגע־הערט צו קומען.

מיש האט געוואַרט אַ טאָג, צוויי, דריי, געזעהן, אַז קיץ קומט מעהר נישט, האט זי גענומען קיץ׳ס אַ קעצעל אין מויל, און איז דערמיט אַוועק זוכען דעם קעצעלס מוטער, ביז זי האט זי געפונען אין שטוב.

קיץ איז זי געלעגען צעשפרייט אויף אַ סאָפאַ און געשלאָפען.

מיש, מיט׳ן קעצעל אין מויל, איז פלינק צו איהר אַרויפגעשפרונגען און איהר גלייך אין פנים אַ זאָג געטון:

— ר—ניאַ ו ו ו!

אויף קעציש לשון קאָן דאָס הייסען:

— וואָס פאַר אַ מאַמע ביסטו? באַ דיר דיין קינד!

און דאָס זאָגענדיג, האט זי דאָס קעצעל גלייך פאַר איהר אַוועקגעלייגט, און איז אוועק ברענגען די אַנדערע.

ווען מיש איז צוריקגעקומען מיט׳ן צווייטען קעצעל אין מויל, האט זי שוין קיץ׳ן דאָרט נישט געטראָפען, נאָר דאָס ערשטע קליינע קעצעל איז אַרומגעקראָכען אויף דער סאָפאַ, זיך פערטשעפעט מיט די נעגעל און געוויינט. און ביטער געמיוקעט. איז מיש ווייטער אוועק מיט׳ן קעצעל אין מויל זוכען קיץ׳ן.

דאָס מאָל האט מיש זי געפונען אונטער׳ן טיש עפּעס נאַשען, איז מיש גלייך צו צו איהר, אַ [illegible] געטון איהר אין פנים דאָס צווייטע קעצעל און מיט כעס נאָכאַמאָל אַ זאָג געטון:

— ר—ניאַ ו ו ו!.. ניאַוו! — זיי אַ מאַמע צו דיינע קינדער!..

קיץ האָט זיך פון דעם פאָרוואורף ברוגז עפּעס אַ בורטשע געטון.

האָט דאָס מיש׳ן נאָך מעהר אין כעס אַריינ־געבראַכט, האט זי אויפגעהויבען אַ פעדע־שטען פוס, אַרויסגעשטעקט לאַנגע פערבויגענע נעגעל און דערלאַנגט קיץ׳ן גלייך איבער׳ן באַק.

קיץ האָט אויך נישט געשוויגען, און האט אויך געוויזען נעגעל, געוויזען וואָס זי קאָן.

און אַזוי האָבען זיי זיך ביידע צום ערשטען מאָל, גוט צודראַפּעט —

שפּעטער מיט אַ פאָר שעה, האָט מען געקאָנט זעהען, ווי זיי ליגען זיך אַזוי יעדע קאַץ בעזונדער, מיש, אונטער׳ן קאַסטען, און קיץ אין איבער־געקעהר־טען פעסעל, יעדע מיט איהרע קעצלעך.

מיש איז אַלץ געלעגען א נישט זיכערע מיט איהר שכנה, האָט זי, פון ווען צו ווען, אויפגעהויבען איהר קאָפּ און אַ קוק געטון אין קיץ׳ס ווינקעל...

צווישען די ציהן, ווי צו זיך אַליין רעדענדיג, האָט מיש נישט אויפגעהערט אונטער־צוואָרטשען:

— רניאו־או... רניאו־ו־ו... — אַ מאַמע דאַרף היטען איהרע קינדער...

ברוך בענערססי.

א גוט יום-טוב, קינדערלעך!

האָבען מיר שוין, הייסט עס, מיט מזל דעם ליבען, טייערען גאַסט, אונזער פרייען, ליכטיגען יום־טוב, פסח!

אַ שיינע קשיא, כ׳לעבען, צי דער אַלטער ר׳ פסח איז אַ ליבער און טייערער גאַסט!?

איהר האָט דאָך אַלע צוגעקוקט, מיינע זיסע קינדערלעך, ווי טאַטע־מאַמע האָבען אַ וועלט אי־בערגעקעהרט ביז זיי האָבען איהם אין שטוב אַריינגעבראַכט!

איהר האָט עפּעס געזעהען אַ ביסעל אַ רוימען, אַ וואַשען, אַ שייערען, אַ כשר׳ן, אי־אַי־אי, איך ווייס אַליין נישט וואָס!

איך ווייס נאָר, אַז מיין מאַמע, זאָל געזונד זיין און לעבען, אַז עס דאַרף קומען מיין פעטער און איהר ברודער, דער פעטער ניסן, וואָס אַלע האָבען איהם ליב דאָס לעבען, מאַכט זי נישט אַזאַ וואַרע!

איז דאָך עס אַ האַרבער סימן, אַז דער אַלטער ר׳ פסח איז נאָך חשוב׳ער פון מיין פעטער ניסן, און פון אייערע אַלע פעטער׳ס! (ווי זיי הייסען דאָרט).

און נאָך אַ ראיה: איהר טוט נאָר אַ קוק, ווי דאָרט אויבען האָט מען זיך אַביסעל אויסגעפוצט לכבוד דעם הייליגען גאַסט! ווי דער הימעל האָט עס זיך אויסגעצוואָגען, און ווי די זון האָט זיך אויסגעשייערט...

אַ מחיה, בנאמנות צו קוקען!

איי, איז עס אַ וואַזשנער גאַסט, דער אַלטער ר׳ פסח!

איהר וועט זעהען, ער וועט אונז נאָך היי־יאָהר ברענגען פיל בחת און גליק!

איהר מעגט עס וויסען, און טאַטע־מאַמע מעגען עס אויך וויסען!

דער פעטער פון רעדאַקציע.

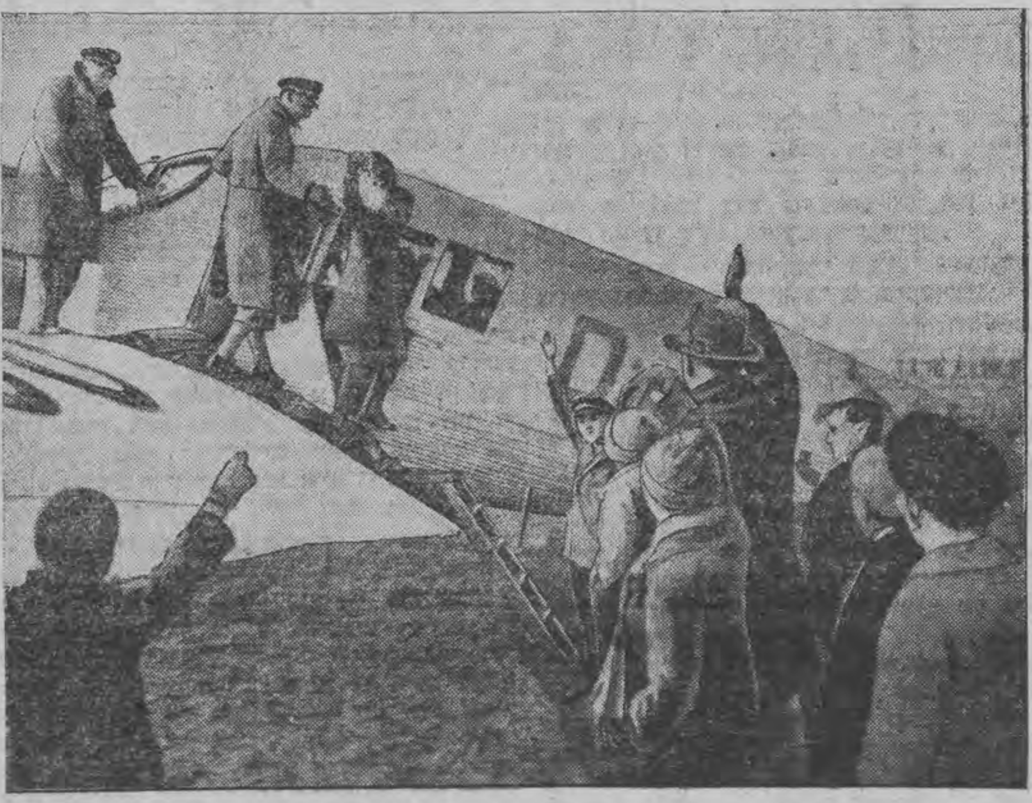

אין דייטשלאַנד לערנט מען שוין די שול-קינדער פליהען אין עראָפּלאַנען.

א יום-טוב — א מחיה

אַ יום־טוב — אַ מחיה גאָר
אין שטוב עס קומט אַריין;
מיט דינע, ווייסע מצה׳לעך
יעדער יום־טוב מוז דאָך זיין!

און אַז די מצות זענען דאַ,
וואָס ס׳לויכט פון זיי אַ שיין,
דאַן מוזען אַרבע כוסות זיין,
פון פינקעלדיגען וויין...

אַז דאָ איז ארבע כוסות־וויין,
ליב קינדעלע דו מיין —
וועט אויך אַ גרויסער גאַסט ביי אונז
אליהו־נביא זיין,

אַזאַ איז ער, דער נביא דער:
דערזעהט ער מצה ,וויין —
דאַן קומט ער, נישט געזעהענערהייד
אין יעדער שטוב אַריין.

משה בן מאיר

גארנישט געמיינט

דער גאַסט צום קינדד אויף די קניען:

— האָסט ליב צו רייטען אויף אַ פערד.

— דאָס קינד: יאָ נאָר איך וואָלט בעסער וועלען רייטען אויף אַנ׳אמת׳ן אייזעל.

בערעלע

(פון העברעאיש)

היינט האָט בערעלע נישט געוואָלט געהען אין שול.

אַ גאַנצען טאָג האָט ער זיך געשפּילט מיט זיין קעצעל און הינטעל, און ער האָט נאָך נישט גע־קענט אַפילו דעם אלף־בית.

איינמאָל איז געקומען זיין פעטער און האָט איהם געבראַכט אַ שעהנעם בוך.

האָט געבעטען בערעלע זיין ברודער נחמן ער זאָל איהם פאָרלייענען פון בוך און איהם דער־צעהלען וואָס דאָרטען איז געשריבען.

האָט זיין ברודער נחמן געלייענט פאַר בע־רעלען:

עס איז דאָ אַ שעהן לאַנד. מען רופט עס ארץ ישראל. דאָרטען איז דאָ אַ טייך וואָס הייסט: ירדן, איז דאָרטען געווען א יונגעלע מיט אַ מיי־דעלע. האָבען זיי ביידע זיך אַריינגעזעצט אין א שיפעלע, געשוואומען אויפ׳ן ירדן, געשוואומען, גע־שוואומען...

און... מעהר האָט נחמן נישט געוואָלט לייענען

בערעלע האָט זעהר געוואָלט וויסען וואָס האָט געטראָפען מיט דעם יונגעלע און מיט דער מיידעלע.

און האָט געזאָגט: איך וועל געהן אין שול, איך וועל לערנען אַ סך, דעמאָלט וועל איך אליין איבערלייענען דאָס שעהנע מעשה׳לע.

דוד טוזמאַן.

ר׳ פסח און פסח׳ל

ס׳איז דאָ אַ פסח זייער אַלט
פון טויזענדער פיעל יאָהר,
און דאָך איז ער ווי פריהלינג יונג,
מיט אויגען בלוי און קלאָהר.

און דאָ איז אויך אַ יונגעלע
אַ פסח׳ל אַ קליינס,
אַ מתמיד און אַ שטיפערל,
אַ יונגעלע אַ שיינס...

איז יום־טוב פריהלינג אויף דער וועלט,
אַ פרייד, עס פראַצט דערפון,
און ס׳שפּילט דער אַלטער פסח זיך,
מיט באַלעם גרויס — מיט זון...

און פסח׳ל עסט קניידעלעך,
און כרעמזעלעך געפיהלט,
און מיט חברים יונגעלעך,
אין ניסעלעך ער שפּילט...

משה בן מאיר.

דער מענש

(אויסצוג פון מדרש)

אַמאָל האָט אַ מענש צעשניטען דעם קעניגס בילד — און זי אוועקגעוואָרפען. איז ער פעראורטיילט געוואָרען צום טויט.

ווען ער איז געפיהרט געוואָרען צום פלאַץ, וואו עס האָט בעדאַרפט אויסגעפיהרט ווערען איבער איהם דער טויט־אורטייל, זאָגט צו איהם דער קעניג:

— צי דען האָסטו נישט געלעזען אין מיינע געזעץ־ביכער, אַז ווער עס פערניכטעט דעם קע־ניגס בילד, דער בעגעהט אַ גרויסע זינד און פער־דינט דעם טויט, פאַרוואָס האָסטו נישט רחמנות געהאַט אויף זיך אַליין?

— אַזוי, ווער עס הרג׳עט אַ מענשען, איז גלייך, ווי ער פערניכטעט אַ קעניגליכע בילד. און ער ווערט פעראורטיילט צום טויט. ווייל דער מענש איז בעשאַפען געוואָרען אינ׳ם בילד פון גאָט. אויב ער האָט געהרג׳עט אַ מענשען אומווילענדיג איז געשאַפען געוואָרען פאַר איהם אַנ׳אָרט צו אַנטלויפען אַהין, נאָר וועה איז דעם זינדיגען מענשען, וואָס האָט טויט דערשלאָגען אַ מענשען מיט אַבזיכט. דיין זינד וועט קיינמאָל נישט פערגע־בען ווערען, ווייל דאָס בלוט פון דעם דערמאָרדע־טען שרייט אַרויס פון דער ערד און פאָדערט נקמה. און ווען דער מערדער איז אַפילו דער גרעסטער מענש, און איז גלייך צו אַ כהן גדול, מוז ער אומ־בעדינגט גלייך געטויט ווערען...

די נאָדל

— ווי שנעל עס גייט די נאָדעל
אין געניי!
זי מעג זיך האַלטען גדול! —
האָב איך געזאָגט אין גוטען מוט
— זיי שוין גיי!
צעלאַכט האָט זיך דער פאָדים,
אַז ער האָט זיך אַזש פערדרייט
וויפיל בגדים
זי וואָלט דאָס אויפגענייט,
ווען עס שטופּט זי נישט דער פינגערהוט!

ליבע קינדערלעך!

אייער אָפּטיילונג „פאַר אונזערע קינדער זוכט יעדען מיטוואָך אין „נייעס פאָלקסבלאַט".

דער פעטער.

גרישא גאָלובאָוו, אַ 9־יעהריג יונגעל, האָט זיך אַרויסגעוויזען אַלס וואונדער־קינד אין פידעל־שפּי־לען. זיין ערשטער קאָנצערט אין בערלין האָט גע־מאַכט אַ רושם אין דער מוזיקאַלישער וועלט.

מעגער פון אמעריקאנער בירגערינס

וועלען אריינגעלאזט ווערען קיין אמעריקא איבער דער קוואָטע

געזעץ אנגענומען פון אמעריקאנער קאנגרעס

וואַשינגטאָן, 19. (יט״א טעלעגראַפיש).

דער קאָנגרעס פון די פעראייניגטע שטאַטען האָט מיט 184 שטימען געגען 112 אָנגענומען דאָס געזעץ, וואָס איז שוין אַדורך דורכ׳ן סענאַט, לויט וועלכען ס׳ווערען באַפרייט פון דער קוואָטע די מעגער פון אַמעריקאַנער בירגערינס. דאָס געזעץ איז בנוגע אַלע עמיגראַנטען, וואָס האָבען חתונה געהאַט מיט אַמעריקאַנערינס, אומאָפּהענגיג פון דער צייט, ווען די חתונות זענען פאָרגעקומען.

פראָפ. בראָדעצקי קאָנפערירט מיט׳ן באַראָן עדמונד ראָטשילד

פּאַריז, 19. (יט״א טעלעגראַפיש). אויפ׳ן וועג אין ארץ־ישראל קיין לאָנדאָן האָט דער עקזעקוטיוו־מיטגליד פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פראָפ. בראָדעצקי, אָפּגעהאַלטען אַ קאָנפערענץ מיט׳ן באַראָן עדמונד ראָטשילד.

פאר אגיטירען צו אנטי־יודישע עקסצעסען

פערמשפט 2 גריכישע סטודענטען צו 40 טעג אַרעסט

סאַלאָניקי, 19. (יט״א טעלעגראַפיש). דאָס געריכט פון געשוואָרענע האָט פערמשפט 2 נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע סטודענטען ביידע צו 40 טעג אַרעסט פאַר פערשפרייטען אַנטיסעמיטישע אויפרופען, וואָס האָט גורם געווען צום פאָגראָם אין סאַלאָניקי אין יאָהר 1931־

א גרויסע פערפלייצונג פון סטיר

פּינסק, 19. (ספּ. טעל.) דאָס וואַסער אויפ׳ן סטיר האָט זיך שטאַרק געהויבען און פערפלייצט די סביבה.

אין אַ גרעסערע צאָהל דערפער האָט דאָס וואַסער פערפלייצט אַ גרויסע צאָהל הייזער, אַוועקגעריסען בריקען און צעשטערט די שאָסעען, אַ חוץ דעם זענען אַוועקגעקומען אַ סך בהמות און עופות.

טערקיי וויל אריין אין דער פעלקער־ליגע

וויען, 19. (ספּ. טעל.) די טערקישע רעגירונג האָט בדעה אָנצונעהמען שריט אַרייבצוגעהען אין דער פעלקער־ליגע.

ענדעקישע סטודענטען דעמאנסטרירען

מיט ליכטלעך איבער די ווארשאווער הויפטגאסען

אויסגעהאַקט שויבען אין יודישע געשעפטען

וואַרשאַ, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

די ענדעקישע סטודענטען רוהען נישט.

ווען די יודישע סוחרים האָבען געעפענט נעכטען פריה זייערע געשעפטען אין די קריסטליכע גאַסען, האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַז ביינאַכט האָט מען אויסגעהאַקט די שויבען אין אַ גרויסע צאָהל יודישע געשעפטען.

נעכטען שפעט אין אָוועד האָבען ענדעקישע סטודענטען איינגעאָרדענט אַן אָריגינעלע דעמאָנסטראַציע, איבער די הויפט־גאַסען פון וואַרשאַ.

גרויסע גרופּען סטודענטען האָבען געטראָגען אָנגעצינדענע ליכטלעך פאַר דער נשמה פון סטודענט וואַצלאַווסקי, די זעלבע האָבען געלאָזט הערען אויסרופען געגען יודען. געשלאָגען האָבען זיי קיינעם נישט.

5 קרבנות פון א לופט־שיף־קאטאסטראפע

וויען, 19. (ספּ. טעל.) אין אַרבעטאָוו, נעבען רוים, איז אַראָפּגעפאַלען אַ מיליטערישער אַעראָפּלאַן, 3 אָפיצירען זענען אומגעקומען און 2 אָפיצירען זענען לייכט פערוואונדעט געוואָרען.

פרעמיער פריסטאר איבערגענומען זיין אמט

וואַרשאַ, 19. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). פרעמיער פריסטאָר איז היינט צוריקגעקומען פון קריניצע קיין וואַרשאַ און האָט איבערגענומען זיין אַמט.

כארבינער באנדיטען געפאנגען א יודישן כלל־טוער

און פאדערען פאר איהם 60 טויזענד דאלאר אויסליין־געלד

כאַרבין, (יט״א) שוין העכער דריי וואָכען ווי דער באַקאַנטער כאַרבינער כלל־טוער און איינער פון די ערשטע פּיאָנערען פונ׳ם יודישען ישוב אין כאַרבין, דער אַפּטייקער מיראָן קאָטמאַן, איז געפאַנגען פון באַנדיטען, און קיין שום לעבענס־שפּור הערט מען נישט פון איהם, די גאַנצע יודישע באַפעלקערונג פון כאַרבין איז זעהר ערשיטערט פון דעם פאַל. צומאָרגענס נאָכ׳ן נעהמען קאָטמאַנען אין געפאַנגענשאַפט איז בלויז אָנגעקומען אַ קליין צעטעל פונ׳ם געפאַנגענעם, אין וועלכען ער בעט, מען זאָל אַלץ טון כדי איהם צו ראַטעווען, מעהר איז קיין שום ידיעה פון איהם נישטאָ. קאָטמאַן איז אַ קראַנקער מענש, ליידט אויף אַ האַרץ־פעהלער, און אַלע פריינד און באַקאַנטע זענען שטאַרק באַאומרוהיגט פאַר זיין לעבען, אויפ׳ן אַדרעס פון דער היגער רוסישער צייטונג „רופּאָר״ זענען די לעצטע עטליכע טעג ערהאַלטען געוואָרען צוויי רוסישע בריף פון די באַנדיטען, וועלכע מאַכען חוזק און דראָהען, דאָס אויב די קרובים וועלען אין משך פון די נאָהענטסטע 4 טעג נישט אַריינטראָגען די פערלאַנגטע 60 טויזענד דאָלאַר, וועלען זיי אַריינשיקען אַ מתנה ביידע אויערען פונ׳ם געפאַנגענעם.

קאָטמאַנס געשעפטען זענען די לעצטע יאָהרען געווען שלעכט, ער איז אַ גרויסער בעל־חוב און ביי די גרעסטע אָנשטרענגונגען קענען די קרובים נישט שאַפען אַפילו אַ טייל פון דער ריזיגער סומע.

מיראָן קאָטמאַן איז וויצע־פּרעזידענט פון דער כאַרבינער יודישער קהלה און עהרען־פּרעזידענט פון דער נייער שוהל. קאָטמאַן איז געווען יאָהרען לאַנג פּראָזיצער פון דער כאַרבינער יודישער מוזיקאַל־ליטעראַריש־דראַמאַטישער געזעלשאַפט א.א.

נישט ערלויבט קיין ראדיא־רעדע געגען יודישע פאגראמען

פּאַריז (יט״א) דער פּאָרזיצער פון דער אינטערנאַציאָנאַלע ליגע פאַר קאַמף געגען אַנטיסעמיטיזם ה׳ בערנאַרד לעקאַש האָט געזאָלט האַלטען דורך ראַדיאָ אַ רעדע געגען פּאָגראָמען.

דער רעגירונגס־אויפזיכט־אַמט איבער די ראַדיאָ־סטאַציעס האָט אָבער נישט ערלויבט צו האַלטען די דאָזיגע רעדע, מיט׳ן מאָטיוו, אַז בעת דער פּאַרלאַמענט וואַהל־קאַמפּאַניע זענען דורכ׳ן ראַדיאָ נישט ערלויבט קיין פּאָליטישע אַרויסטרעטונגען.

טעטיגקייט פון די יודישע פרויען־ספארט־פעראיינען

וואַרשאַ, (י.ט.א.) דער פערבאַנד פון יודישע פרויען־ספּאָרט־פעראיינען אין פּוילען האָבען באַשלאָסען צו אָרגאַניזירען אין די טעג פון שבועות א ספּאָרט־יום־טוב פון דער יודישער פרוי. עס וועלען פאָרקומען גרויסע פייערליכקייטען אין וואַרשע און אין לאָדז. די וואַרשעווער אָפּטיילונג פון דער ליגע פון פּראָפּאַגאַנדע פון פרויען־ספּאָרט ענטוויקעלט אַ לעבהאַפטע טעטיגקייט. „יונג־וויזאָ״ איז צוגעטרעטען צו אָרגאַניזירען כּפּאָרט־קרייזען אין וואַרשע און אין דער פּראָווינץ. דער פערבאַנד אָרגאַניזירט אויך אין מאי אַ 5־טאָגיגען קורס פון ספּאָרט־שפּילען.

WŁOSKA SPÓŁKA AKCYJNA
Riunione Adriatica di Sicurta
Adrjatyckie T-wo Ubezpieczeń w Tryjeście
ODDZIAŁ w ŁODZI
ul. Piotrkowska 136
נעהמט אן פערזיכערונגען אויף לעבען, פאר פייער, גנבה, אויף די גינסטיגסטע באדינגונגען.
טעלעפאן פון דער לעבענס און פארפאל־אפטיילונג: 172-51
טעלעפאן פון דער פייער און גנבה־אפטיילונג: 106-77
פעהיגע און ענערגישע אגענטען אין לאדז
און אלע שטעט פון דער וואיעוואדזטווע ווערען געזוכט אויף גינסטיגע באדינגונגען

יודישער פראָפ. מאגאזין־שניידער־מייסטער־פעראיין, פאמארסקא 53.
אכטונג, דאמען־מאגאזין־שניידער!
זונטאג, דעם 24־טען (1־טער טאָג חוה״מ), 11 אַ זייגער פריה קומט פאר
א גרויסע מאסען־פערזאמלונג
פון גאַנצען פאך מיט אַ זעהר וויכטיגער טאָג־אָרדנונג.
קיינער טאָר נישט פעהלען! 2614 פאך־קאמיסיע.

דאנקזאגונג
דערמיט דריקען מיר. אויס אונזער בעסטען דאנק די געשעצטע פאבריקאנטען די ה״ה
א. און פ. פיאסקאווסקי און מ. קאפעל
פאר די 80 פוד מצות, פון וועלכע יעדער איינציגער אַרבייטער האָט בעקומען צו אַ האַלבען פוד, אַזוי ווי יעדעס יאָהר.
מיר ווינשען זיי א פרעהליכען יום־טוב.
די אַרבייטער פון דער פירמע פיאסקאווסקי
עס פאָלגען 160 אונטערשריפטען. 2839

וויכטיג נייעס!
פערקויף
פון פערשידענע בוימוואָלענע רעשטלעך
פּאַפּעלין, באַטיסט, לייוונט, מושלין, נאַנסוג א. אַ. וו.
אויף מעטער און אויף וואָג
צו קאָנקורענץ־פּרייזען
מ. לאנדסבערג
צעגעלניאַנאַ 23, פּראָנט, 1. שט.
געדענקט דעם אַדרעס!

ווארנונג
צו דער עקספּעדיציע ח.מ.דאנציגער!
דערמיט פאָדער איך אויף די עקספּעדיציע דאנציגער, פּיעטריקאָווער 18, אַז ער זאָל מיר ערלעדיגען די נאָכנאָהמע פון 500 זל., וואָס ער האָט בעקומען אויסבעצאָהלט אין משך פון 8 טעג, אין געגענפאַל וועל איך געגען איהם אַרויסטרעטען געריכטליך. מיט אַכטונג
י. לאנדוי
20 גדאנסקא 20 2567

עפענטליכער מאניפעסט
צו מיינע ג. קליענטען!
צוליב דעם קריזיס, גיב איך די מעגליכקייט אַלע צו שפּאָרען געלד
לעזט און שטוינט!
מיין פּאָפּולערער קינסט־פאָטאָגראַפישער אַנשטאַלט
„פאלאניא״ שוו. יעזשענא 11
וואָס איז באַקאַנט מיט זיינע גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמען אין לאָדז, האָט
רעדוצירט די פרייזען — כמעט בחנם!
דערצו בעקומט דער קליענט אַ מתנה — אַ שפּיגעל מיט זיין פאָטאָגראַפיען
בעמערקונג: אויפ׳ן פערלאַנג פון די ג׳ קליענטען, גיבען מיר אַרטיסטישע קאָסטיומען גענצליך בחנם. מיט אַכטונג
אַרטיסט. פאָטאָגראַף. אַטעליער
„POLONJA"
לאָדז, יעזשענא 11.
צושטעל פום טראמוויי № 3 אונגר.: דיפּל. פאָטאָגר. נוסערמאַן

Starszy Felczer
L. Tajchner
אַלטשטאַזשט 12
בעזיצט אַ 23־יעהריגע שפּיטאַל־פּראַקטיק אין וואַרשאַ און אין לאָדז.
נעהמט אָן קראַנקע ביי אַלע ספּעציאַליטעטען אַ גאַנצען טאָג.
פאַר אָרימע אויפנאַהם פון 8–10 פריה נור 1 זל.

ENGLISH
פאַראַנפאַנגער און פאָרטגעשריטענע. קאָנווערסאַציע, ליטעראַטור
ערטיילט אַ פעהיגער פּעדאַגאָג. — אָפּפערטען אין אַדמיניסטר. פאַר "Mir"

Dr. Różaner
ספּעציאַליסט פון הויט און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע און קינדערלאָזיגקייט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעלעפאָן 128-98
נעמט אָן פון 8–10; 4–8 אָוונט.
זונטאָג פון 9 ביז 10 פריה.

דער פּאַראַדאָקס
פון אונזער תקופה

מיט דריי יאָהר צוריק איז אין אַמעריקע ערשינען אַ בוך פון ג. גאַרעט א. נ. „דאָס אַמעריקאַנער וואונדער־בוך". אין דעם בוך האָט דער מחבר אויסגע[illegible] אַלט אייראָפּע און זיינע פערעלטערטע טעאָריעס. לויט דער מיינונג פון גאַרעטן איז די איבערפּראָדוקציע נישט מעהר ווי אַ פאַנטאַזיע פון די אייראָפּעיער. אין אַמעריקע ווייס מען נישט וועגען קיין שום איבערפּראָדוקציע. גאַרעט האָט זיך דערביי פעררופען אויפ'ן אויטאָריטעט פון פאָרד'ן, וועלכער פלעגט שטענדיג בעהויפּטען, אַז אויף איבערפּראָדוקציע בעקלאָגען זיך בלויז די יעניגע אונטערנעהמונגען, וועלכע געהען נישט מיט'ן פאָרטשריט פון דער צייט און די אַרבייטען לויט די אַלטע מעטאָדען און פאָרמען. גאַרעט האָט זיך אויך פעררופען אויף הובער'ן, אָבער נישט אויף הובערן דעם פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַטען, נאָר אויף הובער'ן דעם געוו. פינאַנץ־מיניסטער, האַנדעלס־מיניסטער. דעמאָלט האָט הובער געהאַלטען, אַז די בירגער פון די פעראייניגטע שטאַטען גיבען צו וועניג אויס און זיי שפּאָרען צופיל.

דער מחבר פון בוך איז ממש בעצויבערט פון דעם רייכקייט פון זיין לאַנד און זעהט אין דעם לאַנד אַן אמת'ן גן עדן. ער האָט געשריבען: „די איצטיגע יעהרליכע פּראָדוקציע פון די פעראייניגטע שטאַטען איז גרעסער פאַר'ן גאַנצען נאַציאָנאַלען פערמעגען פון לאַנד מיט דרייסיג יאָהר צוריק. דאָס בעדייט, אַז די איצטיגע יעהרליכע קאָנסומציע איז גרעסער פאַר'ן גאַנצען נאַציאָנאַלען פערמעגען פון דרייסיג יאָהר צוריק. אויב דער דאָזיגער מערקווירדיגער וואוקס וועט אָנהאַלטען נאָך אַן ערך 10 יאָהר וועט די אָרימקייט אינגאַנצען פערשווינדען. די אַמעריקאַנער זענען שוין איצט דאָס פאָלק, וואָס געפינט זיך צום נאָהענטסטען ביים ציל פון דער צייט זייט אדם און חוה זענען אַרויסגעטריבען געוואָרען פון גן עדן".

אָט אַזוי האָט געשריבען מיט דריי יאָהר צוריק אַ קלוגער און ניכטערנער אַמעריקאַנער. דעמאָלט האָט נאָך אַמעריקע נישט געוואוסט פון קיין אַרבייטסלאָזיגקייט. איצט קלינגט די התפּעלות פון גאַרעטן ווי אַ שטים פון יענער וועלט. איצט זענען אין אַמעריקע פערהאַן אַן ערך צעהן מיליאָן אַרבייטסלאָזע. איצט אָרדענען אָן די אַרבייטער פון דעטראָיט מאַניפעסטאַציעס געגען פאָרד'ן, אָט דעם אַפּאָסטאָל פון „פּראָספּעריטי". די אַרבייטער פאָדערען אַרבייט, וועלכע פאָרד קאָן זיי נישט געבען. איצט מאַכט הובער אַליין ריזיגע איינשפּאָרונגען אין מלוכה בודזשעט און כדי צו ווייזען אַנדערע אַ ביישפּיל, זאָגט ער זיך אָפּ פון זיין גאַזשע (אגב קאָן ער זיך דעם זשעסט ערלויבען).

און אָט וואָס עס זאָגען ציפערען. די איבערפּראָדוקציע פון תבואה האָט אין יאָהר 1925 בעטראָפען 38 צענטנער, אין יאָהר 1931 — 112 מיליאָן צענטנער. די זאַפּאַסען צוקער בעטרעפען 172 פּראָצענט פון די זאַפּאַסען אין יאָהר 1925.

פון קאַווע 390 פּראָצ. פון בוימוואָל 300 פּראָצ., פון קאַוטשוק 284 פּראָצענט. די קוילענגרובען קאָנען צושטעלען 750 מיליאָן טאָן קוילען, בעת עס איז נויטיג בלויז 500 מיליאָן, די שטאָלגיסערייען האָבען געקאָנט צושטעלען אין יאָהר 1930 66 מיליאָן טאָן שטאָהל בעת דער געברויך איז געווען נישט גרעסער פאַר 40 מיליאָן טאָן. דער וועלט־געברויך פון נאַפט מאַכט אויס פיר מיליאָן פעסלעך אַ טאָג צו 100 קילאָ, די פּראָדוקציע אָבער קאָן דערגרייכען זעקס מיליאָן. דער בעדאַרף אין אויטאָמאָבילען האָט אין יאָהר 1930 אויסגעמאַכט עפּעס מעהר פאַר זעקס מיליאָן בעת בלויז די אַמעריקאַנער פּראָדוקציע קאָן צושטעלען אַכט מיליאָן. אין אַמעריקע קאָנען יעהרליך פּראָדוצירט ווערען 900 מיליאָן פּאָר שיך בעת דער בעדאַרף אין שיך איז בעדייטענד קלענער.

די איבערפּראָדוקציע איז געוואָרען אַן אוניווערסאַלע ערשיינונג. די לאַנדווירטשאַפט אין אַלע לענדער לעבט איבער אַ קאַטאַסטראָפע פון גוטע גערעטענישען. מיר זענען דערגאַנגען דערצו אַז צפון־אַמעריקע, אויסטראַליע, אַרגענטינע, קאַנאַדע ווערען דערשטיקט פון זייערע תבואה־זאַפּאַסען, קובא און יאַוואַ פון דייער צוקער, בראַזיליען פערניכטעט איהרע קאַווע־פּלאַנטאַציעס. און גלייכצייטיג הערשט אומעטום נויט און הונגער. עס וואַקסט אומעטום די אַרבייטסלאָזיגקייט און ריזיגע זאַפּאַסען פון שפּייזמיטלען ווערען פערניכטעט, קאָלאָסאַלע זאַפּאַסען פערשידענע אויסאַרבייטונגען ליגען אין די מאַגאַזינען פון די פאַבריקען אָהן קיין שום געברויך.

אַזעלכע קאָנטראַסטען האָט די געשיכטע פון דער מענשהייט קיינמאָל נישט געקענט. קיינמאָל האָט נאָך די מענשהייט נישט געהאַט אַזעלכע מעגליכקייטען צו בעפרידיגען אַלע איהרע מאַטעריעלע געברויכען, קיינמאָל איז די רייכקייט נישט געווען אַזוי פול און אַלזייטיג, קיינמאָל האָט זי נישט דערגרייכט אַזעלכע ריזיגע פערנעהמען ווי אין דער היינטיגער צייט.

אָבער קיינמאָל איז די אָרימקייט און די נויט פון מיליאָנען מענשען נישט געווען אַזוי גרויס, אַזוי דערשרעקענד און בעליידיגענד ווי אין אונזערע צייטען. אין דעם ליגט דער טראַגישער פּאַראַדאָקס פון אונזער תקופה.

די ליקווידאַציע פון היטלערס אַרמעע
ברענגט אַנ'ענטשפּאַנונג אין אייראָפּע

באַלד ווי הינדענבורג איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט פון דייטשלאַנד האָט די רייכס־רעגירונג זיך ענטשלאָסען אויף שריט, וועלכען מען האָט ערוואַרט פון איהר פון לאַנג, ריכטיגער, מען האָט נישט אַזוי ווייט ערוואַרט דעם שריט, ווי געוואונדערט זיך, פאַרוואָס ער ווערט נישט געמאַכט: לויט אָפּפיציעלע דעקרעטן איז פונאַנדערגעלאָזט געוואָרען די פּריוואַטע אַרמעע פון היטלערן. דער פאַקט אַליין, וואָס אַזאַ אַרמעע האָט אין דייטשלאַנד עקזיסטירט בעווייזט ווי אַנ־נאָרמאַל עס איז דאָרט די לאַגע. אָפען, פאַר די אויגען פון דער רעגירונג און פון דער בעפעלקערונג איז פאָרגעקומען די צוגרייטונג צו אַ מלוכה־איבערקעהרעניש און צו אַ בירגער־קריג. היטלערס שטורם־אָפּטיילונגען האָבען מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ פולקאָם אָרגאַניזירטע אַרמעע, מיט שטאַבען, קאַזאַרמעס און רעזערוען, דערביי זענען אין דער אַרמעע געווען פערטראָטען אַלע מינים געוועהר אַפילו ביז אַוויאַציע, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען לויט אַ בעפעהל פון היטלערן.

און מערקווירדיג איז, דערביי, געווען, וואָס דער קריגס־ און איננערן־מיניסטער גען. גרענער איז געווען אומגעהויער געדולדיג לגבי דער דאָזיגער אַרמעע, וועלכע האָט זיך אָפען געגרייט צו אַ פּוטש. עס איז גענוג צו דערמאָנען די דאָקומענטען, וואָס זענען נישט לאַנג פערעפענטליכט געוואָרען וועגען דעם אופן פון איבערנעהמען די מאַכט דורך די היטלעראָווצעס, די בעפעהלען, וועלכע פיהרען איבער די אַרמעע אין אַ צושטאַנד פון קריגס־בערייטקייט, ענדליך די פאַקטען, וואָס זענען גאָר לעצטענס ענטדעקט געוואָרען, אַז היטלער האָט צוגעגרייט אַן איבערקעהרעניש אין פאַל ווען ער וועט אויסגעוועהלט ווערען אַלס פּרעזידענט און עס איז שוין געווען אַפילו בעשטימט דער מאָמענט, ווען די איבערקעהרעניש זאָל דורכגעפיהרט ווערען: אין דער נאַכט פון די וואַהלען.

און נישט קוקענדיג דערויף האָט גרענער אַלץ אָפּגעצויגען די ליקווידאַציע פון דער היטלער־אַרמעע, כדי אָפּצושלעפען דעם ענין, האָט ער פאָרגעלעגט [illegible] מיט היטלערס אָפּטיילונגען צו ליקווידירען אויך די אַנדערע פאָרמאַציעס, וואָס זענען אין דייטשלאַנד אָרגאַניזירט לויט'ן מיליטערישען אופן, דעם מאָנאַרכיסטישען „שטאָהל־העלם", דעם קאָמוניסטישען „רויטען פראָנט", דעם רעפּובליקאַנישען רייכסבאַנער און די נישט לאַנג געגרינדעטע רעפּובליקאַנישע אָרגאַניזאַציע „אייזערנער פראָנט". ליקווידירט זענען אָבער געוואָרען בלויז די קאָמוניסטישע און היטלעריסטישע אָפּטיילונגען.

מעגליך, אַז אויפ'ן בעשלוס צו ליקווידירען די היטלער־אַרמעע האָט געווירקט די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ אין גענף און דער איינדרוק, וועלכען עס האָט געמאַכט אין אויסלאַנד דער וואוקס פון די היטלעריסטישע שטימען ביים צווייטער טור פון די פּרעזידענטען־וואַהלען. יעדענפאַלס איז ענטשיידענד פאַר דעם שריט פון דער רייכס־רעגירונג געווען די פאָדערונג פון דער סאָציאַליסטישער פּרייסישער רעגירונג, פון דער בייערישער און פון אַ רייה אַנדערע דייטשע רעגירונגען, אַז מעהר טאָלערירען דעם טעראָר פון די היטלעראָווצעס איז אוממעגליך און אַז די פּריוואַטע אַרמעע פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען מוז אונבעדינגט פונאַנדערגעלאָזט ווערען. אונטער דעם דרוק פון די דאָזיגע פאָדערונגען האָט זיך בריבינגס רעגירונג ענטשלאָסען אויף דעם דאָזיגען ווירקליך ענערגישען און ווייטגעהענדיגען שריט.

פון היטלערס פערהאַלטען זיך נאָכ'ן פערעפענטליכען דעם דעקרעט איז נישט צו זעהן, אַז דער „שעף" און זיינע מקורבים זאָלען זיין זעהר קריגעריש געשטימט. פון היטלערס ערקלערונג איז מען געוואויר געוואָרען, אַז די אַרמעע האָט „געציילט אַנ'ערך פיר הונדערט טויזענט מאַן". היטלער האָט געדראָהט, אַז ער קאָן נישט גאַראַנטירען פאַר דעם, וואָס די דאָזיגע מענשען וועלען בעהמען טון, ווען זיי וועלען אַרויס פון אונטער זיין בעפעהל. קיין לוסט אָבער תיכף מיט קראַפט צו אינטערווענירען געגען הינדענבורג'ס דעקרעט האָט היטלער נישט אַרויסגעוויזען, ער האָט נאָר געמאָלדען, אַז ביי די וואַהלען, וואָס קומען פאָר אין עטליכע טעג אַרום אין פּרייסען און אין אַנדערע דייטשע לענדער וועט ער נעהמען נקמה... דורך די שטים־צעטלען. אַזאַ דראָהונג איז נישט זעהר שרעקליך.

די ליקווידאַציע גופא איז פאָרגעקומען מיט דער פולער ענערגיע און שנעלקייט. די היטלעראָווצעס זענען אין פיל ערטער פערכאַפּט געוואָרען גאָר פּלוצים, און אין גאַנץ וועניג ערטער איז אַרויסגעוויזען געוואָרען אַ ווידערשטאַנד. נישט [illegible] איז היטלערן געלונגען אָפּצוראַטעווען דאָס קריגס־פערמעגען זיינס: אין אַ גאַנצער רייה ערטער האָט מען פערהאַלטען פיל געוועהר און אַמוניציע ביז צו האַרמאַטען און עראָפּלאַנען.

אַ וויכטיגע פראַגע איז, וואָס וועלען איצט טון אָט די הונדערטער טויזענטער יונגע מענשען, וועלכע פערלירען מיט דער ליקווידאַציע פון היטלערס אַרמעע זייער עקזיסטענץ־מעגליכקייט. דאָ איז דאָך געווען אַ ריזיגער אַפּאַראַט, וואָס איז אויסגעהאַלטען געוואָרען אויף ריזיגע סומעס. די געלדער זענען געקומען פון פערשידענע מעצענאַטען פון דער שווערער אינדוסטריע, טיילווייז זענען די אָפּטיילונגען אויסגעהאַלטען געוואָרען אויף די געלדער פון די האָהענצאָלערנס און אַנדערע געוו. דייטשע פירשטען. נאָך דער ליקווידירונג פון דער אַרמעע פערלירען די סאָלדאַטען יעצטערע מיטלען צום לעבען און דער עיקר זיי פערלירען זייערע וואוינונגען אין די קאַזאַרמעס. אמת, הינדענבורגס דעקרעט ליגט פאַר צו זאָרגען, אַז די פונאַנדערגעלאָזטע סאָלדאַטען זאָלען בעקומען ערטער וואו צו וואוינען. אָבער די לאַגע פון פיל פון זיי וועט זיין זעהר אַ שווערע און עס זענען נישט אויסגעשלאָסען קיין אונרוהען אויף דעם באָדען. פון דער אַנדערער זייט איז אויך מעגליך, אַז האָבענדיג דיזעלבע פינאַנציעלע קוועלען פאַר זיין אַרמעע ווי ביז איצט, וועט היטלער פּרובען זי אויפלעבען אין אַ נייער מעהר ווייניגער אונלעגאַלער פאָרם, אַזוי אַז דער קאַמף געגען דער אַרמעע פון בירגער־קריג האָט נאָך ווייט נישט אויפגעהערט.

אָבער ווי עס זאָל נישט זיין, דער איינדרוק אין דער וועלט פון הינדענבורגס שריט איז זעהר אַ גינסטיגער, מען האָט דאָך נישט אויפגעהערט אָנצוווייזען אויף היטלערס אַרמעע ווי אויף אַ קוואַל פון אונאויפהערליכער אונרוהיגקייט, ווי אַ [illegible] פון אַלע פערזיכערונגען אין דייטשלאַנדס פרידליכע טענדענצען און שטרעבונגען. מען האָט פון דייטשלאַנד געפאָדערט ווירקליכע גאַראַנטיעס, אַז זי איז גרייט צו פיהרען אַ פרידענס־פּאָליטיק. איצט וועט זיך בריבינגס רעגירונג קאָנען פעררופען דערויף, אַז זי האָט געטון אַלצדינג, כדי צו זיכערען די אָרדנונג און רוהה אין לאַנד און פערקעהרט, אויב עס וועלען נישט געמאַכט ווערען הנחות לטובת דייטשלאַנד אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע, קאָנען ווידער מיט אַ בענייטער קראַפט אויפלעבען די כוחות, וועלכע וואַרפען אַן אַשרעק אויף גאַנץ אייראָפּע. דער זיג פון הינדענבורגן און די ליקווידאַציע פון היטלערס אַרמעע ווערען דעריבער בעטראַכט אַלס וויכטיגע פאַקטאָרען, וואָס וועלען צואיילען און לייכטער מאַכען די פערשטענדיגונג צווישען דייטשלאַנד און די אַנדערע מלוכות בכלל און אין דער ערשטער רייה מיט פראַנקרייך. עס קאָן דעריבער קומען אַ בעדייטענדע ענטשפּאַנונג אין דער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע.

פ. ב.

ווי לעבען די יאַפּאַנער
פיל זיטען זייערע זענען פאַר אונז אינגאַנצען אונפערשטענדליך

וועגען דער אָפּשטאַמונג פון די יאַפּאַנער ווערט נאָך אַלץ געפיהרט אַ שטרייט צווישען די געלעהרטע, די יאַפּאַנער אַליין האַלטען, אַז זיי שטאַמען דירעקט פון דער געטין פון דער זון און אַלס בעווייז דערויף ברענגען זיי אַ גאַנצע רייה זעהר פערפּלאָנטערטע און קאָמפּליצירטע מיטען. די כינעזער ערקלערען די אָפּשטאַמונג פון די יאַפּאַנער גאַנץ אַנדערש, איינפאַכער און נידריגער. לויט ווי די כינעזער גיבען איבער, איז אין אַלטען כינע נישט געווען קיין טויט־שטראָף. שווערע פערברעכער פלעגט מען אַרויספיהרען אין אַ קליין שיפעל אין אָפענעם ים אַריין און זיי איבערלאָזען זייער אייגענעם גורל. דער גרעסטער טייל פון זיי זענען אומגעקומען, אָבער אייניגע איז דאָך געלונגען זיך צו ראַטעווען אויף ווייטע און איינזאַמע אינזלען. פון די געשלעכטליכע בעציהונגען צווישען אָט די פערברעכער מיט די מאַלפּעס, וואָס האָבען געלעבט אויף די אינזלען, זענען ענטשטאַנען די יאַפּאַנער. אין דער דאָזיגער לעגענדע איז אַריינגעלעגט דער גאַנצער האַס, וועלכען די כינעזער טראָגען געגען די יאַפּאַנער.

פיל זיטען פון די יאַפּאַנער זענען נישט נאָר אונז פרעמד, נאָר ווייזען זיך אונז אויס ווי אַ ווידערשפּרוך צום געזונטען שכל און צו דער לאָגיק. ביי מיטאָג דערלאַנגט מען ביי די יאַפּאַנער צוערשט די זיסע שפּייזען. זייערע קינדער טראָגען די יאַפּאַנער נישט אויף די הענד, נאָר אויף די פּלייצעס, ביים נייען בעוועגען זיי נישט מיט דער נאָדעל, נאָר מיט'ן שטאָף. אויף אַ פערד זעצען זיי זיך אַרויף נישט פון דער לינקער, נאָר פון דער רעכטער זייט. איינשטעהענדיג אין האָטעל, גיבען זיי טרינקגעלד נישט דער דינערשאַפט, נאָר דעם באַלעבאָס. נאָך אַ וואַנע ווישען זיי זיך אָפּ מיט אַ נאַסען האַנטוך. ביים בויען אַ הויז פערטיגען זיי פריהער אויס דעם דאַך, נומערירען אַלע ברעטער, דאַן צונעהמען זיי דעם דאַך און טרעטען ערשט צו צו בויען דאָס הויז.

אין די הייזער, וואָס זעהען אויס אויסערליך בעצויבערנד, הערשט איבעראַל שטענדיג אַ טונקעלקייט, פוסטקייט און שטילקייט. דער שווערער דאַך ווערט אונטערגעהאַלטען דורך עטליכע סלופּעס, וואָס שטעהען אויף אַ שטיינערנעם פונדאַמענט. די ווענד בעשטעהען פון לאַדענס, וועלכע מען קאָן פונאַנדערנעמען. די דילען אין די צימערען זענען בעדעקט מיט סנאָפּעס שטרוי און מיט טעפּיכלעך. די דאָזיגע טעפּיכלעך זענען שטענדיג פון איין און דערזעלבער מאָס אַזוי אַז דעם שטח פון דיל מעסט מען לויט דער צאָהל טעפּיכלעך, וואָס בעדעקען איהם. די אינערליכע ווענד זענען אויך בעוועגליכע און ווען מען דאַרף, קאָן מען עטליכע צימערען פעראייניגען אין איין זאַל. אין יעדען צימער געפינט זיך אַ נישע אין דער וואַנד און אין דער נישע — אָדער אַ בילד פון אַ יאַפּאַנישען מאָלער אָדער אַ וואַזאָן מיט בלומען אָדער אַן אויסשפּרוך. טייל פון די אויסשפּרוכען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען דורך בעריהמטע קאַליגראַפען, ווערען געשאַצט נישט ווייניגער ווי די בילדער פון די בעריהמטע מאָלערס. קיין שום מעבעל איז אין די צימערען נישטאָ פערהאַן. סיידען אַ קליין טישעל. די צימערען זענען פוסט, נאַקעט און אומעטיג ריין. קישענס צו זיצען אויף זיי, קאָלדרעס אויף וועלכע מען שלאָפט, דאָס אַלץ ליגט בעהאַלטען אין דער קוך אין בעזונדערע שענק.

אין די הייזער פון די רייכע יאַפּאַנער געפינט זיך אין אַ ווינקעל אַ געבעט־אָרט: אַן אַלטאַר מיט אַ סטאַטוע פון בודאַ'ן פון גאָלד אָדער פון בראָנז, פון די זייטען הויכע וואַזאַנען מיט בלומען און קליינע טעלערלעך רייז.

פאַר אַן אייראָפּעער איז אוממעגליך צו וואוינען אין אָט די הייזער, וואו עס איז נישטאָ די מינדעסטע געמיטליכקייט און קיין שום בעקוועמליכקייטען. דאַגעגען פאַר אַ יאַפּאַנער ווייזען זיך אונזערע הייזער אויס ווי טורמעס, וואו מען קאָן זיך נישט קיין ריהר געבען מען זאָל נישט עפּעס פערטשעפּען.

אין די יאַפּאַנישע הייזער הערשט נישט נאָר שטענדיג ריינקייט און אָרדנונג, נאָר אויך פרידען רוה און שטילקייט, יעדענפאַלס אויסערליך. דער ראש פון דער פאַמיליע האָט דעם גרעסטען אויטאָריטעט און קיינעם קאָן אַפילו נישט קומען אין קאָפּ אַריין נישט נאָר נישט צו טון וואָס ער הייסט נאָר אַפילו זאָגען איהם אַ קרום וואָרט. נישט אומזיסט איז פערהאַן ביי די יאַפּאַנער אַ שפּריכוואָרט, אַז דער יאַפּאַנער האָט מורא בלויז פאַר דריי זאַכען: פאַר אַנ'ערדציטערניש, פאַר אַ שרפה און פאַר אַ גאָלען קאָפּ (ד. ה. פאַר'ן ראש פון הויז).

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8–2 און פון 5–9 אָוונט.
בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען.

Dr. med.
I. Weinberg
Cegielniana 11, tel. 126-02
ספּעצ. פאַר
האַרץ־ און לונגען־קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 3–4 און פון 8–9 אָוונט. 2228

טעאַטער „פּאָפּולאַרני" Teatr „Popularny"
אַגראַדאָוואַ 18, טעל. 178-00.
5־יעהריגער יובילעי פון דער
„יידישער טעאַטער־סטודיע"
אין „הזמיר"

דאָנערשטאַג, ד. 21 אַפּריל (1 טאָג פסח) 4 נאָכמ. בעניאָונגס־פּרעמיערע
ד' גאָלדגרעבער
קאָמעדיע אין 5 אַקטען פון שלום עליכם.

פרייטאַג, ד. 22 אַפּריל (2 טאָג פסח) 8.30 נאָכמיטאָג
די רייזע פון בנימין דעם דריטען
קאָמעדיע אין 10 בילדער פון מענדעלע מוכר ספרים.

שבת, ד. 23 אַפּריל, (1 טאָג חול־המועד) 11.30 פריה
אין פּאַריז אויף דער קייט
דראַמע אין 3 אַקטען פון י. ל. פּרץ.
מיט אַ רעפעראַט פון דיכטער
יצחק קאַצענעלסאָן.
בילעטען פון 30 גר. – 1.50

שבת, ד. 23 אַפּריל, 9 אָוונט
ד' גאָלדגרעבער

זונטאַג, ד. 24 אַפּריל 9 אָוונט
די רייזע פון בנימין דעם דריטען

רעזשי – אידעס, דעקאָראַציעס און קאָסטיומען – יצחק ברוינער. מוזיק – הענעך קאָן און דוד בייגעלמאַן. פּלאַסטיק און טענץ – איזאַ האַראַדי.
בילעטען אויף אַלע פאָרשטעלונגען פון 50 גר. און.

פּרעה'ס גזירות און יציאת מצרים

פון
חיים שוים

איך וויל דאָ איבערגעבען איניגע אויסגעקליבענע שטיקלעך פון די פערשידענע מדרשים וועגען יציאת מצרים.

דער מלך פון מצרים שטעהט עס אין חומש, האָט געזאָגט, אַז יודען פערמעהרען זיך צופיל און מ'מוז דעריבער אָנהויבען זיי אונטערדריקען.

פרעה, שטעהט עס אין חומש, האָט געזאָגט: הבה נתחכמה, לאָמיר זיך קליגען געגען די יודען, און וואָס איז בעשטאַנען דאָס קליגען זיך? ערקלערט עס דער מדרש מיט פאָלגענדער מעשה:

דעם ערשטען טאָג האָט פרעה איינגערופען די יודען מיט גוטען, ער האָט צו די געזאָגט: טוט מיר אַ טובה, און געהט היינט אַרבייטען פאַר מיר. האָט פרעה אַליין גענומען אַ קאָרב און אַ לאָפּעטקע אין האַנט און זיך בעשטעלט מאַכען ציגעל. האָבען יודען געזעהען, אַז דער קעניג אַליין אַרבייט אַזוי שווער און פלייסיג, האָבען זיי זיך אויך געשטעלט גלייך אַרבייטען און האָבען געאַרבייט דעם גאַנצען טאָג מיט אַלע כוחות. אַז עס האָט אָבער אָנגעהויבען פינסטער ווערען האָט פרעה אָנגעשטעלט אויפזעהער איבערצוצעהלען די ציגעל, און ער האָט אָנגעזאָגט, אַז וויפיל איינער האָט געמאַכט ציגעל יענעם טאָג, מוז ער עס אַלע טאָג מאַכען.

האָט פרעה אַרויסגעגעבען אַ גזירה, אַז יודען זאָלען נישט געהן אַהיים שלאָפען נאָר זיי זאָלען שלאָפען אין פעלד, וואו זיי אַרבייטען. פרעה איז דערמיט אויסען געווען, אַז די מענער זאָלען נישט צוזאַמענקומען מיט זייערע פרויען און יודען זאָלען במילא זיך נישט פערמעהרען. האָט גאָט געזאָגט צו די מצריים: "איך האָב פערשפּראָכען זייער פאָטער אברהם'ען, אַז איך וועל מאַכען זייערע קינדער אַזויפיל ווי די שטערען אין הימעל און ווי די זאַמד ביים ברעג ים, און איהר קליגט זיך גאָר געגען זיי, אַז זיי זאָלען זיך נישט פערמעהרען. וועלען מיר אדרבא זעהן, ווער דאָ וועט אויספיהרען, איהר אָדער איך". איז וואָס מעהר יודען עס זענען געפּייניגט געוואָרען, אַלץ מעהר האָבען זיי זיך געפרוכפּערט און געמעהרט.

האָט פרעה אַרויסגעגעבען אַ נייע גזירה אַז מ'זאָל אַריינוואַרפען אין טייך יעדען יודישען יונגעל וואָס וועט געבוירען ווערען. האָט גאָט געזאָגט: „דער רשע וואָס האָט אַרויסגעגעבען די דאָזיגע גזירה, איז אַ גרויסער טיפּש, ווען ער וואָלט געהאַט שכל, וואָלט ער געטון פונקט פערקעהרט: ער וואָלט געלאָזט אומברענגען די מיידלעך, וואָרים אַז עס וועלען נישט זיין קיין מיידלעך, מיט וועמען וועלען די בחורים חתונה־האָבען?... אַ פרוי טאָר נישט בעהמען קיין צוויי מענער, אָבער אַ מאַן מעג דאָך נעהמען אַפילו צעהן און אַפילו הונדערט פרויען".

אָבער די אַלע גזרות האָבען נישט געווירקט, ווען די יודישע פרויען פלעגען ברענגען געקאָכטע עסען צו זייערע מענער אין פעלד, פלעגען זיי דאָרטען בלייבען מיט זיי. און אַז זיי פלעגען געהן צו־קינד פלעגען זיי אויך קומען אין פעלד און דאָרטען איבערלאָזען די געבוירענע קינדער און זיך אַליין אומקעהרען צוריק אין די הייזער. אויף די קינדער אָבער, וואָס זענען געבליבען אין פעלד, איז שוין געווען ווער עס זאָל אויפפּאַסען. דער אויבערשטער האָט אַראָפּגעשיקט אַ מלאך פון הימעל, וועלכער האָט זיי געוואַשען און געוויאַרימט און זיי דערלאַנגט יעדערען אין הענטעל צוויי שטיינדלעך, פון איינעם צו זויגען מילך, און פון דעם אַנדערען האָניג.

האָבען די מצרים געזעהען אַז עס וואַקסען אויף יודישע קינדער אין פעלד און זיי האָבען געוואָלט זיי דערהרגענען. וואָס טוט אָבער גאָט? האָט ער געהייסען די ערד, זי זאָל זיך עפענען און זיי אַריינבעהמען אין זיך, זענען די יודישע קינדער געוואַקסען אונטער דר'ערד, און דערנאָך אַז זיי זענען גרויס געוואָרען, זענען זיי מחנות־ווייז געקומען אַהיים אין די הייזער פון זייערע עלטערען.

האָבען יודען געזיפצט אונטער דעם שווערען יאָך און געשריגען צו גאָט. האָט גאָט זיך צוגעהערט צו זייער געשריי און געשיקט אַ שטראָף אויף פרעה'ן. ער האָט בעמליך איהם קרעציג געמאַכט פון קאָפּ ביז די פיס. האָט פרעה גערופען זייבע ראַטגעבער און זיי געבעטען, זיי זאָלען איהם געבען אַ רפואה צו זיין צרעת. האָבען זיי איהם געזאָגט, אַז מ'זאָל בעשמירען די קרעץ מיט בלוט פון יונגע קינדער, וועט ער געזונד ווערען. האָט פרעה געשיקט זייבע דינער, זיי זאָלען ברענגען פאַר איהם יודישע קינדער. זענען זיי געגאַנגען און אוועקגענומען יודישע קינדער פון זייערע מוטערס און געבראַכט פרעה'ן, יעדען טאָג אַ קינד. און די דאָקטוירים האָבען זיי געשאָכטען און צוגעלייגט זייער בלוט צו פרעה'ס קרעץ. אַזוי האָבען זיי געטון טאָג איין, טאָג אויס, האָט פרעה אַזוי אַרום אויסגעשאָכטען דריי הונדערט און פינף־און־זיבעציג יודישע קינדער.

די דאָזיגע לעגענדע פון מדרש וועגען די קינדער, וואָס פרעה האָט געשאָכטען, איז נישט גלאַט אַזוי אַ ווילדע פאַנטאַזיע, נאָר אַ זאַך וואָס די דרשנים פון מדרש האָבען גענומען פון לעבען. אמת טאַקע, אַז פרעה האָט דאָס זיכער נישט געטון, אָבער עס האָבען דאָס יאָ געטון די רוימישע קייסאָרים אין די צייטען, ווען די לעגענדעס פון מדרש זענען געשאַפען געוואָרען.

געווען בעמליך אַן אַלטער גלויבען אין די אַמאָליגע צייטען, אַז בלוט פון אַ גע'הרג'עטען איז אַ סגולה געגען קראַנקהייטען, געגען כשוף און נישט־גוטע, און ס'איז אויך אַ מיטעל פאַר לאַנג לעבען. איז געווען דעריבער אַ מנהג אין יענע צייטען, אַז קריפּעלס פלעגען געהן אין די פּלעצער וואו גע'הרג'עטע פלעגען ליגען, צו שמירען זיך מיט זייער בלוט. דער בעריהמטער רוימישער שריפטשטעלער און נאַטור־פאָרשער פליניוס, וועלכער איז אומגעקומען אין דעם אויסברוך פון דעם וואולקאַן (פייער־שפּייענדער באַרג) אין יאָהר 79, דערצעהלט, אַז קראַנקע, וועלכע האָבען געליטען פון די פאַלענדיגע, פלעגען זיך וואַשען מיט דעם בלוט פון די אַטלעטען, וואָס פלעגען פאַלען טויט אין טעאַטער אָדער צירקוס. עס פלעגט אויך דעמאָלט פּאַסירען, אַז מצורעים (קרעציגע) פלעגען זיך וואַשען אין בלוט פון קינדער. אַזוי דערצעהלען די היסטאָריקער פון דעם רוימישען קייסער קאָנסטאַנטין, וועלכער האָט אָנגענומען דעם קריסטליכען גלויבען. דער דאָזיגער קייסער האָט געליטען פון אַ צרעת, און, לויט ווי די היסטאָריקער פון יענע צייטען דערצעהלען, איז ער דערפון אויסגעהיילט געוואָרען דורכדעם, וואָס ער האָט זיך געוואַשען מיט בלוט פון קינדער, וועלכע מ'האָט פאַר דעם דאָזיגען צוועק געשאָכטען באַלד ווי זיי זענען געבוירען געוואָרען.

די לעצטע מכה, דער טויט פון די ערשט־געבוירענע, ווערט געשילדערט אין דעם גאַנץ לעבעדיג און דראַמאַטיש. ס'איז אַ געשריי און אַ יאָמער אין מצרים; נישטאָ קיין הויז, און וועלכען עס זאָל קיין מת נישט זיין; און פרעה אַליין שטעהט אויף אין מיטען נאַכט און קומט צו משה'ן זיך בעטען ביי איהם, אַז יודען זאָלען אַרויסגעהען פון מצרים.

האָט דאָס אָבער נישט בעפרידיגט די יודען אין די שפּעטערע צייטען. איבערהויפּט האָט מערכאַפּט זייער פאַנטאַזיע די סצענע, ווי פרעה אַליין לויפט אין מיטען נאַכט צו משה'ן, און זיי האָבען פון דער קורצער סצענע געמאַכט כמעט אַ גאַנצע דראַמע.

פאַר די דרשנים פון מדרש איז נישט גענוג געווען, וואָס אַלע ערשט־געבוירענע זענען געשטאָרבען אין מצרים, און זיי האָבען עס נאָך אַביסעל שטאַרקער געמאַכט. אַפילו ווען אַ בכור איז געשטאָרבען אַ צייט פריהער, זאָגט דער מדרש האָבען די הינט אַרויסגעשלעפּט זיינע ביינער פון קבר אין יענער נאַכט. אַפילו ווען ס'איז אויף אַ וואַנד געווען אויסגעמאָלען אַ בילד פון אַ בכור, איז דאָס בילד אָפּגעקראַצט געוואָרען און אַראָפּגעפאַלען אויף דר'ערד. איז געוואָרען אַ טומעל אין מצרים, וואָס האָט זיך געהערט ווייט אַרום.

איז די ערשטע געקומען צו משה'ן פרעה'ס טאָכטער, וועלכע האָט איהם פון טייך אַרויסגענומען. זי איז געקומען צו משה'ן און צו אַהרנ'ען און זיי געפונען, ווי זיי עסען און טרינקען און הוליען צוזאַמען מיט אַלע יודען. האָט פרעה'ס טאָכטער גערעדט צו משה'ן: „אָט דערמיט צאָהלסט דו מיר דאָס אָפּ? איך האָב פאַר דיר אַזוי פיל געטון, האָב דיך געראַטעוועט און געהאָדעוועט, און צום סוף האָסטו געבראַכט אַזאַ אומגליק אויף מיר און אויף מיין פאַמיליע". האָט איהר משה געענטפערט: „דוכט זיך, גאָט האָט שוין געבראַכט אַזוי פיל מכות אויף מצרים, האָבען זיי דיך פיל געשאַדט?" האָט זי געזאָגט: „ניין". האָט משה צו איהר געזאָגט: „וועט דיר אָט די מכה אויך נישט שאַדען". האָט זי ווידער געזאָגט: „וואָס נוצט דאָס מיר, אַז איך מוז זעהן, ווי אין מיין משפּחה זענען געשטאָרבען אַלע ערשט־געבוירענע"? האָט משה איהר געענטפערט: „זיי האָבען עס כשר פערדינט, פאַרוואָס זיי האָבען נישט געפאָלגט, וואָס גאָט האָט געשיקט זיי זאָגען".

נאָך ברייטער האָט דער מדרש אויסגעמאָלען די סצענע, ווי פרעה אַליין קומט צו משה'ן. פרעה, דערצעהלט דער מדרש, איז אויפגעשטאַנען פון זיין בעט אין מיטען נאַכט און איז אַרומגעגאַנגען איבער אַלע יודישע גאַסען, פרעגענדיג, וואו משה און אַהרן וואוינען. אויף די גאַסען האָבען זיך דעמאָלט געשפּילט אַ סך יודישע יונגלעך, האָבען זיי איהם געפרעגט: „וואוהין געהסטו און וועמען זוכסטו?" האָט פרעה זיי געענטפערט: „איך זוך מיין טייערען פריינד משה'ן", האָט איין יונגעל איהם געוויזען, אַז אָט־דאָ וואוינט ער. אַ צווייטער יונגעל האָט איהם געוויזען אויף אַן אַנדער הויז. ווידער אַן אַנדער יונגעל האָט איהם אויף אַן אַנדער וואוינונג געוויזען. ביז פרעה האָט מיט גרויס מאַטערניש געפונען סוף־כל־סוף משה'ס הויז.

האָט פרעה, בעגלייט פון זיינע מיניסטאָרען, זיך אַוועקגעשטעלט ביי משה'ס טיר און אָנגעהויבען וויינען און זיך בעטען מיט אַ הויכען קול: משה, מיין פריינד! איך בעט דיך, טו תפילה צו גאָט פאַר מיר". און משה און אהרן און אַלע יודען זענען בעת־מעשה געזעסען ברייטלעך אָנגעלעהנט און געגעסען דעם קרבן־פּסח און געטרונקען וויין און געזונגען לויב־לידער צו גאָט.

האָט משה געהערט, ווי אימיצער רופט דורכ'ן טיר, האָט ער געפרעגט: „ווער ביזטו און ווי הייסטו"? האָט פרעה געענטפערט: „דאָס בין איך פרעה, דער ערנידעריגטער". האָט משה צו איהם געזאָגט: „וואָס עפּעס ביזטו איינער אַליין געקומען צו מיר? איז דאָס דער שטייגער פון אַ מלך אויפצושטעהען אין מיטען נאַכט און צו קלאַפּען אין טירען"? האָט פרעה געענטפערט: „איך בעט דיך, מיין האַר, טו תפילה פאַר אונז אַט שוין, אַז נישט וועט נישט בלייבען איין לעבעדיגער מענש אין גאַנץ מצרים". האָט משה זיך אָפּגערופען: „איך קען איצט אין ערגעץ נישט געהן, ווייל גאָט האָט אונז אָנגעזאָגט, מיר זאָלען דורכ'ן טיר נישט אַרויסגעהען ביז אינדערפריה". האָט פרעה געזאָגט צו משה'ן: „זעה, איך בעט דיך, קום אַהער צום פענסטער און רייד מיט מיר".

האָט משה געפאָלגט פרעה'ן און איז צוגעגאַנגען צום פענסטער. האָט פרעה צו איהם געזאָגט: „נעכטען האָסטו מיר דאָך געזאָגט, אַז נאָר די ערשט־געבוירענע וועלען שטאַרבען, און איצט זענען שוין אויסגעשטאָרבען ניין־צעהנטעל מענשען פון מצרים". האָט משה איהם געזאָגט: „אויב דו ווילסט, קענסטו זיך נאָך ראַטעווען, און דו וועסט נישט שטאַרבען. געה און רוף אויס מיט אַ הויכען קול: „יודען! איהר זייט פריי! געהט אַרויס פון מצרים. ביז איצט זייט איהר געווען מיינע קנעכט. פון איצט און ווייטער דאַרפט איהר קיינעם נישט דינען, נאָר גאָט אַליין".

האָט פרעה געפאָלגט משה'ס עצה און די יודען זענען אַרויסגעגאַנגען פון מצרים.

——=):O:(=——

די פערכשופטע „הגדה"

(אַ פּסח־מעשהלע)

פון מענדל יאַשטעוויטשער

אַזוי ווי דער בעל־שם־טוב בשעתו, אַזוי האָט אויך דער צדיק ר' זוסעלע פון האַניפּאָליע נישט געוואָרט, אַז דאָס פאָלק זאָל צו איהם קומען, נאָר ער איז געגאַנגען צום פאָלק, ווען ער האָט אין דער גאַנצער צייט פון זיין וואַנדערען איבער דער וועלט און גלות־אָפּריכטען דערקענט מיט אַלע זיינע מעלות און חסרונות.

ר' זוסעלע האָט האַלט געהאַט צו קומען צווישען עולם, צווישען פּראָסטען המון אויף אַ יאַריד, ערגעץ אַנדערש־וואו אויף אַ פערזאַמלונג פון יודען. ער פלעגט זיי דערצעהלען פערשידענע ספּורים, וואָס האָבען געהאַט אין זיך אַ רעיון, אַ תוך פון דברי מוסר, גוטע מדות און געטליכע עבודה. און דוקא דאָ אויפ'ן מאַרק, אין רעכטען מיטען פון גשמיותדיגען לעבען, דער מסחר־אָרט, וואו עס הערשט דער „נסיון פון געלט־חשק", דאָרטען, וואו עס איז מעהר בולט דעם יודענס חסרונות, — האָט ר' זוסעלע געזוכט מתקן צו זיין יודישע הערצער און זיי ברענגען צו הרהור תשובה...

— ער פלעגט שטעהן אין מיטען גאַס, — דערצעהלט איינער פון זיינע חסידים, — אַרומגערינגעלט פון אַ סך יודען. דער צדיק פלעגט זיי דערצעהלען נאָר פשוטע מעשהלעך, אַנ'ענין, וואָס איז שייך צו יעדען, און יעדער האָט געמיינט, אַז דאָס מיינט מען איהם... און זיין האַרץ פלעגט צוריסען ווערען אויף שטיקער, טראַכטענדיג, אַז דער צדיק איז איהם דאָס מרמז אויף זיינע מעשים, וואָס זענען נישט גוט...

און אַזוי דערצעהלט די חסידישע אַגדה, אַז די השפּעה פון ר' זוסעלען אויף כלל ישראל איז געווען אַזוי גרויס, אַז דער יצר הרע איז פערציטערט געוואָרען, הערענדיג פון זיינע מעשים און פעולות בנוגע צו ברענגען יודען צו דער אמתער תשובה און האָט מאַיים געווען אויפ'ן צדיק, אַז ביז ער וועט נישט פערלאָזען זיין „עבודה", וועט ער, דער יצר־הרע, צושטערען זיין אַרבייט מיט דער גאַנצער וועלט און וועט זיך אַ נעם טון צו איהם אַליין, ר' זוסעלען...

עס פערשטעהט זיך, אַז ר' זוסעלע האָט זיך קאַרג וואָס דערשראָקען פאַר די סטראַשונקעס פון שטן און האָט ממשיך געווען זיין הייליגע עבודה פלעגט גיין אָפּריכטען גלות און מרבה זיין בעלי־תשובה... צווישען יודען...

— און זיין מנהג איז געווען אַ גאַנצען טאָג, ווי לאַנג די זון שיינט, און עס איז ליכטיג, פלעגט ער אַרומבלאָנדזשענען אין פעלדער און וועלדער, פלעגט עוסק זיין אין סתרי תורה און מיחד זיין יחודים צו כביכול, און מיט זון־אונטערגאַנג פלעגט ער קומען ערגעץ אין אַ ישוב, און פלעגט זיך גלייך פורש זיין אין בית־מדרש...

ר' זוסעלע פלעגט זיך אוועקשטעלען הינטער'ן בית־מדרש אויווען, פלעגט מתפלל זיין און צו תחנון האָט זיך איהם געעפענט דער קוואַל פון טרערען. דער צדיק פלעגט זיך שלאָגען על־חטא מיט'ן פויסט אין האַרצען און אויסרעכענען זיינע חטאים.

על חטא, וואָס זוסע האָט געזינדיגט אין אָפּנאַרען אימיצען אין לשון הרע א. א. וו. א. א. וו.

דער ווידוי־קול פון צדיק פלעגט רייסען הערצער, אַלע מתפללים פלעגען זיך איינהאָרכען מיט אַ ציטער און פלעגען שווייגענדיג מהרהר זיין בתשובה, און נאָכ'ן דאַווענען, וואו איז עס ר' זוסעלע?.. שוין פערלאָזען די שטאָט און נישטאָ מעהר...

אַזוי איז כל ימיו געווען זיין מנהג.

האָט אָבער דער שטן, ימח שמו, מרגיש געווען אַז די סטרא־אחרא ווערט וואָס פון טאָג, וואָס פון שעה שוואַכער. ער פיהלט, אַז זיין ממשלה ווערט זיך אויס פון מינוט, פון רגע, אַז זיין לעבען האַקט זיך איבער, ווי אַ פאָדים, און האָט זיך שטאַרק פערבענקט נאָך דער אייביגער פינסטערער נאַכט.. האָט דער שטן נאָכגעוואַכט אין די מעשים פון דער וועלט און האָט אויסגעפונען, אַז שולדיג אין דעם זענען נאָר די מעשים פון ר' זוסעלען...

האָט דער שטן פיל מאָל געפּרובט איהם שטרויכלען אין זיין תפילה, מבלבל זיין אין זיין הייליגער עבודה. האָט זיך איהם אָבער נישט איינגעגעבען. בעשליסט ער תיכף ומיד אנצוהויבען אַ האַרטנעקיגע מלחמה געגען דעם צדיק...

ויהי היום, איינמאָל, קורץ פאַר פּסח, ווען ר' זוסעלע איז זיך געגאַנגען זיין וועג שוין נישט ווייט פון זיין היים, אייַלט ער זיך צו בעוויזען אויף יום־טוב, כדי ער זאָל קאָנען צוגרייטען אַלץ, וואָס עס איז נויטיג: מצות, פליש, וויין און נאָך יום־טוב־דיגע זאַכען. האָט זיך פלוצלונג דער הימעל פערוואָלקענט, עס גיסט אַ רעגען און אַ מורא'דיגע פינסטערניש הערשט אַרום און אַרום, ממש חושך מצרים...

זעהט דער צדיק נישט דעם וועג. בלאָנדזשעט ער און קוים וואָס ער שלעפּט די פיס. זאָגט תפילות הדרך און מיט אַמאָל אַ שרעקליכער שטורם. כאַפּט דער ווינט ר' זוסעלען מיט גרויס כח און פערוואַרפט איהם אין מרחקים...

ווייס נישט דער צדיק, וואו ער געפינט זיך, דער שטורם האָט אַביסעל נאָכגעלאָזען, אָבער די פינסטערניש הערשט נאָך. און ר' זוסעלע שרייט: ממעמקים!... רופט, אָבער קיינער רופט זיך נישט אָפּ, אין קול ואין עונה...

פערשטעהט שוין ר' זוסעלע, אַז דאָס איז מן השמים, איז ער מקבל אויף זיך דעם „דין"... און געהט ווייטער...

אַ צייט האָט ר' זוסעלע געבלאָנדזשעט אין דער וויסטער פינסטערניש און זיין מויל הערט נישט אויף צו זאָגען תפילות און תחנונים... און פלוצלונג — אַ שיין פון ליכט בליצט אַרויס פון דער פינסטערניש. ווערט ר' זוסעלע מלא שמחה און שטעלט גרעסערע שפּרייזען. די ליכט־שיין ווערט אַלץ גרעסער, עס ברענט און לייכט מיט אַמאָדנעם בליץ.. געהט ער האַסטיק מיט האַרץ־קלאַפּען און טראַכט זיך: וואָלט ער אָנטרעפען אַ יודישען ישוב, וואו ער וואָלט קענען האַלטען פּסח, דערהערט דער צדיק פון ווייטען אַ ניגון. דער ניגון איז איהם בעקאַנט, ער פלעגט אויך זאָגען די הגדה מיט דעם ניגון, און ער לויפט נאָכ'ן קויל... דערזעהט ער בעלויכטעטע פענסטערען פון אַן אַלטען בית־מדרש, די טיר איז ברייט אויפגעעפענט...

געהט ר' זוסעלע אַריין אין דער שטיל...

דער גאַנצער בית־מדרש איז פול מיט ליכט, גאָלדענע און זילבערנע מנורות און די ליכט־וואַלען ציטערען אין דער לופט. אַרום אַ גרויסען טיש זיצען יונגע בחורים. זייער איידעלקייט שיינט פון זיי פון די פנימער אַראָפּ. זיי ווייזען אויס צו זיין לומדישע יונגעלייט, אויפ'ן טיש איז אָנגעלייגט מצה, וויין, מרור און חרוסות, אויבען אָן זיצט אַן אַלטער מאַן אָנגעטון אין צאַרט־ווייסע בגדים, איינגעוויקעלט אין טלית און קיטעל, זיין לאַנגער, שניי־ווייסער באָרד גרייכט ביז'ן גאַרטעל און אַ פּנים, ווי אַ מלאך אלקים...

זיצט ער, ר' זוסעלע אין אַ ווינקעלע, קיינער קוקט אויף איהם נישט. הערט ער, ווי זיי זאָגען די הגדה, און ער טראַכט, אַז דאָס איז אַ ראש־ישיבה מיט זיינע תלמידים, און זיי פראַווען אַלע צוזאַמען דאָ דעם סדר און עס צוגיסט זיך איהם דאָס האַרץ. עס נעמט איהם אָן אַ בענקעניש, טראַכטענדיג פון זיין היים און פאַמיליע...

פלוצלונג הערט אויף דער ראש ישיבה צו זאָ

(ווייטער זעה 11־טע זייט)

דער קאצקער „סדר" און די קאצקער „מרור=פרעסערס"

א פסח=עפיזאד

פון משה פיינקינד

ביים אַלטען קאָצקער האָט מען אין די באָר־רבי'שקייט, גאַנץ ווייניג געלעגט אכט אויף די אויסער־ליכע צערעמאָניעס און טראַדיציעס, וואָס זענען פערבונדען מיט דעם „סדר" אָפריכטען פון אַלטע צייטען.

מען האָט דעם „סדר" נישט געפראווועט מיט קיין איבריגע פאַראַדען און פייערליכקייטען ווי ס'פלעגען זיך נוהג זיין תמיד די גרויסע יודען און ספעציעל די גוטע יודען אין פוילען.

ביים קאָצקער פלעגען זיך צונויפקומען אויף די סדר־נעכט אַ גאַנץ גרויסער עולם חסידים, וועל־כע האָבען זיך געשטעלט אַרום דעם הסב־טיש, ביי וועלכען דער רבי ר' מענדעלע איז געזעסען און איינגעאָרדענט געוואָרען אין זיין בית־המדרש, האַל־טענדיג יעדער ביי זיך אין בוזים אַ מצה אויף מוציא, און אָפזאַגענדיג בחפזון די הגדה, מיט אַלע זיבען זאַכען, האָט מען זיך גענומען צו עסען די אַזויגע־רופענע „וויעטשעריע" אויפ'ן חסידישען שטייגער און דערנאָך געמאַכט אַ טענצעל, אַ „האָפקע" עד עלות השחר ביז אין גרויסען טאָג אַריין, ווי די „בני ברק" זאָלען האָבען עס געטון.

נאָכדעם אָבער ווי דער קאָצקער האָט זיך גע־האַט אָפגעזונדערט און פערמאַכט אין זיין התבודדות שטיבעל או קיינעם צו זיך נישט אַריינגעלאָזט, וואָס האָט אָנגעהאַלטען גאַנצע צוויי און צוואַנציג יאָהר האָט דער קאָצקער סדר שוין בעקומען אַ גאַנץ אַנ־דערען כאַראַקטער.

מען האָט שוין איצט אין קאָצק ביים רבין גע־פראוועט צווייערליי סדרים.

מיט איין „סדר" האָט אָנגעפיהרט מיט די חסידים ר' דודי'ל זיין זוהן פון ערשטען ווייב; און אַ צווייטער סדר איז בעזונדערס געוואָרען איינגעאָר־דענט ביים סאַמע רבי'ן אין זיין התבודדות־שטיבעל.

צו דעם רבי'שען סדר איז נאָר צוגעלאָזט גע־וואָרען יחידי סגולה, די נאָהענטסטע קרובים זיינע און תושבים, מיט וועלכע דער קאָצקער האָט פיל־ווייניג סימפאַטיזירט, האַלטענדיג זיי פאַר אנשי אמת און שונאי־בצע, פאַר עהרליכע יודען אין פוילען זין פון וואָרט.

אַנומעלט איז ר' אברהם'לע סאָכאַטשאָווער, דער איידעם פון זיין צווייט ווייב, געקומען צום „סדר" צו גאַסט צו זיין שוועהר דעם „קאָצקער".

דער קאָצקער האָט זיך תחילת געזעצט צום טיש מיט זיינע מקורבים און מסדר געווען דעם סדר כהלכתו, ער האָט בכבודו ובעצמו יעדען גאַסט איינגעגאָסען די כסות וויין, געטיילט ירקות א. אַז. וו. און ווען ס'איז געקומען צו מרור האָט זיך דער רבי ר' מענדעלע אָפגעשטעלט, אָנגעלעהנט דעם קאָפּ אויף די הענד און פערזינקענדיג אין זיינע טיפע מחשבות האָט ער פערגעסען אָדער נישט געוואָלט געבען דעם עולם מרור צו עסען...

האָבען די יושבים אַביסעל צו געוואַרט, אפשר וועט דער רבי זיך מישב זיין און אַליין עס טון, אָבער ס'איז אַוועק אַ שעה נאָך אַ שעה און דער קאָצקער ריהרט זיך נישט פון אָרט, ער איז נאָך מעהר פערקלערט און פערטיפט, און אין פוצה פה ומצפצף און קיינער האָט נישט די העזה דעם גרויסען צדיק צו דערמאָנען, אַז ער זאָל טיילען מרור מורא האָבענדיג פאַר זיינע ביטערע קללות, וועלכע ער פלעגט געבען דעם עולם, ווען מען האָט עפּעס געטון, אָדער ס'איז עפּעס געווען נישט לפי רוחו.

איז אָבער דער עולם, וואָס איז געזעסען ביים טיש שוין אַרויס פון דער געדולד, איז ר' אברהם'לע סאָכאַטשאָווער, דער גרויסער עילויישער חכם, גע־פאַלען אויף אַ גאַנץ אָריגינעלע המצאה דעם שוועהר זיינעם צו דערמאָנען ווייטער צו פיהרען דעם סדר.

ער האָט זיך אָנגעהויבען אויסצוטענה'ן מיט די טיש־לייט וועגען דער גמרא, וואָס קלערט וועגען דעם צי אַכילת מרור איז „מדאורייתא", געבאָטען פון דער תורה, אָדער „מדרבנן", וואָס די רבנים האָבען ערשט עס מתקן געווען, און איז געקומען צום אויספיהר, אַז די מצווה פון עסען מרור איז טאַקע מדאורייתא, ווייל די רבנים געבען נישט קיין מרור...

און הערענדיג די דאָזיגע ווערטער פון זיין יונגען איידעם, האָט זיך דער קאָצקער אָנגעשטויסען, אַז דערמיט איז ער אויסען איהם ברמיזה צו דער־מאָנען וועגען עסען מרור, האָט זיך דער קאָצקער טאַקע אַ כאַפּ אויפגעגעבען פון זיין כלומרשטען שלאָף און געזאָגט: געדעכט, געדעכט ביסטו, און באַלד געטיילט מרור די מסיבים.

אָבער אין מיטען דערין האָט זיך דער קאָצקער מיט דעם גאַנצען אימפּעט אויפגעשטעלט און כאַפּענ־דיג זיך אָן ביים קאַפּעל פון קאָפּ, האָט ער אויף דעם גאַנצען קול געשריגען, נו, האָט איהר מרור־פרע־סערס, אַזש דער גאַנצער עולם איז פאַר פחד שיעור פון דער הויט נישט אַרויסגעשפּרונגען און זיך צו־לאָפען ווי די אויגען האָבען זיי נאָר געטראָגען. ווער דורך די פענסטער, ווער דורך די טירען א. אַז. וו. איבערלאָזענדיג דעם מרור אויף דעם טיש...

און דער קאָצקער האָט זיך צוריק פערשלאָסען אין זיין שטיבעל, און דערהייט אַ שווערען קרעכץ געגעבען הין און אַהער לויפענדיג איבער דער שטוב.

ערשט נאָך אַ ווייל דערזעהענדיג, אַז ס'איז קיינער נישט דאָ ביים סדר־טיש, האָט דער קאָצקער גערופען זיין נושא כלים ר' פייוועל, פרעגענדיג איהם, ווו איז דער עולם אַהינגעקומען.

האָט ר' פייוועל דעם רבי ר' מענדעלע דעם ריינעם אמת געזאָגט, אַז צוליב זיין שרייען אויף די תושבים מרור־פרעסערס, זענען זיי זיך אַלע צו־לאָפען...

הייסט דער קאָצקער דעם עולם צוריק אַריינ־ברענגען אין זיין שטיבעל, און ווי ר' אברהם'לע סאָכאַטשאָווער קומט אַריין פרעגט ער, דער קאָצ־קער, איהם ווייטער, וואָס הערט מען מכוח מרור, ענטפערט ער איהם ווייטער ברמיזה, אַז די רבנים האַלטען אויך פון מרור...

האָט איצט דער קאָצקער שוין געטיילט דעם עולם מרור ביד הרחבה, און דאַן אויפגעמאַכט די טיר פון זיין שטיבעל און אַרויסגעיאָגט אַלע מיט טויט קללות פון זיך, אַז זיי האָבען שוין איינמאָל פאַר אַלע מאָל געפיהלט דעם טעם פון קאָצקער מרור...

די דאָזיגע סצענע האָט זיך אָפגעשפּילט עטלי־כע יאָהר פאַר דער פטירה פון קאָצקער צדיק (תרי"ט) און די מתנגדים, די אַזוי גערופענע קהל־קטניקעס האָבען איצט בעקומען פריש מאַטעריאַל אנצופאַלען אויף קאָצק און אויף די קאָצקער חסידים אָנרופענדיג זיי שטאָטס ביז איצט „קאָצ־קער משומדים" מיט דעם צונאָמען: „קאָצקער מרור־פרעסערס"...

און נאָך ביז היינט, ווען מען וויל בעליידיגען אַ קאָצקער זאָל מען איהם נאָר אָנרופען „מרור פרעסערס", טוט ער זיך שוין אָנשטויסען, וואָס מען מיינט דערמיט און לאָזט דיך שטעהען ווי אַ נאַר אויפ'ן מאַרק.

ווי זאָגט דער קאָצקער: אַ נאַר נאָכגעבען — זיין שטות, איז אויך אַ גמילות חסד..

—=[:O:]=—

מאניפעסט פון מלך הערש בער דער 2-טער

געגעבן צום ערשטעז סדר אויפ'ן היסב=בעט

פון י. אָבערזשאנעק

ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך אַ מלך בן מלך. מיין טאַטע איז געווען אַ מלך, און האָט גע־געסען מרור און געקיניגט מפסח לפסח, און איך בין אַ מלך און עס מרור און קיניג מפסח לפסח.

פאַרוואָס הייס איך, הערש בער דער 2-טער? הלמאי ניקאָלאַי דער 2-טער? ווילהעלם דער 2-טער? דער אמת'ער טעם, פאַרוואָס איך הייס הערש בער דער 2-טער איז דאָס, וואָס איך בין קיינמאָל נישט דער ערשטער: נעם איך אַ צעטעלע אויף דער לאָטעריע, געווינט אַ נומער פריהער, און איך בין דער 2-טער. געה איך כאַפּען ביי אַ שכן אַ גמילת־חסד אויף שבת, האָט מיט אַ מינוט פריהער בענומען אַנ'אַנדערער שכן, בין איך דער 2-טער. פיגוריר איך אויף אַ קאַנדידאַטען־ליסטע צו די קהלה־וואַהלען אויפ'ן צווייטען פלאַץ, גערהט אַדורך דער ערשטער קאַנדידאַט, און איך בלייב אַנ'אָפגע־שמיסענער, ווייל איך בין דער 2-טער. אומעטום און אייביג בין איך דער 2-טער. ביי מיין שווי־גער בין איך דער צווייטער איידעם, ביי מיין ווייב בין איך דער 2-טער מאַן, ווי נאָר דער ערשטער יוד האָט בעקומען אַ „נאַדזור", בין איך באַלד גע־ווען דער 2-טער, נאָכ'ן ערשטען סוחר וואָס איז געגאַנגען זיצען אין „יושב בסתר" בין איך באַלד געווען דער 2-טער — אייביג און אומעטום בין איך דער 2-טער און דערפאַר טאַקע הייס איך — הערש בער דער 2-טער.

איך, דער מלך הערש בער דער 2-טער צו־קוקענדיג זיך צו דער מפלה פון מיינע פאַך־קאָלע־גען ווילהעלם דער 2-טער, ניקאָלאַי דער 2-טער, חבר אלפאָנס און אַנדערע געקרוינטע הערשער ל'יגען אין דר'ערד און באַקען בייגעל, האָב איך בע־שלאָסען צו ענדערען דעם סדר — דעם מלוכה־סדר, הייסט עס..

אייגעפוגעדיג, אַז מיין טראָהן, וועלכע איז צו מיר איבערגעגאַנגען בירושה פון מיינע זיידעס און עלטער זיידעס. הייבט זיך אָן צו וואַקלען, אַז אַ ליאַדע מינוט קען קומען אַמלוכה־איבערקעהרע ביש און אַנ'אַנדערער וועט פערכאַפּען מיין „סדר־שיסעל", האָב איך, דער מלך הערש בער דער 2-טער בעשלאָסען איינצופיהרען אַ דעמאָקראַטישע מלוכה־אָרדנונג, אַנ'אָרדנונג, וואָס זאָל זיין צוגע־פאַסט צו די פאָדערונגען פון דער צייט, און צו דער שטימונג פון פאָלק.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, גיב איך, דער מלך הערש בער דער 2-טער אַרויס פאָלגענדען מאַניפעסט:

צו מיין ווייב די מלכה, טראָהנפאָלגער, פרינצען און צו מיינע אַלע געהאָרכזאַמע אונטערטאַנען פון מיין היסב־בעט־מלוכה!

פון היינטיגען ערב פסח אָן, ווערט געענדערט דער מלוכה־סדר אויף פאָלגענדען אופן:

דער סדר וועט מעהר נישט אָפגעריכט ווערען לויט די ביז־איצטיגע אַלטע הגדה־פאַרשריפטען. דער סדר וועט פון איצט אָן פעסטגעשטעלט ווערען מיט'ן הסכם פון די פאָלקס־אויסדערוועהלטע. די אויסדערוועהלטע פאָלקס־פערטרעטער. וועלען, הייסט עס, האָבען רעכט צו רעדען: צו דער וואַנד, צום דאַשעק, צו דער לאָמפ און אַז. וו. און אויב, ס'וועט פעסטגעשטעלט ווערען, אַז די פאָלקס־פערטרעטער רעדען וועגען דער „הגדה" און מיינען די „קבייד לעך", וועט מען די הייסען זינגען אויפ'ן קול „חד גדיא" און עס פערטייטשען אויף יודיש: — „איין קאָזעלע"...

די סדר-שיסעל

די סדר שיסעל ווערט געענדערט אויף אַזאַ אופן:

פון אויבען רעכטס אַנ'אויסגעבלאָזען איי (אַ זכר פון די צוגעזאָגטע שטייער־הנחות).

פון לינקס די זרוע (אַ געבראָטענער ביין — אַ זכר פון די צייטען, ווען מ'האָט געגעסען פלייש צום מיטאָג).

פון הינטען רעכטס די חרוסת (אַ זכר פון די פאַר מלחמה־פערמעגענס).

פון לינקס — כרפס (מ'זאָל זיך דערמאָנען, אַז אַמאָל האָט מען געהאַט: זיירענציג, הויזענציג, בעטציג, שערצענציג, און געבליבען איז מען ביי... גרינציג).

אין דער מיטען, אויף אַ בכבודען, אָנגעזעהע־נעם אָרט — דעם מרור (אַ שטיק געריבענעם כריין, אָדער אַ „נאַקאַז פלאַטניטשי". פאַר'ן ערגסטען פאַל, איז מען מיט אַ בלויזער פאַטענט אויך יוצא).

סמנים לסדר

די סמנים פון נייעם סדר זענען

קדש — (ווייז אָן אויף דעם פאַרטפעל פראָ־טעסטען און זאָג אַ רבנן קדיש.

ורחץ — וואַש דיך צו יענעם, איידער יענער וואַשט זיך צו דיר).

כרפס — (גיב אַקוק אויפ'ן קאַלענדאַר די אָנגעצייכענטע ראַטעס און וועקסעל־טערמינען, וועט דיר ווערען גרין און געל פאַר די אויגען).

יחץ — (נעם און צוברעך די קאָנסטיטוציע, אויב דער „וואָלשטאַנד" פון דער מלוכה פאָדערט עס).

מגיד — (רעד אויפזעצענדיג — מ'וועט דיך סיי ווי הערען ווי דעם פאַר אַ יאָהריגען שניי).

מוציא־מצה — (מאַך אַ המוצא — עסען וועלען שוין אַנדערע).

כורך — (כ'ויקעלט איין אַ שטיקעל געריבענע דיקטאַטור אין דעמאָקראַטיע, און מ'עסט צוזאַמען).

שלחן־עורך — (דער פונקט פון דער קאָנסטי־טוציע, ווערט אויסגעפיהרט, נאָר פון די, וואָס זיצען ב'י דער סדר־שיסעל...).

צפון — (זאָג „צפון" און קוק אויף „מזרח"...)

ברך — (דאַנק און לויב גאָט דערפאַר — ס'קאָן נאָך זיין ערגער.)

הלל — (אויף וואָס מ'הייסט דיך, ענטפער — „כי לעולם חסדו"...)

נרצה — (וועסטו טון וואָס מ'הייסט דיך, וועסט זיין אַ לאָיאַלער בירגער...)

די קשיות

צוזאַמען מיט'ן איינפיהרען דעם נייעם סדר, ווערען אָפגעשאַפט די קשיות, מחמת אין אַ „דעמאָ־קראַטישער מלוכה" טאָר מען קיין קשיות נישט פרעגען, און אויב ס'זענען נישטאָ קיין קשיות, דאַרף מען נישט ענטפערען קיין תירוצים.

מעשה ברבי אליעזר

די מעשה ברבי אליעזר, ווערט געענדערט אויף מעשה ברבי יוסף, וועלכע דאַרף זיך פון איצט אָן אַזוי לייענען:

„אמר רבי יוסף, הרי אני כבן שבעים שנה", — צו 70 יאָהר, האָב איך זוכה געווען, צו דער־צעהלען וועגען יציאת מצריים בלילות. איך האָב אייך אייביג דערציילט די מעשה, און לאָמיר האָפען, אַז כ'וועל אייך אם ירצה השם ווייטער דערציילען די מעשה... פון שוויגער....

די ארבעה בנים

צוליב פראַקטישע טעמים, ווערט אויך אָפגע־רייט רעדוצירט אויף 25 פּראָצענט. פון די ארבעה בנים ווערט געקינדיגט — דער חכם. די איבעריגע דריי: דער רשע, דער תם און שאינו יודע לשאול — זיי וועלען אָנפיהרען מיט מיין גאַנצען מלוכה־אַפּאַראַט.

צוליב פראַקטישע טעמים, ווערט אויך אָפגע־שאַפט דער „ברוך שומר הבטחתו", און דער „צא ולמד" (פאַר וועלען לערנען, בעקומט מען געשלאָגען...)

דערפאַר וועט די „ביד חזקה" בעקומען ברייטע קאָמפּעטענצען און ווייטגעהענדיגע פולמאַכטען.

מכות

די 10 מכות ווערען רעדוצירט לויט די ביו־דזשעט־מעגליכקייטען, ביז איצט זענען פאָראויס־געזעהען פאָלגענדע מכות:

דם — (אין די אוניווערזיטעט־שטעט, אויף וואַהל־מיטינגען, און אין דער וואַרשאָווער קהלה).

כנים — (דאָס מיינט מען די מה יפות־זשידקעס וואָס קריכען וואו מ'דאַרף נישט).

שחין — (ווייז אָן אויף אַסך לאַדזער בגידים)

חושך — (ביי טאָג אין די לאַדזער געשעפטען).

מכות בכורות — (דאָס איינציגע, וואָס איז געבליבען אין די לאַדזער בענק).

ווי ס'איז צו זעהען, ווערען די עשר מכות אויך רעדוצירט אויף גאַנצע 50 פּראָצענט.

צוליב „פרינציפיעלע "טעמים, ווערט אויך דער „דיינו" אָפגעשאַפט — נישטאָ קיין שום „דיינו"! — פערקעהרט: ווי פיל מ'גיט איז ווייניג...

דער אפיקומן

איצט, אַז דו האָסט שוין דאָס אַלץ געטון, נעם דעם פאַר־לאַמענטאַריזם צעברעך איהם אויף צוו יוטיילען, עסעם אפי יוצא צו זיין לאָז איבער, און דעם גרעסטען טייל, בעהאַלט פאַר — אַנ'אַפּי קומן...

אחד מי יודע

דער „אחד מי יודע" ווערט איגנאָנצען סקאַר־סירט. וואָרום ווער ווייסט דאָס נישט, ווער ס'איז דער „אחד?"...

חד גדיא

דאָס איינציגע, וואָס בלייבט אומבערירט, איז דער „חד גדיא". צוליב כמה וכמה טעמים, וועט דער „חד גדיא" נאָך פיל פערברייטערט און פערפילקאָמט ווערען. דאָס וועט געטון ווערען, כדי צו זיכערען דעם „וואוויל און גליק" פון די ברייטע און לאַנגע פאָלקס־מאַסען.

פון „חד גדיא" וועלען נאָר אַרויסגעוואָרפען ווערען די „בתרי זוזי" (דער בעל הגדה — איז, ווי עס ווייזט אויס געווען צו „סקראָמנע"...)

פון שיר השירים

כדי נאָכצוקומען דעם וואונש פון מיין מלכה, און פון דעם סוחרטום, וועט דער שיר השירים אויך בטל ווערען, ס'וועט נאָר בלייבען בלויז דער צווייטער פסוק — ישקני...

דעם דאָזיגען מאַניפעסט גיט אַרויס, דער מלך הערש בער דער 2-טער, און איז גילטיג פון היינטי־גען פסח אָן.

—*—

טעע, דער בעליבטסטער און פאָפּולער־סטער געטראַנק אין יעדער יודישער שטוב

(אַ פּאָר ווערטער צו די בעל־הבית'טעס און הויז־ווירטינס)

אַ גוט גלעזעל טיי איז נישט בלויז אַן אַרטיקעל פאַר די ברייטע מאַסען; עס איז אויך אַ געטראַנק פאַר'ן מפונק און פיינשמעקער. דער דאָזיגער געטראַנק האָט אַן אייגנשאַפט, אַז מען מוז איהם ווי געהעריג צוגרייטען, און דאַן קאָן מען ערשט אָפּשאַצען זיין אייגענטליכען געשמאַק און אַראָמאַט. פערשטעהט זיך, אַז אַ חוץ דער גוטער און טרעפ־ליכער צוגרייטונג, וואָס איז שוין די זאַך פון יע־דער גוטער בעל־הבית'טע, שפּילט דאָ קודם כל די גרעסטע ראָל, די קוואַליטעט פונ'ם טיי, און דאָס איז שוין אַ פועל יוצא פון די פיל פּראָצעסען, וואָס דער דאָזיגער פּראָדוקט מוז אַדורכמאַכען, איידער ער קומט אָן צום קאָנסומענט. דער עיקר שפּילען דאָ אַ ראָל די מישונגען פון די פערשי־דענע סאָרטען פון די דאָזיגע מישונגען איז אָפּהענ־גיג דער געשמאַק און דער אַראָמאַט פונ'ם אַרטיקעל.

די אַנגאַזשירטע ספּעציאַליסטען און פאַכלייט פון וו. וויסאָצקי, האָבען נאָך לאַנג־יעהריגע עקס־פּערימענטען און ערפאַהרונגען זיך דערוואָרבען דעם סוד, ווי אַזוי צוזאַמענצושטעלען די מישונגען, אַז עס זאָל זיך בעקומען אַ גלעזעל טיי פון דער העכסטער קוואַליטעט און פיינסטען אַראָמאַט. אַ דאַנק אונזערע מישונגען איז דער טיי געשמאַק און שפּאָרעוודיג.

ביים קויפען טיי, דאַרף מען אויה אַכטונג געבען, אַז עס זאָל זיין אַן אָריגינעלע פּערפּאַקונג. פּלאָמבירט אָדער באַנדראָלירט פון אונזער פירמע. דעם טיי דאַרף מען האַלטען שטענדיג גוט פערמאַכט, כדי ער זאָל נישט אויסוועפּען און די אויסערליכע ווירקונגען זאָלען נישט האָבען קיין שעד־ליכען איינפלוס אויפ'ן אַראָמאַט.

דער, וואָס קויפט טיי אָהן דער אָריגינעלער פּערפּאַקונג אָדער פון אַנאָנימער פירמע. וועט שוין דעם אמת'ן טעם נאָך נגאַט גלעזעל טיי נישט וויסען. דער געמישטער טיי איז דורכגעזאַפּט מיט'ן „ריח ניחוח" פון ציבעלעס, הערינג און אַנדערע אַרטיק־לען, און ווי אַזוי אזא ריח ווירקט אויפ'ן טיי איז איבעריג צו ערקלערען. דעריבער מוז מען קויפען טיי נאָר אין אָריגינעלע פירמאָווע פּעקלען, אָדער אין בלעך־שעכטלעך פּלאָמבירט, וועלכע ערוועקען דעם צוטרוי טיי וו. וויסאָצקי בעקומט מען אין אַזעלכע אָריגינעלע פּעקלעך, אָנהויבענדיג פון 5 דעקאַ ביז 4 קילאָ.

די מאַרקע „וו. וויסאָצקי און קאָמפּ." מיט'ן „שיפעלע" גאַראַנטירט די הויכע אייגענשאַפטען פונ'ם טיי. וועלכע בעקומען זיך אַ דאַנק די טרעפ־ליכע מישונגען פון די פערשידענע גאַטונגען. די דאָזיגע מאַרקע איז ווי די 56־ער פּראָבע אויף גאָלד.

די פירמע „וו. וויסאָצקי און קאָמפּ." איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1849. פאַר דער מלחמה האָט זי געדעקט אַ בעדייטענדען טייל פונ'ם רוס־לענדישען מאַרק, וועלכער איז געווען, ווי בעוואוסט דער גרעסטער אָפּנעהמער פון דעם דאָזיגען אַר־טיקעל אויף דער גאַנצער וועלט. היינט איז די פיר־מע „וו. וויסאָצקי און קאָמפּ." אַן אינטערנאַציאָ־נאַלע מאַרקע. די גרעסטע צאָהל קונים ווייסען, אַז אַ גוט און אַ געשמאַק גלעזעל טיי, קאָן מען בע־קומען נאָר פון דער פירמע „וויסאָצקי" מיט'ן שיפעלע. די פירמע בעזיצט איינציגע גרויסע פּלאַנ־טאַציעס (דהע אַנגלאָ־אַזיאַטיק קאָ לטד'). און דאָס גיט איהר די מעגליכקייט צו בעזאָרגען דעם קאָנ־סומענט מיט'ן טיי פונ'ם פרישסטען שניט.

ערפאַהרענע ספּעציאַליסטען פערטיגען אויס דעם טיי, וועלכער קומט פון די פּלאַנטאַציעס אין דער סאָרטאָווניע און אין דער פּאַקערייאַריין.

געשולטע פאַכלייט מיט אַ לאַנג־יעהריגער פּראַק־טיק פיהרען אָן מיט דער סאָרטירונג און פּערפּאַקונג, וועלכע ווערען געמאַכט אויטאָמאַטיש מיט דער הילף פון מאַשינען, אַזוי אַז די אַרבייטער ריהרען נישט אָן דעם טיי מיט זייערע הענד.

די גוטע אויסאַרבייטונג און די אָרגאַניזאַציע פונ'ם פערקויף ביי דער פירמע „וו. וויסאָצקי און קאָמפּ." שטעהט שטענדיג צום דינסט פונ'ם קליענט און גיט איהם די בעסטע סאָרטען טיי פונ'ם העכ־סטען קוואַליטעט.

בעזונדערס רעקאָמענדירען מיר די סאָרטען: נומער 74 צייל־אָן־טיי, נומ. 400 (וויטוואָרנאַ מיט שאַנקאַ) און נומ. 510 (לוקסוסאָווע), ווי אויך אין בלעך־שעכטלען נומער 75.

טרינקט איהר טעע!

טרינקט געשמאַקען טעע!

טרינקט וויסאָצקי'ס טעע!!!

פערשאַרפטע מאַטורא־עקזאַמענס

פאַר יודישע און דייטשע שולען פון דער קאַטעגאָריע „בע"

(2) אין אַלע לאָדזער שולען זענען פונאַנדער־געשיקט געוואָרען צירקולאַרען פון לאָדזער שול־קוראַטאָריום וועגען די בעדינגונגען און די טער־מינען פון די מאַטורע־עקזאַמענס.

עס זענען פעסטגעשטעלט געוואָרען 3 טער־מינען: פאַר אַזוי־גערופענע הומאַניסטישע שולען — דעם 9. מאַי; פאַר הומאַניסטיש־ נאַטור־וויסענ־שאַפטליכע — דעם 17. מאַי; פאַר די איבעריגע — דעם 30. מאַי.

וואָס נוגע די דייטשע און יודישע שולען ווע־לען אַן ערך 70 פּראָצענט פון זיי האָבען אייגענע מאַטוראַל־קאָמיסיעס, און איניגע פון זיי וועלען זיך עקזאַמענירען צוזאַמען מיט אַנדערע.

דאָס קוראַטאָריום האָט פערשאַרפט די עקזאַ־מענס פאַר די יודישע און דייטשע שולען פון דער קאַטעגאָריע „בע". בזה האופן, אַז דער, וואָס שטעלט זיך צום מאַטורע־עקזאַמען וועט נישט האָ־בען קיין רעכט צו וועהלען שריפטליכע אָדער מינד־ליכע עקזאַמענעס.

אין די יודישע שולען וועלען זיך די מאַטורע־עקזאַמענעס אָנהויבען דעם 9. מאַי, האַלב ביין אַ זייגער, און אין די דייטשע — וואַהרשיינליך דעם 30־טען מאַי.

אליהו הנביא ביים שניידער

אַ ראַנדקעלע אייזערנע נערוועז

די הומאָרפולסטע בילדער פון „פּייגעל אין דער לופטען" אין „אררט"

רופען אַרויס הוראַגאַנען פון געלעכטער

קאָנפיסקירט 5 טויזענד קילאָ דייטשע ספּרענגשינעס

(2) די גרעניץ־וואַך האָט קאָנפיסקירט פינף טויזענד קילאָ ספּרענגשינעס און מעבעל־בעשמי־רונג פון דייטשער אויסאַרבייטונג, וואָס די דאַנציגער פירמע „י. אוהלמאַן" האָט געשיקט פאַר דער לאָדזער מעבעל־פירמע „וואָלף פּאַקולאַ" (פּאָלוד־ניאָווע 2).

דער דאָזיגער טראַנספּאָרט איז ווערט עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאָטיס.

פּאַקולאַן און עטליכע האַנדעלס־פערמיטלער זענען אין שייכות מיט דעם, אַרעסטירט געוואָרען.

אויב עס וועט זיך אַרויסווייזען, אַז די לאָד־זער פירמע האָט געוואוסט, אַז דער דאָזיגער טראַנס־פּאָרט און פריהערדיגע טראַנספּאָרטען זענען געווען געשמוגעלטע פון דייטשלאַנד, ועט זי האָבען צו בעצאָהלען אַ גרויסע געלד־שטראָף.

פון דער פּערפומעריע י. דרוקער

די גוט־בעקאַנטע פּערפומעריע י. דרוקער, זאַוואַדזקע 5, עמפּפעהלט צום איצטיגען פריהלינג־סעזאָן דעם גרעסטען אויסוואַהל פון די בעסטע פּערפומען און אַלערליי קאָסמעטיק.

די דאָזיגע פּערפומעריע האָט זיך שוין קונה שם געווען אַלס אַ רעעלע פירמע און וואָס בע־האַנדעלט די קונדשאַפט אויפ'ן אייראָפּעאישען שטייגער. פערקויפט די בעסטע סחורות צו אויסנאַהם ביליגע פּרייזען, דעריבער האָט די פּערפומעריע דרוקער זיך ערוואָרבען די עליטע פון גאַנץ לאָדז.

פאַלשע־זלאָטע־מאַכער

האָבען נעכטען בעקומען אַ שווערען פּסק

(2) נעכטען זענען פאַר'ן לאָדזער קרייז־געריכט געשטאַנען: דער 30־יאָהריגער יאַן ליפּמאַן (זאַווישאַ 27) און זיין שוואָגער, דער 27־יאָהרי־גער באָלעסלאַוו שטשערבאַ, וועלכע האָבען אין הערבסט פ. י. פעסט אריינגעאַרבייט אין אויסאַר־בייטען און פערשפּרייטען (דער עיקר — אויף באַלוט) פאַלשע מטבעות: זלאָטעס, פופציגער און צוואַנציגער גראָשענס.

ליפּמאַן האָט בעקומען 5 יאָהר שווערע טורמע, און שטשערבאַ — 3 יאָהר.

„אַדראַטשעניעס" אין מיליטער

(2) אין שייכות מיט'ן אָנקומענדען פּאָבאָר פון יאָהרגאַנג 1911 און עלטערע, ווערט אַקטועל די פראַגע פון „אָדראַטשעניעס".

רעכט אויף אָדראָטשעניעס האָבען אַזעלכע פּאָבאָראָוועס, וואָס זענען אויף טעאָרעטישען אָדער פּראַקטישען שטודיום. צו דער לעצטער קאַ־טעגאָריע ווערען אויך צוגערעכענט האַנדוועדק־סערמינאַטאָרען (פּראַקטיקאַנטען).

די בקשות וועגען „אָדראַטשעניעס" וועלען דאַרפען אריינגעגעבען ווערען אין משך פון 14 טאָג, נאָך דעם ווי דער פּאָבאָראָוויץ ווערט אנערקענט אַלס דינסט־פעהיג.

פּסח־מאָהלצייטען און סדרים פאַר יודישע זעלנער

ווערט אויך היי־יאָהר איינגעאָרדנעט פון דער קהלה

ווי אַלע יאָהר, אָרדענט אויך היי־יאָהר איין די קהלה אין געדולד'ס רעסטאָראַן די פּסח־מאָהל־צייטען און סדרים פאַר די זעלנער פון לאָדזער גאַרניזאָן, און אויך פאַר די יודישע זעלנער, וואָס דינען אין רעגנאַ און אין געלקאָוועק.

די מאָהלצייטען קומען פאָר, אונטער דער אויפזיכט פון ה' משה עפּשטיין און פרוי, צום ערשטען סדר זענען איינגעלאַדען געוואָרען דער גענעראַל אַלשינער־וואַלטשינסקי און דעם קאָמענ־דאַנט פּולקאָווניק האַבערלינג.

LUNA

היינט צום לעצטען מאָל!

אין די שאָטענס פון דער גרויסער שטאָט

מאָרגען פּרעמיערע!

פון דער גיגאַנטישער דראַמע א. נ.

מלאכים פון גיהנום

אין די הויפּטראָלען:

BEN LYON, JAMES HALL

און דער יונגער רייצענדער שטערן

JOAN HARLOW

עפּאָפּעע־מייסטערווערק פון מענשליכען זשעני. די שפּאַנונג פון די בלויזע מצנעס פון לופט־קאַמף האָט געקאָסט 2 000.000 דאָלאַר.

דאָס בלוט ווערט פערגליווערט אין די אָדערן. קאַמפּען פון דער דייטשער און ענגלישער עסקאַדרע. נעפּעהרליכער קאַמף פון דייטשען צעפּעלינ'ן אויף לאָנדאָן און באָמבאַרדירונג פון דער שטאָט.

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בטאָג. אויף די פרי־מאָרגען־אַרויסטעלונגען זענען די פּרייזען 50 גראָשען און 1 זלאָטי.

SPLENDID

היינט און פאָלגענדע טעג!

פרעהליכער יום־טוב פּראָגראַם!

דער פרעהליכסטער פילם פון דער וועלט א. נ.

„בוסטער אויפ'ן פּראָנט"

אין דער הויפּטראָלע. דער קעניג פון די קאָמיקער וועלט און דערפרעהט.

BUSTER KEATON

פערקלענערטע פּרייזען פון די פּלעצער! אָנהויב 4 נאָכמ., שבת און זונטאָג 12.

שוין היינט

פערעפענטליכען מיר דעם פילם־שלאַגער־פּראָגראַם פאַר'ן חודש מאַי

סאַמע מייסטערווערק!

דער

קאָנגרעס טאַנצט

מיט

Liljan Harvey, Henry Garat

„די פרוי און דער שפּיאָן"

BRYGIDA HELM

WILLY FRITSCH

באָמבעס איבער מאָנטע קאַרלאָ

SARI MARITZA

HANS ALBERS

„פרייע נשמות"

NORMA SHEARER

LIONEL BARRYMORE

אין יוני אַ גרויסע איבערראַשונג!

בעקליידונגס־אַקציע אויף פּסח

אַדורכגעפיהרט פון פרויען־שוץ־פעראיין

אין פרויען־שוץ־פעראיין איז במשך פון ווינ־טער טעטיג אַ קיך פאַר 50 אָרימע שילערינס פון די יודישע פאָלקס־שולען, וואו די קינדער זענען אויף אַ בכבודען אופן דערנעהרט געוואָרען.

די לעצטע טעג, איז די פערוואַלטונג צוגע־טרעטען אַדורכצופיהרען אַ בעקליידונג אויף פּסח. אין פעראיינס־לאָקאַל, ווערען די קליידער אויסגע־נעהט. מיט דער בעקליידונגס־אַקציע פיהרט אָן דער דאַמען־קאָמיטעט, וועלכער אַרבייט זעהר איני־טענסיוו ביי דער הילפס־אַקציע פאַר די קינדער.

„באַראָווין"

האָט דעם בעסטען ווייַן

ביי די „פּועלי־ציון" (רעכטע)

קומט פאָר שבת אַ רעפעראַט פון ה' ג. קאָן (וואַרשאַ) א. ד. ט. וועלט־קריזיס און דער סאָצ. אַרב. אינטערנאַציאָנאַל.

„ליגע פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל"

דאָנערשטאָג 21 ד.ח. ערשטען טאָג פּסח, 4 בייטאָג אָרדענט איין די „ליגע פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל" אין לאָקאַל פון „התאחדות" (שענ־קעוויטשאַ 5[3), אַ קאָלעקטיווען רעפעראַט מיט'ן אָנטייל פון ל. לעווין, י. לעווי, מ. רייזמאַן א.אַנד. א.ד.ט. „דאָס אַרבייטענדע ארץ־ישראל אויפ'ן שוועל פון דער ביער עליה". די רעפערענטען וועלען אַרום רעדען די אַקטועלסטע לאַגע אין ציוניזם און אין ארץ־ישראל.

די בילדער־אויסשטעלונג

פון י. מיטלער (מאַניושקאַ 2)

זונטאָג, ד. 17 ד. ח. איז פאָרגעקומען די פייערליכע ערעפנונג פון דער בילדער־אויסשטעלונג פון קינסטלער י. מיטלער, וועלכער איז נאָך זיין 3 יאָהריגער אַרבייט אין פּאַריז צוריקגעקומען אין זיין היים־שטאָט וויזען די פרוכטען פון זיין דאָר־טיגע טעטיגקייט.

די ערעפנונג פון דער אויסשטעלונג איז אויפגענומען געוואָרען דורך די לאָדזער קונסט־ליבהאָבער מיט גרויס אנערקענונג.

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטערע מאַסען צו בעקענען זיך מיט די אינטערעסאַנטע ווערק פון דעם יונגען קינסטלער, האָט דער אויס־שטעלונגס־קאָמיטעט בעשלאָסען, אַז דער אריין־גאַנג־פּרייז זאָל זיין 20 גראָשען. די אויסשטעל איז אָפען פון 10 פריה ביז 10 אָוונט.

לאָדזער יודישער
קאַמעראַל-טעאַטער
אַלעע 1. מאַי 2. דיר.: דוד צעלמייסטער און א. בעזמאַן.

גאַסטשפּילען
פון לאָדזער קאַמעראַל- און
קליינקונסט-טעאַטער
„אררט"
קינסטל. אָנפ.: מ. בראָדערזאָן.

לכבוד יום-טוב

דער שענסטער פרייליכסטער „אררט"-פּראָגראַם!
דער לעצטער פון היינטיגן סעזאָן!

א. נ.
פייגל אין דער לופטן

2 טיילן, 12 פולשטענדיג נייע בילדער

1) אוואַנגאַרד. 2) טאַנץ-שקיץ. 3) אויפ׳ן שפּאַציר. 4) באַסטאַן. 5) אייזערנע נערוועֿן. 6) שאַך-מאַט.
7) אַ ב׳אמת׳ע יודישע מקוה אין אַ שוויץ-באָד.
8) צייטענמאַניע. 9) א ראָנדעלע. 10) טאַנגאָ. 11) אליהו הנביא ביים שניידער.
12) אויפ׳ן קאַלישער וואָקזאַל
א דעפילאַדע פון כלל-טוער, אריסטאָקראַטן, סעקוועסטראַטאָרן און אנד. לאַפּיטוטען

טעקסטן: משה בראָדערזאָן, י. אבערזשאַנעק און עלדע. רעזשי: ש. דזשיגאַן און י. שומאַכער. קאָנצערט-מייסטער: ש. ביינעלמאַן.
מוזיק: דוד ביינעלמאַן. דעקאָראַציעס: דינה מאַטוס. ביהנע-אינספּעקטאָר: מ. כאַן.

פסח-קאַלענדאַר:

דאָנערשטאָג, דעם 1-טען טאָג פסח – 2 פאָרשטעלונגען צו פאָלקס-פרייזן. אָנהויב 4 און 6 נאָכמיטאָג.
פרייטאָג, דעם 2-טען טאָג פסח – 2 פאָרשטעלונגען: 4 נאָכמיטאָג (פאָלקס-פרייזן) און 10 אָוונט.
שבת, דעם 1-טען טאָג חול-המועד – 3 פאָרשטעלונגען: 4 נאָכמיטאָג (פאָלקס-פרייזן), 7.45 און 10 אָוונט.

די קאַסע איז טעטיג פון 12 אַ זייגער בייטאָג.

די יוד. געז. פאר לאנד-קענט-שאפט אין פוילן, אפט. אין לאדז

אָרגאַניזירט אויספלוגן: פרייטאָג דעם 22 ד.ח. — אין דער גאַרבעריי פון ברזשעזשינסקי, זאַמעלפּונקט 10.45 פריה, אַלעקסאַנדראָווסקאַ 166. שבת, דעם 23 ד.ח. — אין מלוכהשער פרויען-שול פאַר אינדוסטרי זאַמעלפּונקט 9 פריה, נאַרוטאָוויטש 77. זונטאָג, דעם 24 ד.ח. — אין טראַמוואַי-רעמיזע זאַמעלפּונקט 9.45 פריה, טראַמוואַיאָווע 6.

מיטוואָך דעם 27 ד.ח. — אין ווידזעווער מאַנופאַקטור, זאַמעלפּונקט 8.30 פריה, ראָקיטשינער 81. דאָנערשטאָג דעם 28 ד.ח. — קיין פאַביאַניץ, אָפּצאָהל פאַר מיטגלידער 1.30, פאַר געסט 1.60 זל. זאַמעלפּונקט 8.30 פריה, אויף ריימאָנט-פּלאַץ, איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט ביז׳ן 26 ד.ח. אומבעדינגט. שבת, דעם 30 ד.ח. — 1) אין ביער-ברויעריי פון אַנשטאַט, זאַמעלפּונקט 10.45 פריה, פּאַמאַרסקאַ 36[34, 2) אין סטאַשיק-מוזיי, זאַמעלפּונקט 15.45 אין שענקעוויטש-פּאַרק. דינסטאָג, דעם 3-טען מאַי — קיין לוטאָמיערסק און אומגעגענד, זאַמעלפּונקט 8.30 פריה, ענדסטאַציע פון ט טראַמוואַי נומער 15. דעם 27–28 אַפּריל אַ צווייטאָגיגער און דעם 27–30 אַפּריל אַ פיר-טאָגיגער אויספלוג קיין וואַרשאַ און אומגעגענד. אָפּצאָהל פאַר מיטגלידער: 2 טאָג — 27 זל., 4 טאָג — 47 זל.; פאַר געסט: 2 טאָג — 32 זל.; 4 טאָג — 50 זל. דעם 3—5 מאַי אַן אויספלוג אויפ׳ן פוילישער יוריד קיין פּויזען דורך קאַליש מיט אַן אויטאָ, צוריקקעהר מיט דער באַהן. אָפּצאָהל: פאַר מיטגלידער — 27 זל., פאַר געסט — 32 זל.

איינשרייבונגען נעהמט אָן און אינפאָרמאַציעס ערטיילט דער סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט (וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 53-121) פון 8–10 אוו.

די פסח-אקציע פון „בית-לחם"

(ווסכאָדניא 68/70)

גלייך ווי יעדעס יאָהר פיהרט אויך היינט דער הילפס-פעראיין „בית-לחם" אַ גרויסע אקציע ווי עס ווערט ארויסגעגעבן איבער 600 פעקלעך רויהע פּראָדוקטען פאַר בכבודע פאַמיליעס אין דאָך נישט קוקענדיג אויף דעם פינאַנסיעלען קריזיס וואָס דער פעראיין ליידט ביים היינטיגען טאָג האָט די פערוואַלטונג און דאַמען קאָמיטעט פון „בית-לחם" איינגעאָרדנט אַ קיך פאַר 300 פּערזאָן אין נייעם-ענגלישען זאַל פּאָלודניאָווא 10. עס איז ווינשענסווערט, אַז די לאָדזער יודישע באַפעלקערונג זאָל צאָהלרייך באַזוכען די פערטיילונג און אויך די סדר-נעכט אין זאַל, און אונטערשטיצען דעם הילפס-פעראיין בית-לחם ווסכאָדניא 63-70.

בעקאַנטמאַכונג.

מיר טיילען העפל. מיט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיר האָבען צו די קומענדע יום-טובים

בעדייטענד ערמעסיגט די פּרייזען

FABRYKA
KAPELUSZY FILCOWYCH
KAROL GOEPPERT
Spółka Akcyjna w Łodzi.

נדרים-אקציע פון „קרן קימת לישראל"

ווי תמיד איז אויך היי-יאָהר פּראָקלאַמירט געוואָרען אַ גרויסע נדרים-אַקציע אין די שוהלען און אין די בתי-מדרשים לטובת דעם קרן קימת לישראל.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט זענען בעכטאַי פונאַנ דערגעשיקט געוואָרען ספּעציעלע צירקולאַרען צו די גבאים פון די שוהלען אין וועלכע זיי ווערען געבעטען צו זאָרגען דערפאַר, אַז יום-טוב ביים דאַווענען זאָלען די מתפּללים בעשטימען זייערע נדרים לטובת דעם קרן קימת לישראל.

ביי דיקלייביקייט

רעגולירט דער קורמעסיגער געברויך פון נאַטירליכען ביטער-וואַסער FRANCISZKA JÓZEFA די דאַרם-טעטיגקייט און מאַכט דעם קערפּער שלאַנק, צו בעקומען און פלאַ שפּייקען.

זיצונג פון ציוניסטישן קאמיטעט

בעכטען אין אָהענד איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון היגען ציוניסטישען קאָמיטעט, אין וועלכער עס האָט אויך אַנטייל גענומען דער פאָרזיצער פון ציוניסטישען קאָמיטעט דעפ. ד״ר ראָזענבלאַט, וועלכער איז פּונקט צוריקגעקומען פון זיין רייזע אין ארץ-ישראל.

ביים אָנהויב פון דער זיצונג ווידמעט ד״ר ראָזענבלאַט עטליכע וואַרימע ווערטער דעם ערשט-פארשטאָרבענעם קאָמיטעט-מיטגליד ה׳ קאַפּעל פיינבערג ז״ל און די אַנוועזענדע בעעהרען זיין אָנדענקען מיט אויפשטעהען.

ד״ר ראָזענבלאַט גיט דאַן איבער זיינע רייזע-איינדריקען פון זיין בעזוך אין ארץ-ישראל, אָפּשטעלענדיג זיך אויפ׳ן ריזיגען פאָרטשריט, וואָס עס האָט געמאַכט דער יודישער ישוב אין א״י אין משך פון די לעצטע פאַר יאָהר.

צום סוף ווערט בעשלאָסען איינצואָרדנען דעם מאָנטאָג ד. 3 טאָג חוה״מ פסח אַ גרעסערע פערזאַמלונג, אויף וועלכער ד״ר ראָזענבלאַט וועט זיך טיילען מיט זיינע איינדריקען פון זיין לעצטער נסיעה אין א״י.

„באַרוויך"
נאַוואַמיעסקאַ 30
גיט אַ גוטע פלעשעל
אונגאַר-ווייַן פאַר 3.45 זל.

דער „דיבוק" אין שטאט-טעאטער

די פּרעמיערע פון אַנסקי׳ס „דיבוק" אין אַ נייער פּויל׳שער באַאַרבייטונג ווערט אינסצענירט אין היגען שטאָט-טעאַטער אויף שבת חול המועד. צו די דעקאָראַציעס איז געוואָרען ספּעציעל ארויסגערופען פון וואַרשאַ מאַרק אָרנשטיין (אַנדזשעי מאַרעק, דער שאַפער פון פּוילישען „דיבוק". וועלכער האָט מיט זיבען יאָהר צוריק געהאַט אין זעלבען טעאַטער אַן אויסערגעוויינליכען ערפאָלג. די רעפּעטיציעס קומען פאָר זעהר אינטענסיוו, צוויי מאָל טעגליך; עס ווערט אויך געמאַכט אַ נייע.

דער פריהלינג-מארגען פון דער מעדעם-שול

פרייטאג דעם צווייטען טאג פסח, 10 פריה, קומט פאר אין פילהארמאניע דער טראדיציאנעלער יעהרליכער פריהלינג־מארגען פון דער מעדעם־שול אין לאדז. די דאזיגע פריהלינג־מארגענס פון דער מעדעם־שול האבען שוין א נאמען ביי אונז אין שטאט; דאס פראגראם פון דעם היי־יעהריגען פריה־לינג־מארגען ווערט זיין, ווי געוועהנליך, אויסגע־פיהרט אויסשליסליך דורך די קינדער, איז צונויפ־געשטעלט בעזונדערס איבטערעסאנט א חוץ כאר, גימנאסטיק א. אנד. ווערט געגעבען ווערען: 1) „דער הינערשטריק", אן 1־אקטער לויט שלום־עליכם, צו וועלכען דער בעקאנטער היגער דיכטער און פעדא־גאג י. קאצענעלסאן וועלכער רעזשיסירט דעם דא־זיגען נומער, האט אנגעשריבען א ספעציעלען פרא־לאג מיט אן׳עפילאג אין פערזען; 2) א פלאסטיש בילד מיט געזאנג א.א. „אין דער וועלט פון מעשהלעך", (פויליש) און 3) א פייערליכער ריט־מישער דערעפנונגס־מארש; די לעצטע צוויי נומערן ווערען צוגעגרייט דורך פרל. ז׳ קרוש, ס׳איז קיין ספק נישט, אז אויב דער היי־יאהריגער פריהלינג־מארגען וועט זיין אן אמת׳ער יום־טוב נישט נאר פאר די ארביטער־עלטערען און די נאהענסטע טוער פון דער שול, נאר בכלל פאר אלע פריינד און סימ־פאטיקער פון דעם יודיש־וועלטליכען שול־ וועזען.

די גאנצע ריינע הכנסה פון דעם פריהלינג־מארגען איז בעשטימט אויפ׳ן אויספלוג וועלכען די מעדעם־שול ארגאנט איין יאהר־יעהרליך פאר איה־רע אביטוריענטען.

דעם גרעסטען אויסוואהל פון אלער ארט

פראנצויזישער קאסמעטיק

עמפפעהלט די רענאמירטע

קאנקורענץ־פערפומעריע

J. DRUKIER

5 ZAWADZKA 5, tel. 175-92.

בעמערקונג: איך שפענדע 1 פראצענט פון היינטיגען פדיון לטובת „נותן לחם".

א פרעמיערע „דער אדעסער טענ־צער" אין פילהארמאניע

היינטיגען פרייטאג ווערט אין פילהארמאניע אויסגעפיהרט דורך דעם בעליבטען ארטיסט דזשעק רעכטצייט א נייע פרעמיערע א. נ. „דער אדעסער טענצער", וואס ווערט געשפילט צום ערשטען מאל אין פוילען.

דאנערשטאג ווערט געשפילט נאר 1 מאל „דאס רבי׳לע", פרייטאג ביינאכט ווערט געשפילט „דער פייליכער ציגיינער". שבת ביינאכט ווערט געשפילט „איציקל גנב" מיט דזשעק רעכטצייט אין דער טיטול ראלע.

אין די אלע פארשטעלונגען בעטייליגט זיך אויך די זינגערין יוכבר זילבערג. צוזאמען מיטן גאנצען אנסאמבל פון פילהארמאניע. פרויען: אמזעל, בעזמאן, האניגבוים, זיסעל גירל, טופמאן, רובינא. מענער: אמזעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, האניגבוים, הערשקאוויטש, טופמאן. ארקעסטער אונטער לייטונג פון ל. זעלמאן.

„מעשה בראשית"

אויסגעפיהרט פון שיר־כאר

זונטאג חוה"מ פסח, דעם 24 אפריל 4 נאכ־מיטאג קומט פאר אין פילהארמאניע־זאל דער פייערליכער יובילי־קאנצערט אין צוזאמענהאנג מיט היידנ׳ס 200 יעהריגען געבורטס־טאג, וועלכען עס ארדענט איין דער לאדזער יודישער מוזיק־פעראיין „שיר".

די אויפטריטען און אויפפיהרונגען פונ׳ם שיר־כאר שטעהען שטענדיג אויף א הויכער מדרגה געבען דעם פובליקום פיל נחת רוח:

דאס מאל טראגט דער קאנצערט א ספעציעל פייערליכען כאראקטער. עס זענען איינגעלאדען געווארען פארשטעהער פון דער מאכט, קאנסולא־טען, קאמונאלע אינסטיטוציעס א. א.

דער „שיר"־כאר וועט ביי דער בעטייליגונג פון לאדזער פילהארמאנישען ארקעסטער אויפפיה־רען היידענס גרעסטע מוזיקאלישע ווערק — דאס אראטאריום „מעשה בראשית".

צום קאנצערט גרייט זיך שוין דער שיר־כאר זייט עטליכע חדשים. אונטער דער צייט איז דער כאר אויפגעטרעטען אין דער ווארשאווער פילהאר־מאניע און דארט געהאט א ריזיגען ערפאלג.

מיט׳ן קאנצערט וועט אנפיהרען פראפ. פיי־ווישיס.

פאר׳ן קאנצערט וועט האלטען א רעפעראט וועגען היידנען דיר. א. פערעלמאן.

ראדיא־פראגראם

מיטוואך, דעם 20 אפריל 1932

11,45 פרעסע איבערזיכט, 11,58 צייטסיג־נאל, 12,10 גראמאפאן, 3,25 פארלעזונג, 3.50 פארלעזונג, 4 15 ספארט, 4,20 „צווישען ביכער", 4,40 גראמאפאן, 4.55 לעקציע ענגליש, 5,10 דיאלאג, 5,35 קאנצערט, 6 50 פערשידענעס, 7.75 קאמוניקאט, 7,30 רעפערטואר, 7,45 ראדיא־פרעסע, 8.00 פעליעטאן, 8,15 „פירטע רייזע איבער דער וועלט", 9.15 ליטעראריעשע פירטעל שעה, 9,30 געזאנג, 9.50 קאנצערט, 10,30 קאמוניקאטען, 10,40 אייראפעאישע טראנסמיסיעס.

דאנערשטאג דעם 21 אפריל

11,45 פרעסע איבערזיכט, 11,58 צייטסיג־נאל, 12,10 גראמאפאן, 12.35 שול־קאנצערט, 3,25 פארלעזונג, 3 50 פראגראם פאר קינדער, 4,20 לעקציע פראנצויזיש, 4,40 גראמאפאן, 5 10 פארלעזונג, 5,35 קאנצערט, 6,50 פערשידענעס 7.15 פאסטקעסטעל, 7,30 רעפערטואר, 7,35 ראדיא פרעסע. 7.50 פעליעטאן, 8 10 קאנצערט, 10,15 קאמוניקאטען 10,30 טאנץ־מוזיק

פרייטאג דעם 22 אפריל

11.45 פרעסע איבערזיכט, 11.58 צייטסיג־נאל, 12,10 גראמאפאן, 3,25 פארלעזונג, 3,50 פארלעזונג, 4.10 גראמאפאן, 4,20 פאסטקעסטעל 4.40 גראמאפאן, 4,55 לעקציע ענגליש, 5,10 פארלעזונג, 5,35 קאנצערט, 6,50 פערשידענעס 7,15 קאמוניקאט, 7 30 רעפערטואר, 7.45 ראדיא־פרעסע, 8.00 מוזיקאלישע געשפרעכען, 8.15 קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 10,50 טאנץ־מוזיק.

שבת דעם 23 אפריל

11,45 פרעסע־איבערזיכט, 11,58 צייטסיג־נאל, 12,10 שול־פריהמארגען, 12,45 גראמאפאן, 3,50 אודיציע פאר קראנקע, 4.20 פארלעזונג, 4,40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5 35 קאנצערט, 6,05 פאר קינדער, 6,30 מוזיק, 6,50 פערשידע־נעס, 7,15 קאמוניקאט, 7,30 רעפערטואר, 7,45 ראדיא־פרעסע, 8,15 לייכטע מוזיק, 9,55 פעליע־טאן, 10,10 קאמוניקאטען, 10,40 קאמוניקא־טען, 10.50 טאנץ־מוזיק.

יו"ט אין „ארורט"

ווערט געשפילט „פייגעל אינדערלופטען"

כידוע ווערט איצט געשפילט אין „ארורט" דער פולשטענדיג־נייער סענסאציאנעלער פראגראם א.נ. „פייגעל אינדערלופטען" וועלכער איז אנגעפיקע־וועט מיט כל־טוב, מיט אמת יום־טובדיגע „פשיש־מאטשקעס", צוזאמען מיט דער „כשר׳ער מקוה", וואס ווערט געוויזען אין איהר גאנצער „פראכט און גלאנץ".. .

די, וואס האבען שוין לאנג געזעהען דעם דא־זיגען פראגראם וועלען זיך לאנג נישט קענען פער־געסען: „דעם שפאנציר׳ל" (מיט שיינע־מרים, דזשי גאן, גאלדשטיין), „אליהו הנביא בים שניידער" (מיט שומאכער, דזשיגאן, פעטערמאן, רייגנלאס), דעם „מענש מיט די אייזערנע נערוועז", דעם „ציי טען־טאנץ" (שיינע־מרים), די האנדקעלע „(שומא־כער, רייגנלאס, סטאל.) „שאך־מאט" און „אוואנ־גארד" (מיט מרים דאלסקא. מ. פולאווער, י. רייג גלאס א.א.) די באמבאסטישע רעוויע פון אבעזשא־בעק׳ן, „אויפ׳ן קאלישער וואקזאל", די גלייזענע־דע טענץ פון דעם קינסטלערישען טאנץ־קווארטעט.

דעם דאזיגען פראגראם וועט מען מוזען בעווי־זען צו זעהן אין משך פון די יום־טוב טעג, ווייל גלייך נאך פסח פאהרט ארויס דער „ארורט" אויף א טורנעע.

ווען די פארשטעלונגען קומען פאר קאן מען זעהן אין די אנאנסען און אפישען.

עליכם׳ס קאמעדיע „די גאלדגרעבער", פרייטאג 3.30 מענדעלע מוכר ספרים׳ס „די רייזע פון בנימין דעם דריטען", שבת 11 פריה י. ל. פרץ׳ס „אין פאר־ליש אויף דער קייט", מיט א רעפעראט פון דיכטער יצחק קאצענעלסאן, שבת 9 אווענד, „די גאלדגרע־בער", און זונטאג 9 אווענד „די רייזע פון בנימין ד דעם דריטען".

ווילט איהר האבען אנ׳עונג יו"ט

באדט זיך אריין אין דער

מקווה פון „ארורט"

נייע פערוואלטונג פון יודישען לעהרער־פעראיין

(2) אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון יודישען לעהרער־פעראיין (פאלודניאווא 3), אויף וועלכער עס איז בעהאנדעלט געווארען א רייה אקטועלע פראגען, ווי קאלעקטיווע אפמאכען, קינ־דיגונגען א.א.וו. איז געוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, אין פאלגענדען בעשטאנד: כאראנ־סקי, ראפאלסאן, כובען, אייזענבערג, זילבערבאגען, אסטערן און קאבעראוו.

אונטער די רעדער פון אנ׳אויטא

(2) אסתר שווערקאווסקא פון וואלבארסקא 23 איז נעכטען אויף דערזעלבער גאס, נעבען נומער 30 איבערגעפאהרען געווארען דורך אנ׳אויטא.

ון דער קאטאסטראפע איז זי ארויס מיט א צו־שעדיגטען קאפ.

דער שאפער איז ענטלאפען.

פון מארגען אן שפילט די יודישע „טעאטער־סטודיע"

אין פאפולארני טעאטער

פון מארגען דעם ערשטען טאג פסח שפילט די „יודישע טעאטער־סטודיע" אין „הזמיר" אין פא־פולארני טעאטער אויף אגראדאווע 18. צוליב דעם, וואס גלייכצייטיג פייערט „די יודישע טעאטער־סטו־דיע" דעם פינף־יעהריגען יובילעאום פון איהר קינסטלערישער טעטיגקייט וועלען געגעבען, ווע־רען די לעצטע אויפפיהרונגען פון דער סטודיע וואס האבען געמאכט א רושם אין דער טעאטער־וועלט.

דאנערשטאג 4 נאכמיטאג ווערט געגעבען שלום

צו „באררויז"

30 נאוואמיעסקא 30

האט מען דעם פולען צוטרויען

פון האנדווערקער־פעראיין

(וואולטשאנסקא 19)

אין צוזאמענהאנג מיט א גאנצער רייה אויסער געוועהנליך וויכטיגע און אקטועלע פראגען פאר דעם ארימען האנדווערקער און כאלופניק, וועלכע זענען ארויפגעשוואומען אין דער לעצטער צייט רופט דער האנדווערקער־פעראיין, וואולטשאנסקא 19 אויף דעם צווייטען טאג פסח, פרייטאג דעם 22 ד.ח. 3 נאכמיטאג אנ׳אויסערגעוועהנליכע מיטגלידער ־ פערזאמלונג. צו דער פערזאמלונג קומט ספעציעל צו פאהרען דער סעקרעטאר פון דער הויפט־פער־וואלטונג אין ווארשע ה׳ ש. קארן.

* * *

באלד אזוי ווי עס שטעלט זיך אפ דער ווינטער־סעזאן פון טריקאז־וועש, פערמעסטען זיך די אר־ביטס־געבער צו רייסען פון די לוינען, עס דערגייט אזוי ווייט אז א טריקאז־נייער כאלופניק, דארף אר־בייטען פאר 2 זלאטעס א טאג צוזאמען מיט זיין משפחה. בכדי נישט צו דערלאזען אז א פאך, וואס שטייט איין ביי הונדערט בעלי־מלאכות זאל אונטער גיין, האט די פאך־קאמיסיע טריקאז־נייערס ביים האנדווערקער־פעראיין וואולטשאנסקא 19, בעשלא־סען שוין אונטערצונעהמען אנ׳אקציע צום צוקונפ־טיגען סעזאן. צו דעם צוועק קומט פאר אין איי־גענעם לאקאל זונטאג דעם 2־טען טאג חול־המועד אנ׳אלגעמיינע פערזאמלונג.

יום־טוב ווערט געשפילט אין „ארורט"

ס׳פראגראם פאר פרייד

ס׳פראגראם פון פריהלינג

ס׳פראגראם פון געלעכטער

„פייגעל אין דער לופטען"

מענער־

היטען

איז גרעסטען

אויסוואהל

בעקומט מען נור ביי

קלאנג־קינא־טעאטער

CASINO

גרויסער יום־טוב־פראגראם!

דער גרעסטער אמאנט פון עקראן

John Gilbert

אין רעוואלוציאנס־פילם א. נ.

„דאס געשפענסט פון פאריז"

לויט דער סענסאציאנעלער ערצעהלונג פון „Cheri-Bibi" Gaston Leroux ס׳נעמען אנטייל: LILA HYAMS, LEWIS STONE

אויסער׳ן פראגראם: „Trubadurzy psiej operetki" קלאנג־גראטעסק.

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נ"מ, שבת און זונטאג—12 בייטאג. פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער: 1 זל., 1.50 און 2 זל.

שוידערליכע שרפה אין לאדז

א מאמע פון 7 קינדער — אומגעקומען אין די פלאמען

נעכטען ארום 2 א זייגער ביינאכט האט אויף קאנסטאנטינער 42 אויסגעבראכען א שרעקליכע שרפה, וועלכע האט געקאסט דאס לעבען פון א יודישער פרוי, א מוטער פון זיבען קינדער, לויט די אינפארמאציעס וואס מיר האבען בעקומען וועגען דעם דאזיגען טראגישען אומגליק, שטעלט זיך די זאך אזוי פאר:

אין דעם הויז אויף קאנסטאנטינער 42 אויפ'ן פערטען שטאק געפינען זיך דריי וואוינונגען, וועלכע זענען בעוואוינט פון ארימע פאמיליעס, איינע פון די פאמיליעס סאלאזש, וועלכע איז זיך מפרנס פון מאכען טיטען, האט נעכטען, צוליב פסח, א גרויסען טייל פון די טיטען ארויסגערוימט אין א קאמערל, וועלכעס געפינט זיך אויך אויף דעם פערטען שטאק.

ארום צוויי ביינאכט ווען דער וועכטער פון הויז האט זיך צופעליג געפינען אויפ'ן הויף, האט ער בעמערקט עפעס א פערדעכטיגען ליכטען אויף דעם פערטען שטאק, ער איז שנעל ארויפגעאנגען און גלייך בעמערקט אז פון א קאמער'על זעצט א-רויס ארויף. דער וועכטער האט געפרובט אריינגעהן אין קאמער'על, אבער די טיר איז געוועזן פערשלאסען.

דערווייל האט פון אינוויינינג אנגעהויבען א-רויסזעצען פלאמען און וואלקענס רויך, דער וועכטער האט אלארמירט די שלאפענדע איינוואוינער אויף דע סהויף, וועלכער איז געדעכט בעוואוינט מיט לאקאטארען איז אויסגעבראכען א שרעקליכע מהומה, מענשען האלב-נאקעטע האבען אנגעהויבען ארויס צולויפען פון די שטובען, שפרינגען פון די פענסטער "און כהרף עין איז דער גאנצער פערטער שטאק ארומגעכאפט געווארען פון די פלאמען.

די אנגעקומענע אפטיילונגען פייערלעשער 1, נא, 2 און 3 זענען צוגעטרעטען לעשען די שרפה, פלוצים האט זיך דערהערט א הארצרייסענד געשריי "די מאמע, די מאמע איז געבליבען אין דער ברע-נענדיגער שטוב!"

דאס האבען געשריגען די קינדער פון דער פאמיליע סאלאזש, ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען האט די פרוי חוה סאלאזש וועמענס שטוב איז גע-שטאנען אין פלאמען אריינגעלאפען אין דער ברע-נענדיגער וואוינונג כדי פון דארטען עפעס ארויס צו-ראטעווען. ווי מ'זאגט האט זי געוואלט ארויסנעה-מען געלד, און איז דארט געבליבען אין די פלאמען.

די פייערלעשער האבען זיך אריינגעלאזט אין די פלאמען און באלד פון דארט ארויסגענומען די פרוי סאלאזש, וועלכע האט שוין געוויזען שוואכע סמנים פון לעבען. ס'איז ארויסגערופען געווארען די פאגאטאוויע וועלכע האט פעסטגעשטעלט אז די פרוי חוה סאלאזש איז דערשטיקט געווארען פון רויך. דער קערפער איז אויך געווען בעדעקט מיט בראנד-וואונדען.

נאך א 3-שעהדיגע אנשטרענגונג פון די פייערלעשער איז געלונגען דאס פייער צו פערלעשען און אויך אפצוהיטען די וואוינונגען פון די אונ-טערשטע שטאקען.

די וואוינונגען פון דריטען שטאק זענען אלע פערגאסען געווארען מיט וואסער. דער דאזיגער טראגישער אומגליק האט אויף אלעמען איבערגע-לאזט א ערשיטערנדען איינדרוק.

זגערזשער דעלעגאציע ביים לאד-זער וואיעוואדע

צום לאדזער וואיעוואדע האט זיך נעכטען געווענדעט א דעלעגאציע פון דער זגערזשער שטאט-פערוואלטונג. די דעלעגאציע איז בעשטאנען פון זגערזשער בירגערמייסטער, דעפ. פיכנע, ראט-מענער מארגענשטערן, סירקיס און לאוניק שמידט.

די דעלעגאציע האט קאנפערירט מיטן וואָ-יעוואדע וועגען אויסטיילען די שטאדט זגערזש פון פאוויאט און דירעקט צורעכענען צו דער תאיעוואודזטווע.

דער בירגערמייסטער האט אנגעוויזען, אז זגערזש צעהלט איצט 26,700 איינוואוינער.

ראט. מארגענשטערן האט אנגעוויזען, אז די זגערזשער טעקסטיל אינדוסטריע ליידט פון דעם, וואס די שטאט געהערט צום פאוויאט.

דער וואיעוואדע האט געפונען פאר גערעכט די טענות פון דער דעלעגאציע און צוגעזאגט צו אונטערשטיצען דעם ענין אין מיניסטעריום אין די אינטערעסען פון זגערזש.

לעטישע רעגירונג העלפט געפינען ארבייט

אין די דערפער פאר שטאטישע יודישע ארבייטסלאזע

ריגע, (יט"א) די לעטישע רעגירונג האט איצט אנגענומען שריט צו ערמעגליכען יודישע ארבייטס-לאזע פון די שטעט איינצוארדנען זיך אויפ'ן לאנד, די אקציע אין דער ריכטונג געפיהרט ביי דער מיטהילף פון לאנדווירטשאפטס-דעפארטאמענט פון דער לעטישער רעגירונג. עס דארף בעמערקט ווער-רען, אז בעת די לעטישע שטעט ליידען בעזונדער'ס שטארק פון ווירטשאפטליכען קריזיס, וואס האט בע-זונדערס שטארק געטראפען די אינדוסטריע-אר-בייטער און האנדווערקער איז אין די דערפער דא גענוג ארבייט הן פאר נישט-קוואליפיצירטע לאנד-ווירטשאפטליכער ארבייט הן פאר האנדווערקער, ווא-וואס קאנען אויפ'ן דארף געפינען ארבייט פאר זייער-ערע אומנות, ווי שוסטער, שניידער סטאלער א.א.

דער דירעקטאר פון לאנדווירטשאפטס-דעפאר-טאמענט האט פערעפענטליכט אנ'ערקלערונג אין וועלכער עס ווערט אין נאמען פון דער רעגירונג אויסגעדריקט די גרייטקייט צו געפינען ארבייט פאר יודישע ארבייטסלאזע, אין רעזולטאט פון דער דאָ-זגיער ערקלערונג האט דער יודישער האנדווערק-קער-פערבאנד אויפגענומען אנ'אקציע וואס געהט אין 2 ריכטונגען: ערשטענס צו פערקלענערען די ארבייטסלאזיגקייט בכלל און צווייטעלס צו ערמעג-ליכען קוואליפיצירטע האנדווערקער אומצוקעהרען זיך צו זייער אומנות, היות פיל פון זיי זענען ערע פאכען, געצוואונגען צו פערנעהמען זיך מיט מחמת מאנגעל פון ארבייטס-מעגליכקייטען אין זייער נישט-קוואליפיצירטע שווארץ-ארבייט.

שמירעבונג צום דארף

צווישען דער יודישער שטאטישער בעפעלקערונג

ראוונע, (יט"א) לעצטענס בעמערקט זיך אין ראוונע און סביבה א שטרעבונג פון געוויסע קאַ-טעגאריעס פעראָרימטע יודישע פאמיליעס אויסצו-וואנדערען אין די דערפער און שעפען חיונה פון ערד-ארבייט. מיט דער דאזיגער בעוועגונג האט זיך אויך פעראינטערעסירט דער וואלינער וואיעוואדע ה' יוזעפסקי. ביז-איצט האט אבער די בעוועגונג נישט אנגענומען קיין ארגאניזירטע פארמען.

מעלדונגען

פון דער יודישער פאלקס-ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גורדון

דנ פערוואלטונג פון דער יודישער פאלקס-ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גארדאן שיענקיעוויטשא 35 איז מודיע : דאס צוליב דער קריטישער צייט ווערט געמאכט פערשידענע הנחות ביים פערשריי-בען זיך און עס איז פערקלענערט געווארען דער חודש אבצאהל. עס איז לעצטענס איינגעקויפט גע-ווארען די נייעסטע ביכער אין דער פוילישער יי-דישער און העברעאישער שפראך. 2607

יוד. סאצ. ארב. פארטיי „פועלי ציון" (פער. מיט צ. ס. פ.)

שבת ד. 23 ד. ח. האלב 7 אוועגד קומט פאר אין זאל פיעטריקאווער 83 א רעפעראט פון ח' נ. קאן (ווארשא) א. ד. ט. „וועלט-קריזיס און דער סאצ. ארב. אינטערנאציאנאל.

בילעטען שוין צו בעקומען אין סעקרעט. פיעטריק. 83 און אין „החלוץ" וואולטשאנסקא 52. 2613

צו אנ'אויפשטאנד

געגען דער ענגלישער רעגירונג און געגען די ציוניסטען

רופען די קאמוניסטען אין ארץ-ישראל

ירושלים, 19. (יט"א טעלעגראפיש). ס'זע-נען ארעסט'ירט געווארען 2 יודישע יונגעליי"ט ישראל פענזער און יוסף רובינשטיין, ביי וועלכע ס'איז גע-פונען געווארען טויזענדער קאמוניסטישע פלוג-בלעטער אין וועלכע די אראבישע פויערים ווערען גערופען צו אנ'אויפשטאנד געגען דער ענגלישער רעגירונג און געגען די ציוניסטען אין דער צייט פון אראבישען יום-טוב נאבימוסא.

אויפגעריסען אנ'אמוניציע-סקלאד אין יאפאן

א מהומה צווישען די איינוואוינער אין טאקיא

לאנדאן, 19-ד (ספ. טעל.) לעבען טאקיא האט אויפגעריסען אנ'אמוניציע-סקלאד. דער אויפ-רייס האט ארויסגערופען א געוואלדיגע מהומה צווי-שען די איינוואוינער פון טאקיא. די היזקות אין שטאט זענען זעהר גרויס.

עס זענען אויך פערהאן 40 דערהרגעטע. די הייזער וועלכע זענען געשטאנען נישט ווייט פון אמו-ניציע-סקלאד זענען געווארען אפגעמעקט פון דער ערד. איבערן שטאט האט זיך געטראגען א בגעלער שטויב.

ווי מען שמועסט זאל דער אויפרייס נישט זיין קיין צופעליגקייט, נאר אנאטענטאט אויסגעפיהרט פון אגענטען פון א פרעמדער מלוכה.

צי איז רעוומאטיזם און פאדאגרע היילבאר?

ווי עס איז יעדען בעוואוסט, בילדעט זיך רעוומאטיזם פאדאגרע און עהנליכע ליידען דורך דעם אנזאמלען זיך פון הארנזויער איב'ם ארגאניזם. אפטמאל ווע-רען די הענט און פיס שטייף, די קני געשוואלען, אזוי, אז דער קראנקער קען פשוט נישט אויפ-הויבען זיך פונ'ם ארט. געוועהנליך בעמיהט זיך דער קראנקער צו בעפרייען פון די דאזיגע ליי-דען דורך פערשידענע מיטלען ווי למשל איינרייי-בונגען, ווארעמע בעדער, קאמפרעסען א.אז.וו. אבער די הילף קומט מייסטענס נור לפי שעה, יעדער קראנקער דארף זיין דערפאר פעראינטערעסירט צו בענוצען אזא מיטעל, וואס זאל פולקומען בעזייטי-גען דאס ליידען. און דערפאר טאקע דארף מען בע-נוצען טאגאל-טאבלעטקעס וועלכע דערלאזען נישט צו דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער אין ארגא-ניזם און בעקעמפען אויף דעם אופן די קראנקהיי-טען. טאגאל לינדערט די שרעקליכע שמערצען און שעדיגט נישט דאס הארץ, מאגען און אנדערע ארגא-נען. פרובט און איבערצייגט אייך אליין. אבער פער-לאנגט אין אייער אייגענעם אינטער'עס נאר די ארי-גינאלע טאגאל-טאבלעטקעס.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס דעם הארציגסטען דאנק דעם ה'

דאקטאר פיק

זשעראמסקיעגא 36

פאר זיין אויסקורירען מיין טאכטער פון א געפעהר-ליכער געהירן-ענטצינדונג.

מיר ווינשען דעם ה' דאקטאר ווייטערען ער-פאלג אויפ'ן מעדיצינישען געביט.

פאמיליע האשפיגעל.

לימאנאווסקיעגא 14. 2605

א לאנגיעהריגער

מיליטער-בעאמטער

שרייבט ערלעדיגט אין אלע מיליטער-זאכען

ספעציאליסט אין שרייבען פון ביטעס פאר

איינציגע שפייזערס

מאז

פעטריקאווער 10

אויטאגענישע שווייסונגען

מעטאל-בעארבייטונגען

שלאסעריי-ארבייטען

מאשינען - טיילען

פיהרט אויס ביליג

J. REDER, Łódź

קאנסטאנטינער 11/13

(רוג זאכאדניא)

צום פריהלינג

בעזיצט דעם גרעסטען אויסוואהל פון דער נייעסטער אין- און אויסלענדישער קאסמעטיק ווי:

פערפומען פודערן

טואלעט-זייפען, קרעמען, זעמסליכע סעלנישע און בלומען-וואסערן

די איבעראל-בעקאנטע קאנקורענץ-פערפומעריע פון

J. DRUKIER, 5 ZAWADZKA 5 — tel. 175-92. —

בעמערקונג: פאר ענגראסיסטען בעדייטענדער ראבאט. בעזוכט מיין פערפומעריע און איהר וועט זיך איבערצייגען.

"גנעבלקס"

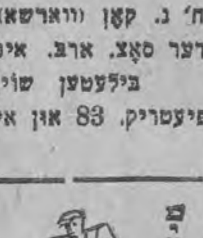

פאר גראפישע אנשטאלטען דרוקערייען און פערלאגען עמפפעהלט

די איינציגע אידישע ציניקאגראפיע אין לאדז

פיעטרקאווער 104

טעל.: 241-24

די מאדערנסטע דאמען- און מענער-היטען

צום איצטיגען זומער-סעזאן פון די נייעסטע און אלע פארבען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט די גוט-בעקאנטע פירמע

פערדער

זגערזשער 7, לוטאמירסקא 2, זגערזשער 20

קאנקורענץ-פרייזען. •• 6092 •• גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו פאסאנירען מענער- און דאמען-היטען.

כשר לפסח | כשר לפסח

בילינגער, ווי אומעטום שפּריט

אלטעז אונגאר־וויין פוּז 3.45
א באטשינקע

ראָזשינקע־וויין, צוויי־יעהריגעז
1.75 א האלבען ליטער

ווייז פוּז ארץ־ישראל,
אלטעז מעהד

יעדער אָהז אויסנאהם קויפט

נור בּיי דער אלטער

בּעוואוּסטער פירמע

וועלכע האָט זיך קונה שם געוועז מיט איהרע גוטע משקאות

מענדיל בארנשטיין

„בּארווין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

דירעקטער וויין־אימפּארט
פוּן ארץ־ישראל אוּז אוּנגארן

איינענע פאבריק פוּז

ראזשינקע־וויין אוּז מעהד

כשר לפסח | כשר לפסח

א שווינדלער — א כל בו

א צאָהן־דאָקטאָר, א דאָקומענטען־פעלשער, א וועקסעל־קאָמבינאַטאָר, א פערשווענדער, א ווייב־פערפיהרער — דאָס אַלץ איז איין מענטשעלע

(2) נעכטען האָט דאָס לאָדזער קרייז־געריכט געהאַט צו טון מיט אַזאַ מעשה:

אין יולי 1929 האָט דער פאַביאַניצער דענ־טיסט סאַפּאָטשניק געוואָלט פאָהרען זיך אָפּרוהען אויף אַ חודש. האָט ער דעריבער געזוכט אַ פער־טרעטער.

איז געקומען זיינער אַ פריינד און געבראַכט איהם אַ פערטרעטער, וועלכען ער האָט פאָרגע־שטעלט אַלס אַ זעהר לייטישען, אָרנטליכען מענ־שען און גוטען בעל מלאכה.

דער רעקאָמענדירטער פערטרעטער האָט פאָר־געשטעלט פאַר סאַפּאָטשניקען פערשידענע דאָקו־מענטען: קודם, אַז ער הייסט יאַן שוואַרץ, 25 יאָהר אַלט, אַז ער איז אַ לעמבערגער, אַ צאָהן־דאָקטאָר, און אַז ער האָט שוין געאַרבייט דאָ און דאָרט....

הכלל סאַפּאָטשניק האָט איהם צוגענומען אַלס פערטרעטער, און איז אַליין אַוועקגעפאָהרען רוהען.

יאַן שוואַרץ האָט אָבער נישט גערוהט....

ער האָט זיך גאָר פלייסיג גענומען צו דער אַרבייט, אויפגענומען קליענטען, גענומען ביי זיי געלד, וויפיל ס'האָט זיך נאָר געלאָזט, געלייגט עס צו זיך אין טאַש אַריין, און ערגעץ נישט באַצירט, און אויב עמיצער פון די קליענטען האָט אַ פיפס־געטון, אַז דאָס געלד, וואָס עס קומט, וועט ער בעצאָהלען סאַפּאָטשניקען גופא, האָט שוואַרץ גע־געבען צו דערקלערען מיט שכל און מיט לאָגיק, אַז דער פרינציפּאַל איז אַוועקגעפאָהרען אויף אַ לאַנגען אורלויב, אויף דער ריוויערע, און ער קאָן נישט וואַרטען....

בלית ברירה האָט מען געציילט געלד, און שוואַרץ האָט זיי צוגענומען פאַר זיך.

אַז סאַפּאָטשניק איז צוריקגעקומען פון אור־לויב, האָט ער דערזעהען זיין גרויסע בראָך.

האָט ער געמאַכט אַ ויצעקו....

די פּאַציענטען האָבען אויך געמאַכט די ריכ־טיגע געוואַלדען, אַז שוואַרץ האָט זיי געמאַכט שוואַרץ־שבת: ער האָט ביי זיי גענומען געלדער אויף פערשידענע צאָהן־טעכנישע אַרבייטען, און צ'זעהט זיי נישט.

אַז סאַפּאָטשניק האָט צוגעשטופּט שוואַרצען צו דער וואַנט (עס רעדט זיך אַזוי), האָט זיך דער שווינדלער מודה געווען, אַז ער האָט די איינקאַ־סירטע געלדער פערנוצט פאַר זיך, אָבער ער וועט זיי איהם צוריקקעהרען, ווייל ער האָט ביינו לבינו הייך חתונה געהאַט אין פאַביאַניץ מיט אַ זעהר רייך און אנשטענדיג מיידעל

סאַפּאָטשניקען האָט ער צוגעזאָגט צו געבען וועקסלען, און אַז יענער האָט ביי איהם געפאָדערט זיין ווייבס זשירא, האָט ער גאַנץ לייכט מסכים געווען, און אַרויסגעגעבען וועקסלען מיט זיין ווייבס זשירא.

דאַן האָט סאַפּאָטשניק בעפרייט שוואַרצען פון דער פערטרעטערשאַפט און פלוצים איז דער פויגעל־בחור בעלם געוואָרען פון פאַביאַניץ, ווי אין וואַסער אַריין.

וואו־זשע איז ער פאָרט אַהינגעקומען?

שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז ער האָט אויך „אנגעבראָכט" אויפ'ן זעלבען אופן אין לובּ־לין, און אַז די ערד האָט איהם אנגעהויבען צו פייערן אונטער די פיס, איז ער עוקר געווען אין זיין היים־שטאָט, לעמבערג.

ביינו לבינו זענען די וועקסלען פּראָטעסטירט געוואָרען, און ס'האָט זיך אויך אַרויסגעוויזען, אַז זיין דערווייל פערלאָזענע ווייב, ווייסט נישט צו זאָגען פון איהרע זשיראָס — ד. ה., אַז זיי זענען פשוט געפעלשטע.

האָט פּאָליציי נישט גערוהט, און איהם גע־זוכט דורך שטעק־בריף.

דער סוף איז געווען, אַז מ'האָט איהם געפּאַקט אין לעמבערג, און דאָ האָט זיך ערשט אַרויסגעוויזען אַז ער הייסט גאָר נישט יאַן שוואַרץ, נאָר דווקא אַפּאָליבאַרי בראָש — (אַזאַ ציהרונג־שטיקעל, וואָס דאַרף העננען...).

האָט מען איהם מיט פאַראַד אַריבערטראַנס־פּאָרטירט קיין לאָדז, וואו ס'איז נעכטען פאָרגע־קומען זיין „שמחה" פאַר'ן געריכט, און ער האָט בעקומען: פאַר צואייגענען זיך סאַפּאָטשניקס געלד — 6 חדשים טורמע, פאַר אָנגעבען פאַלשע וועקס־לען, אַלס אמת'ע — אַנדערטהאַלבען יאָהר, פאַר פעל־שען דאָקומענטען און וועקסלען — אויך אַנדערט־האַלבען יאָהר, הכלל, פאַר אַלץ צוזאַמען, מחמת דעם צוזאַמענטרעף פון די פערברעכענס — אַ יאָהר מיט 6 חדשים.

מערקווירדיג, ווי דער גורל איז אומגערעכט: פריהער האָט ער געקוקט מענשען אין די ציינער, און איצט האָט איהם דאָס געריכט נישט געוואָלט קוקען אין די ציינער....

„באַרוויך"
30 נאַוואָמיעסקאַ 30
בעהאנדעלט דעם קונדע
רעיעל און געוויסענהאַפט

יודיש טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע"
דירעקציע ד. צעלמייסטער און א. בעזמאַן.
עקסטרע יום־טוב־פּרעמיערע!
!!! דער קאַנאָן פון דער אָפּערעטע !!!
!!! וועלכעס האָט נאָך לאָדז נישט געזעהן !!!
דער שענסטער אַמעריקאַנער בוף־קאָמיקער
דזשעק רעכטצייט
פרייטאָג, 9 אַווענד און שבת, 9 אַווענד

זיין מאָטאָ:
שפּילען־טאַנצען
זינגען—טאַנצען
טאַנצען—טאַנצען
טאַנצען
דער גאַנצער אַנסאַמבל, אַלע אין שיינע קאָמישע ראָלען. אַנטיילנעמער: (לויט א.ב.) פרויען: אַמזעל, בעזמאַן, זיסעל גייל, האָניגבוים, טופּמאַן, רובינאַ. מענער: אַמזעל, אייזענבערג, באַל־בירסקי, גוטמאַן, האַמבור־גער, האָניגבוים, הערשקאָ־וויטש, טופּמאַן.
דירעגענט — ל. זעלמאַן.
טעכנ. לייטונג — ק. גוטמאַן.
סופליאָר — מ. אייזענבערג
אין 2 גאַנץ גרויסע אַקטען.
מוזיק־רעזשי דזשעק רעכטצייט
מיט אַנטייל פון די בעליבטע
אַרטיסטין און זינגערין
יוכבד זילבערג
דאָנערשטאָג, 1. טאָג פסח, 4 נאָכמיטאָג נאָר 1 פאָרשטעלונג (צו ביליגע פרייזען) מיט דזשעק רעכטצייט און יוכבד זילבערג
דאָס רבי'לע
אין 3 אַקטען
פרייטאָג, 2. טאָג פסח, 4 נאָכמ. (צו ביליגע פרייזען) די שיינע ראָמאַנט. אָפּערעטע אין 3 אַק.
דער פריילעכער ציגיינער
מיט דזשעק רעכטצייט.
שבת חוה"מ 4 נאָכמ. (צו ביליגע פרייזען)
איציק'ל גנב
אין 3 אַקטען מיט דזשעק רעכטצייט אין דער טיטעל־ראָל
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

GRAND KINO
ג רויסער יום־טוב־ פּראָגראַם!
MARLENA DIETRICH
ANNA MAY WONG •• CLIVE BROOK
אין גרויסען פילם פון
PARAMOUNT
פּראָד. 1932
שאַנכאַי עקספּרעס
J. Sternberg רעזשי
אָנהויב 4, 6, 8 און 10.15 אַווענד
שבת און זונטאָג 12 ביי טאָג.

גוטע און ביליגע
ראַדיאָ־אַפּאַראַטען
עמפּפעהלט אויף יום־טוב
Inż. J. REICHER i S-ka
Łódź, Piotrkowska 142

פון „אָוזדראָוויסקאַ"

די געזעלשאַפט „אָוזדראָוויסקאַ" געהערט צו די פּאָפּולערסטע און פערדינסטפולסטע פילאַנטראָ־פּישע אינסטיטוציעס ביי אונז אין שטאָט, נישט געניסענדיג פון קיין שום סובסידיעס און נאָר אַ דאַנק דער אָפּפערווילליגער אַרבייט פון דער פער־וואַלטונג, ערמעגליכט „אָוזדראָוויסקאַ" טויזענדער יודישע קראַנקע, זומער־צייט זיך ערהאָלען אין איהרע הערליכע פּאַווילאָנען, וואָס ליגען אין דער שיינער קאָלי־געגענד.

אויך היי־יאָהר, נישט קוקענדיג אויפ'ן גרוי־סען קריזיס, שיקט „אָוזדראָוויסקאַ" אַרויס הונדער־טער שוואַכע פרויען און מענער אויף ערהאָלונג אין איהרע געזונדהייטס־פּאַווילאָנען.

עס איז דעריבער די פליכט פון דער לאָדזער געזעלשאַפט וואַרים צו אונטערשטיצן די דאָזיגע אויסערסט וויכטיגע אינסטיטוציע „אָוזדראָוויסקאַ". וועלכע איז די קוואַל פון געזונדהייט פאַר די טויזענדער קראַנקע און אָפּגעשוואַכטע יודען.

אַנ'אמת'ע יודישע מקוה, אַנ'אמת'ע שוויץ באָד. אמת'ע יודען פערגלען זיך אויף אמת'ע בענק מיט אמת'ער פּאַרע אַלץ אין „אררט" אויפ'ן פּראָגראַם
פייגל אין דער לופטן

קרייז קאָנפערענץ פון ציוניסטען רעוויזיאָניסטען

זונטאָג, דעם 24־טען ה. ח. 10 אַ זייגער פריה קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, אַל. קאָשטשושקי 21. די 3־טע קרייז־קאָנפערענץ פון דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע, מיט'ן אַנטייל פון פּרעזעס פון רעוויזיאָניסטישען צ. ק. אין וואַרשאַ, אינזש. א. קוצענאָק און רעד. מ. לייזעראָוויטש. די קאָנפערענץ וועט זיך פערנעהמען מיט די אַקטועלסטע פּראָבלע־מען פון דער רעוויזיאָניסטישער בעוועגונג.

שאַרה און שפיציג

אָדער א שפּיצעל פון דער פרוי שפּיץ

(2) די 58־יאָהריגע פרוי הינדע שפּיץ איז פון חודש נאָוועמבער 1930 ביז מאַי 1931 געווען אַנ־אינקאַסענטקע ביי דעם קינדער־היים „עץ הדעת".

לכתחילה האָט זי זיך אויפגעפיהרט לייטיש און אָרנטלעך, אָבער אַז זי האָט בעקומען אַ פּריש קוויטונג־ביכעל, איז זי בעלם געוואָרען.

אין „עץ הדעת" זענען אנגעהויבען צו קומען פערשידענע שמיעות, אַז די שפּיצ'ען איינקאַסירט ווייטער און נעהמט אויך מתנות פאַר דער אינ־סטיטוציע.

ביי דער פירמע י. ק. פּאָזנאַנסקי האָט זי אויך בעקומען סחורות.

מחמת דעם האָט דער ענין אָפּגעשפּאַרט אין געריכט, וועלכען ס'איז נעכטען אַזוי־אַרום אויך אויסגעקומען צו געניטען פונ'ם „עץ הדעת", און הינדע שפּיץ (זאַוואַדזקאַ 37) האָט בעקומען אַנ־אורטייל צו זיצען 3 חדשים.

צוליב איהר עלטער און צוליב דעם, וואָס זי איז לעת עתה נישט געשטראָפט געוואָרען, וועט זי דאַרפען „גיין זיצען" ערשט אין 5 יאָהר אַרום בלי נדר!

ד. איזראעל.

פערעלע

150

א סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון דער לאָדזערווירקליכקייט

דעם דאָזיגען ענין האָט זיך אונטערגענומען דער מענש מיט די שלאַנגען־אויגען", וועלכער מוז נאָך אונשעדליך געמאַכט ווערען. צוליב דעם זענען געקומען די אַלע צרות, סיי אויף אייך, סיי אויף העלענאַן, סיי אויף מיר און סיי אויפ'ן באַנקיר ראָזענטאַל, אַלץ איז שוין כמעט קלאָר, נאָר ווי איך האָב געזאָגט, דאַרפען צוויי מענשען אונשעדליך געמאַכט ווערען, דאָס איז אָט דער דאָזיגער גרויזאַמער זשאָרזש, דער מענש „מיט די שלאַנגען־אויגען" און די פלומרשטע פרוי פון באַנ־קיר ראָזענטאַל. די בעסטע בערטאַ און זאָלען מיר האָפען, אַז גאָר אין דער נאָהענטסטער צוקונפט וועט דאָס געשעהען.

— איך ווייס פיל מעהר פון אייך. האָט דאָק־טאָר גאָלד פּראָטעסטירט. הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען, היינט איז אַרעסטירט געוואָרען די פרוי פון באַנקיר ראָזענטאַל.

— דאָס איז אויך נישט אַזאַ גרויס נייעס ווי דו מיינסט, מיר האָבען געוואַרט דערויף יעדען אויגענבליק.

— אָבער דאָס וויכטיגסטע נייעס האָב איך אייך נישט געזאָגט, האָט דאָקטאָר גאָלד אַלץ נישט געוואָלט אויפגעבען דער פערשפּילטער.

— וואָס נאָך, זאָג שוין, וואָס דו מיינסט? וואָס ביזט דו אַזוי איבערראַשט.

— איהר וועט הערען יועט איהר אַליין זאָ־גען, אויב איך בין נישט גערעכט, דאָס איז די גרעסטע סענסאַציע אין דער גאַנצער פערפלאָנטער־טער געשיכטע.

— אויף מיין וואָרט דאָקטאָר, האָט בער־נאַרד אַנגעהויליג געזאָגט, אַז דו ווידקסט שוין אויף די נערווען, זאָג וואָס דו האָסט צו זאָגען, ווייל אויף ווילצען זיך איז איצט נישט קיין צייט.

— אַלזאָ, הערט מיט אַ שעה צוריק איז אין אויספאָרשונגס־אַמט געקומען ער אַליין, „דער מענש מיט די שלאַנגען־אויגען" און האָט געבעטען, מ'זאָל איהם אַרעסטירען.

בערנאַרד איז אויפגעשפּרונגען פון אָרט, דאָס איז פאַר איהם ווירקליך געווען די גרעסטע איי־בערראַשונג, וועלכע ער האָט געהאַט ביז איצט.

— איך בין היינט געווען אין אויספאָרשונגס־אַמט, וואו אַריין מ'האָט מיך אַרויסגערופען אויף אַ פערהער און בעת איך בין דאָרט געווען, איז דאָס געשעהען. איך האָב איהם אַליין געזעהען, דעם דאָזיגען שרעקליכען מענשען, אַ הויכער מיט ברייטע פּלייצעס, מיט שטאַרקע פויסטען און אַ־זעלכע שרעקליכע אויגען....

— הער אויף, דאָקטאָר, דו פיהרסט זיך אויף ממש ווי אַ קינד. זאָג מיר נאָר, וואָס ווייסט דו עפּעס נעהנטערעס וועגען דעם.

— איך ווייס, אַז ער האָט ערקלערט, אַז דאָס איז ער דער מענש, וועלכען מ'זוכט אַזוי שטאַרק ווייטער האָט ער ערקלערט, אַז צוליב דעם, וואָס ער איז בעזיגט געוואָרען, גיט ער זיך אַליין אי־בער אין די הענד פון דער פּאָליציי און איז גרייט אויפצונעהמען יעדע שטראָף, וועלכע וועט איהם צוגעפּסקנ'ט ווערען.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַלץ אַזוי גענוי?

— איך האָב דאָס אַלץ געהערט מיט מיינע אייגענע אויערן.

זשאָרזש האָט געהאַט אויף זיין געוויסען זעהר שווערע פערברעכענס, אַ חוץ גנבות, פרויען־האַנ־דעל, שאַנטאַזשען, אפשרע אויך פשוט'ע מאָרדען. צוליב דעם איז זיין פּראָצעס געווען אַ סענסאַציאָ־נעלער, אָבער אָהן שום ספק וועגען זיין אויס־גאַנג, זשאָרזש איז פער'משפט געוואָרען צום טויט און דער אורטייל איז אויך אויסגעפיהרט געוואָרען.

— — — — — — — — — —

פערעלע האָט זיך אַביסעל בערוהיגט. איינציג־ווייז איז זי געקומען צו זיך און בעטראַכט די גאַנצע לאַגע. העלענאַ מיט איהר קינד זענען געווען די בשותפות'דיגע יורשים פון דעם אַלטען אָרנשטיין, זיי האָבען גע'ירשנ'ט אַ ריזיג פערמעגען, וועלכע זיי האָבען אָבער נישט פערנוצט פאַר זיך אַליין. דאָקטאָר גאָלד האָט געטיילט איהר לעבענס־גורל מיט פערעלען, בערנאַרד מיט העלענאַן. דאָס לע־בען זייערס איז געפלאָסען רוהיג און גליקליך. אויך דער באַנקיר ראָזענטאַל. וועלכער איז גאַנץ אומזיסט געווען בעמישט אין דער געשיכטע, האָט זיך אויסגעקליבען אַלס לעבענס־בעגלייטערין מרים'ען, וועלכע איז געווען דער מענש, וואָס האָט דירעקט געהאָלפען צו מאַכען אַ סוף מיט דער בע־שריבענער געשיכטע.

(סוף).

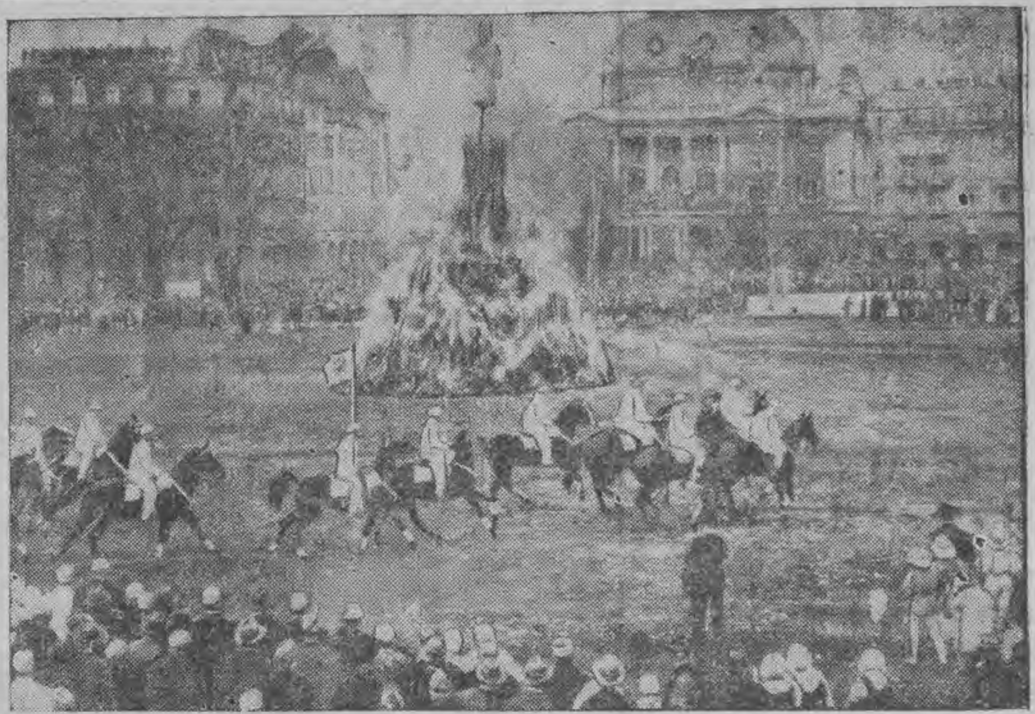

אויבען רעכטס: אַנ'אַלטער פריהלינגס־טאָג אין ציריך: ביי דער ווענדונג פון דער יאָהרצייט ווערט אויפ'ן מאַרק פון דער שטאָט פערברענט אַ גרויסע שטרויענע פיגור, אַלס צייכען אַז דער ווינטער איז אַוועק און עס איז געקומען דער פריהלינג

אינדערזייט רעכטס: דער בעריהמטער פינלענדישער לויפער נורמי און זיין כלה סילוויאַ לאאקזאַנען.

אונטען רעכטס: עלעקטרישע פראָטאָקאָל־מאַשינען. אַ נייע ערפינדונג: רעדעס ווערען פראָטאָקאָלירט אויטאָמאַטיש. פאַר יעדען רעדנער געפינט זיך אַ מיקראָפאָן, אין וועלכען ער רעדט אריין. דער פאָרזיצער האָט פאַר זיך אַ ספּעציעלען אַפּאַראַט צו רעגולירען די רעדעס.

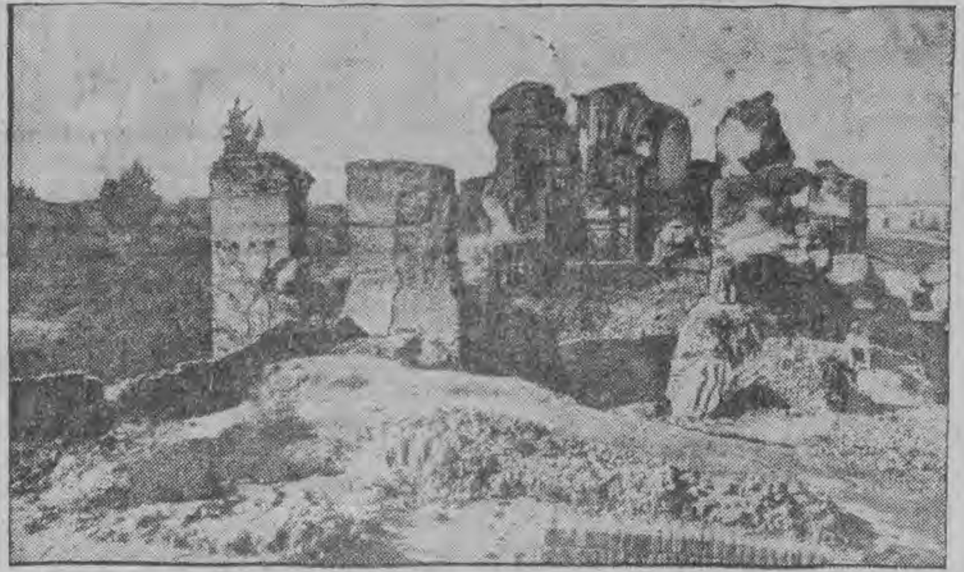

צו די מוראָדיגע וואולקאַן־חורבות אין דרום־אַמעריקע. די חורבות פון דער אַרגענטינער שטאָט מענדאָזאַ. אונטען: אַ בליק אויפ'ן וואולקאַן סאַן כאַזע דע מאַיפּא.

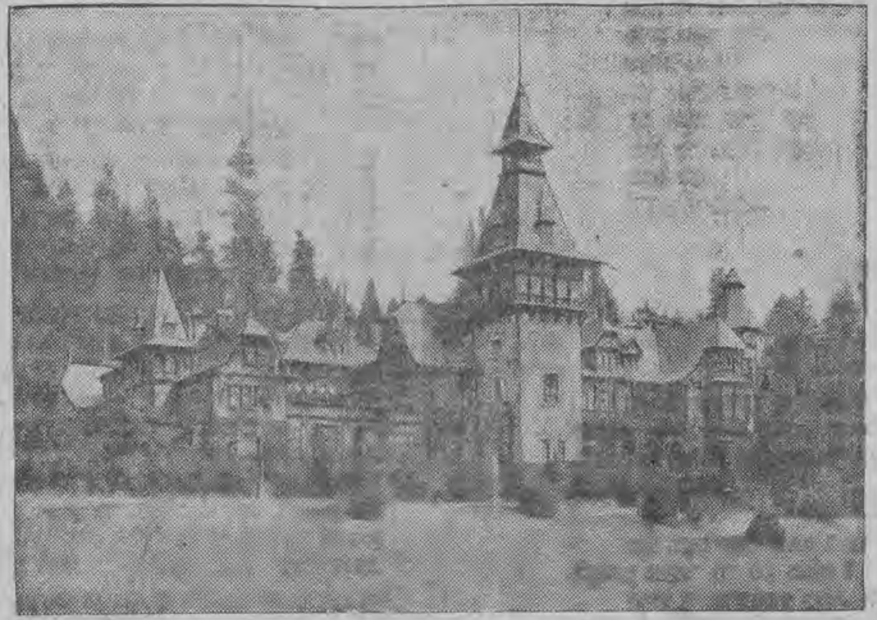

דער בעריהמטער רומענישער קעניגליכער שלאָס אין אין סינאַיאַ, איז אָפּגעברענט געוואָרען

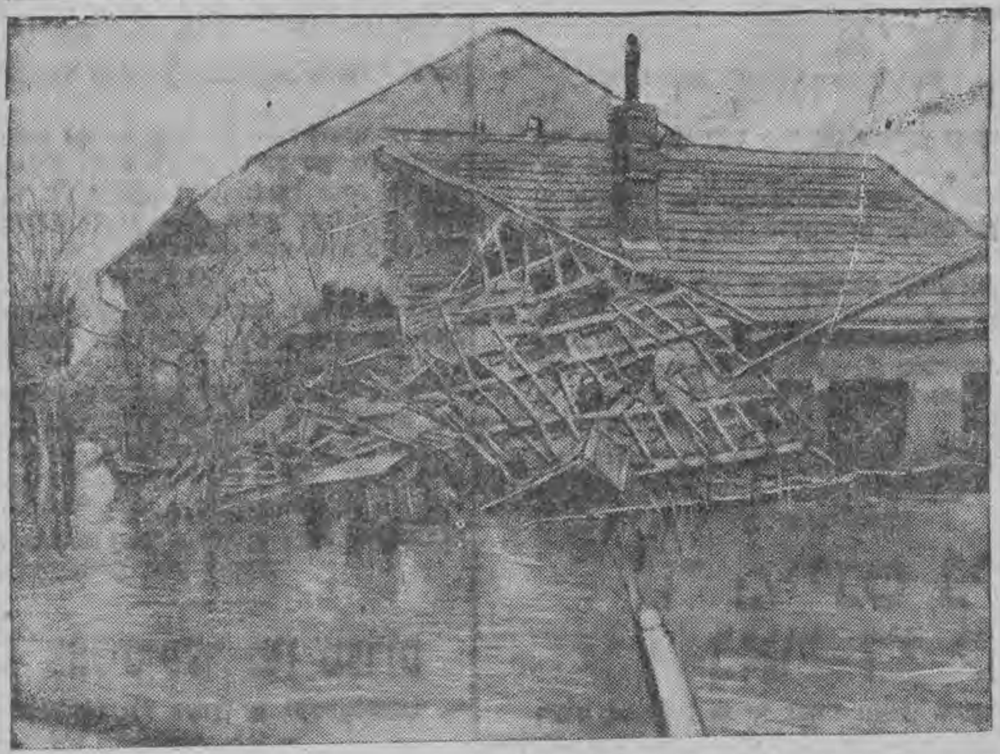

אויבען לינקס: די גרויסע פערפלייצונג אין בעסאַראַביען. — אַ בילד פון אַ בעסאַראַביש שטעטעל.

אינדערזייט 1) דער שפּאַנישער גענעראַל מאַראַטאָ איז אין מאַראָקאָ אומגעקומען ביי אַ לופט־קאַטאַסטראָפע. 2) האַרי פליישער ווערט פערדעכטיגט אַז ער זאָל האָבען אַוועקגערויבט לינדבערגס קינד.

אונטען לינקס: די ערעפנונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטס־קאָנפערענץ אין גענף. אין דער קאָנפערענץ האָבען זיך בעטייליגט פאַרשטעהער פון 46 מלוכות.

פּאָליטיק פון דער וואָך

אין דער פּאָליטיק געהט איצט די סדרה יציאת מצרים.

זיצען זיך די בנים פון דער דיפּלאָמאַטישער וועלט-הגדה, היינט אין גענף, מאָרגען אין לאָנדאָן שפּעטער אין לאָקאַרנע און אמאָל אויך אין קאַן און ברעכען זיך די מוחות איבער דעם ענין יציאת מצרים — ווי אַזוי אַרויסצוקריכען פון דער ווירטשאַפטליכער קאַטאַסטראָפע.

קלערט דער חכם, טראַכט דער רשע רעדט דער תם און דער שאינו יודע לשאול האָט דאָס וואָרט.

עס איז די צייט פון דער הגדה אין דער וועלט-פּאָליטיק. מען דאַרף בויען אַ נייעם פּיתום און רעמסס, דאָס אַלטע מצרים ווערט חרוב און די הגדה'ש-דיפּלאָמאַטישע וועלט: בנים זענען עוסק אין אָפּריכטען דעם פּאָליטישען סדר.

וואָס קומט אָבער אַרויס, אַז דערווייל האָט דאָס וואָרט דער. שאינו יודע לשאול.

די פּאָליטיקער פון מצרים

משה רבנו איז געווען אַ געשפּאָלטענער — ווייל ער האָט געשפּאָלטען דעם ים.

יוסף הצדיק איז געווען אַן אָפּגעריסענער — ווייל אסנת בת פּוטיפרע, האָט איהם אָפּגעריסען אַ פּאַלע.

דער סדר אין באַלוט
און ביי געוועזענע ווילסער מאַגנאַטען

הא לחמא עניא — וואָס העכער די פּרייזען, אלץ ערגער איז דאָס ברויט, השתא הכא — היינט וואוינט מען נאָך אונטער אַ דאַך, לשנה הבאה — נישט קוקענדיג אויפ'ן נייעם רעגירונגס-געזעץ, בני חורין — וועלען מיר אַלע בעפרייט ווערען — פון די דירות...

טאַטעשי, כ'וועל דיך פרעגען אַ קשיא:

מה נשתנה — פאַרוואָס האָבען מיר אַמאָליגע צייטען געהאַט אי חמץ, אי מצה הלילה הזה — היינט האָבען מיר נישט קיין חמץ און נישט קיין מצה?

ביעור חמץ
דער „קונדס" פערברענט דאָס חמץ

מיר פערברענען דאָס חמץ און שענקען אוועק אָהן שטר מכירה:

די הבטחות פון האַנדעלס-מיניסטער.

די גליקען פון דער פּרעמיערען-קאָנפערענץ אין ספּאַלע.

די ישיעות פון דער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ אין גענף.

דאָס מזומן געלד פון די לאָדזער בענק.

דאָס רחמנות-געפיהל פון די לאָדזער כלל-טוער.

די טובות פון די לאָדזער קאָכלעפעל אין די שאַצונגס-קאָמיסיעס.

דאָס מענשליכקייט פון די לאָדזער אויפגעקומענע מלחמה-גבירים.

די צניעות פון די לאָדזער ווייבלעך.

דעם יושר פון די ווירטסלייט

————————

————————

————————

————————

————————

————————

צו אונזערע לעזער און לעזערינס:

אויף די דאָזיגע לעדיגע שורות קאָן יעדער צושרייבען נאָך אַזעלכע עהנליכע „חמצן" וויפיל ווינ' האַרץ גלוסט, און עס פערברענען ס'זאָל קיין זכר נישט בלייבען.

דער „קונדס".

ער מיינט נישט די הגדה, נאָר די קניידלעך...

רעדט אַן „עוסק בצרכי צבור" וועגען פילאַנטראָפיע — מיינט ער נישט די הגדה...

פאָהרען „רעפּרעזענטאַנטען" קיין אַמעריקע — מיינען זיי נישט די הגדה...

האָבען געוויסע יודישע צייטונגען איינגעאָרדענט ארץ-ישראל-עקסקורסיעס — האָבען זיי נישט געמיינט די הגדה...

דערצעהלט אַ מיידעל דעם בחור, אַז זי האָט אַ רייכען פעטער אין אַמעריקע — מיינט זי נישט די הגדה...

דערצעהלט אַ ווייבעל דעם שכן, אַז איהר מאַן איז געשעפטליך געפאָהרען קיין פּויזען — מיינט נישט די הגדה...

ווייזט אַ גאַליציאַנער סוחר אַ לאָדזער פאַבריקאַנט אַ געצאָהלטען וועקסעל — מיינט ער נישט די הגדה...

הייבט אַ יודענע אין פריהלינג אָן דעם מאַן צו דערצעהלען מעשיות פון גרינע לאָנקעס, פון דער זון, וואַלד און אַנדערע פּאָעטישע אַנצוהערענישען — אוי ווי, מיינט זי בעבעך נישט די הגדה...

קומט צו איך אַריין דער סעקוועסטראַטאָר — מיינט ער די הגדה מיט די קניידלעך....

ובכן ויהי בחצי הלילה

אַ זיצונג אין שטאָט-ראָט קומט פאָר — — — — — — — — בחצי הלילה.

ווייבער רעווידירען די מענער'ס הויזען-קעשענעס — — — — — — —בחצי הלילה.

רעקורסען אויף אָבראָכאָוו קוקט מען אדורך — — — — — — — — בחצי הלילה.

פ"י די לאָדזער ווייבלעך ווערט טאָג — — — — — — — — בחצי הלילה.

אַ יודישע טעאַטער-פאָרשטעלונג הייבט זיך אָן — — — — — — — — בחצי הלילה.

פעראיינס גבאים מאַכען קאַסע — — — — — — — — — — בחצי הלילה.

מיטאָגען פון ערשטראַנגיגע רעסטאָראַנען „דזשאַלען" — — — — — —בחצי הלילה.

עקסמיסיעס און ליציטאַציעס מאַכט מען איצט — — — — — — — — ב'יום ובלילה.

האָביג פויגעל

יציאת מצרים אויף דער לינקער זייט
(במקום א לייט-אַרטיקעל)

אַז די בני יעקב זענען אַריינגעקומען קיין מצרים איז דאָס לאַנד געווען אויף צרות. דער דלות האָט געפּיפּען אין אַלע ווינקעלעך. בלויז קרויט און קאַרטאָפעל. פון קיין אינדוסטריע, פון קיין מסחר איז קיין זכר נישט געווען. אַ נשליסען און אָפּגעריסען זענען זיי, די מצריים געווען — גאָלע יאַק שוועגטי טו-עצקי.

ווי נאָר די בני יעקב זענען אַריין אין לאַנד האָבען זיי ענטוויקעלט אַ אינדוסטריע, אַ פאַבריקאַציע, אַ מסחר — האָבען פערבינדען האַנדעלס-בעציהונגען מיט אַלע עקען וועלט, זיי האָבען אויפגעבויט פּיתום ורעמסס: פּרעכטיגע בנינים און ריזיגע פאַבריקס-לאָקאַלען.

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. איז אין מצרים אויפגעשטאַנען אַ נייער מלך...

ויהי. און עס איז געווען אין דער צייט ווען די „דריטע מכה" האָט אָרומגענומען ס'לאַנד. ווען אין די מלוכה-קאַסעס פון מצרים איז געווען די צעהנטע מכה" און ווי אַ מיניסטער אין מצרים, ווי אַ מאַכער — איז ער געווען בעקליידט מיט דער „זעקסטער מכה"... ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים, האָט מען צוזאַמענגערופען אַ פּלענום-זיצונג פון די חרטומי מצרים. האָט מען געטראַכט און געטראַכט ביז מ'האָט אויסגעטראַכט אַ נייעם ספּאָסוב: וישימו עליו שרי מסים... מ'האָט יעדען צווייטען מצרי געמאַכט פאַר אַ סעקוועסטראַטאָר.

ויצעקו, האָבען די בני ישראל גענומען שרייען, ליאַרמען... „מיר ווילען — נאָר מיר קאָנען נישט".. האָט מען זיי געענטפערט: דבר אל פרעה — רעד צו דער וואַנד! — אויף עגיפּטיש הייסט עס: מאַך אַ רעקורס!"...

ומשה היה רעה צאן, און משה איז געווען אַ פאָלקס-פאַסטוך, אַ פאָלקס-פּערזאָרגער. ויבאו שוטרי העם ויצעקו, זענען געקומען צו איהם דעלעגאַציעס מיט אַ ויצעקו. בא דבר אל פרעה! געה, רעד, מיט פרעה'ן! האָבען די בני ישראל געליאַרעמט.

ויאמר משה, האָט ר' משה געענטפערט: הן אני ערל שפתים — איך קאָן דאָך נישט קיין גוי'איש כ'האַלט דאָך ערשט אין דערמיט פון „כציען טשיטאַטש" ואיך ישמע אלי פרעה. זיי וועלען דאָך מיך נישט פערשטעהען מה דקאמרי רביצין?

ויהי. און עס איז געווען, ווען ס'האָט שוין אָנגעריקט די עלפטע מכה: ס'איז געוואָרען חושך — מצרים, ויהי צעקה גדולה במצרים. ס'געוואַלד איז שוין געווען גרויס, כי אין בית אשר אין שם מת — ס'איז שוין נישט געווען אַיין יודישע טיר, ס'זאָל נישט זיין אויסגעקלעבט פּאָליצישע ליציטאַציעס. קיין איין סוחר אָהן אַ אומאַרלאָשטש וירד להצילו מיד מצרים אל א"ץ זבת חלב ודבש. האָבען זיי אָנגעהויבען לויפען קיין א"ץ ישראל צו דער מכביאַדע און אַנדערע וואו די אויגען האָבען געטראָגען.

די אַלטע געשיכטע פון יצ את מצ:ים אויף דער לינקער זייט.

כשר ל־פסח
פון ז. ל. וואָלפּסאָן

דער פריהלינג קומט!
אוי וועה איז מיר —
דער פריהלינג
לאָזט זיך הערען;
איך פיהל אַ פרישען
פריהלינג קנייטש
אויף מיין צוקנייטשטען
שטערען.

ווייל נאָכ'ן פריהלינג
שלעפּט זיך נאָך
דער פרייהייטס יום-טוב
פּסח;
און אַלץ אין שטוב
געהט כּאַדראַם,
עס טוט זיך דאָרטען
חושך.

מען לופטערט אויס
דאָס בעט-געוואַנט,
מען צוואָגט מיט זיי
די שויבען;
עס פליהען פעדער'ע
אין שטוב
אַרום, ווי ווייסע
טויבען.

עס לויפען
רויטע בייסערלעך
דערשראָקען
פון פאָהיבעל;
ווען פרויען-פינגער
בודק'ען
אַ יעדען שפּאַלט
און גריבעל,

זיי פיהלען נעבעך
די געפאַהר
און זוכען זיך
צו ראַטען,
ווען באַלעבאָסטעס
נעמען זיך
צו רייניגען
די בעטען.

ווייל פריהלינג מיינט
טויט פאַר זיי,
פערוויסטונג
און פערניכטונג;
עס האָט קיין וואַ
דעם פריהלינג נאָך
בעזונגען
אין אַ דיכטונג.

ווען פריהלינג קומט
אַליין אַהער,
וואָלט איך איהם
אויך עמפּפאַנגען —
מיט פרייד-געשריי
און יובעל-טאַנץ,
און פריידיגע
געזאַנגען.

דאָך, ליידער, שלעפּט זיך
דער יום-טוב'דיגער
נאָך נאָך איהם
אורח,
וואָס קאָסט דעם יוד'ען
געלט און מיה,
וואָס קאָסט איהם
ממון קורח.

געגזען-שמאַלץ
און מצה-מעהל,
און וויין
און מצה שמורה;
און פאַר'ן שטעמפּעל
„פּסח'דיג"
שינדט מען דיך
די סקורע.

מען שינדט די פעל
פאַר יעדען קאַי,
מען רייסט
פאַר יעדען ביסען;
אַ נאַש-בראָט ווערט
פון פרייהייטס-פעסט
בישקשה
אויסגעריסען.

אַ שטיקעל פיש
איז גאָלד צוגלייך,
און פלייש — אַ לויט
אַ רענדעל;
און קריגט מען ביליג
שוין אַנ'עק,
איז דאַר דאָס
ווי אַ שפּענדעל.

אַט דאָס ערקלערט
מיין טיפען „אוי!"
דעם טרער
אין מיינע אויגען
איך פיהל
אַזוי „יציאת'דיג",
איך ווער
אַרויסגעצויגען.

ממצרים ועד הנה
פּעסימיסטישע פּסח-געדאַנקען

אַ כלה-מיידעל איז געגליכען צו פּסח: פאַר די חתונה איז ביים חתן יום-טוב. נאָך די תנאים ווערט ביי איהר חול-המועד, נאָך דער חתונה איז ביי איהם אסרו חג...

————

פאַרוואָס האָט משה רבנו די מצריים נישט דערשלאָגען מעהר ווי 10 מכות?

ווייל די גרעסטע מכה, ווי אַ שטייגער די היינטיגע לאָדזער רעגולאַציעס, געהען נישט העכער פון 10 פּראָצענט, איצט, אַז מ'רעגולירט שוין אויף 10 פּראָצענט, האָט מען טאַקע „מכות בכורות".

————

דער היינטיגער גלות, איז נאָך ערגער ווי דער גלות מצריים.

פאַרוואָס?

דאָרט איז געווען „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו — וכל הבת תחיון", און היינט לאָזט מען אונזערע יודישע סטודענטקעס אויך נישט לעבען.

————

כלים צו כשרן!
ווער וועמען האָט גע'כשר'ט?

היטלער'ס אַדיוטאַנט האָט געכשר'ט זיין יודיש ווייבעל.

די יודען אין דייטשלאַנד האָבען געכשר'ט הינדענבורג'ן.

דער לאָדזער יודישער בעקער-צעך האָט געכשר'ט גויעשע מצה-קנעטערינס.

ענדעקישע סטודענטען האָבען געכשר'ט דעם „פּרעטש ז'ושידאַמי".

נאָר איין בנימין רוס, וואָס וויל נישט כשר'ן מינצבערג'ן.

————

אַנ'עונג פּסח

איך וועל דעם היי-יעהריגען פּסח האָבען מצות ווי זייד.

אַזעלכע דינע?

ניין, פּונקט ווי מ'קען קיין זייד נישט עסען, אַזוי וועל איך מיינע מצות נישט קענען עסען.

————

ממצרים ועד הנה

דאַמאָווסקי, היטלער, באָוואַטשינסקי
יודענפרעסער גרויסע קליינע,
עך, מיר האָבען זיי אין אַרבעל
ממצרים ועד הנה...
נאָך אַ פרעסער, נאָך אַ הינטעל
און בלבולים פול געמיינע,
זאָל מען האַוקען, זאָל מען בילן
ממצרים ועד הנה.
יודען בלייבען תמיד יודען,
אומגעוועבט מיט טרוימען שיינע
און די הינטלעך בלייבען הינטלעך
ממצרים ועד הנה...
וואָס מיר גלות? וואָס מיר ליידען?
און די שאַרפע ציין פון שונא?
עך, מיר האָבען זיי אין... אַרבעל
ממצרים ועד הנה.

אַ פּסח'דיגער.

————

גע'כשר'טע דיאַלאָגען
און פּסח'דיגע בויך-סברות

פאַרוואָס זענען אין די סדר-נעכט אַלע מענער גוט צו די ווייבער?

ווייל ס'איז אַ ליל שמורים, דאַרף מען פאַר מזיקים קיין מורא נישט האָבען.

————

וואָס איז דער אונטערשיד פון משה רבנו ביז אַ היינטיגען „בעפרייער"?

משה רבנו האָט פריהער געגעבען מכות און דערנאָך האָט ער בעפרייט, און אַ היינטיגער „בעפרייער" האָט פריהער בעפרייט, און דערנאָך גיט ער מכות...

————

ווער זענען די פּוילישע ארבעה בנים?

די געוועזענע מיניסטאָרען.

וועלכע?

„חכם, דאָס מיינט מען גראַבסקין, „תם" מיינט מען וויטאָס'ן, און „שאינו יודע לשאול" מיינט מען פּאַדערעווסקין.

און ווער איז דער רשע?

רשעים זענען זיי אַלע געווען...

ר' לייזער האָט געוויינט

(פון דער סעריע: „מענשען פון א גאנץ יאהר")

פון יוסף זעלקאָוויטש

נאָך דעם רבס דורכגעאָרבעטער שאלה מיט די דריי פּראָגעצייכענס און די דריי אויסרוף־צייכענס, האָט זיך ר' לייזער דער קצב, קוים געקענט אויפשטעלען פון זיין אָרט, אויף דער באַנק נעבען גמלעמער; די ריינגען פון די פּראָגעצייכענס האָבען זיך איהם געלייגט אַרום האַלז, געדריקט דאָרט און געקוועטשט, אַזש די אויגען האָבען איהם פון קאָפּ אַרויסגעזעצט, די שפּיצען ווידער פון די אויסרוף־צייכענס האָבען איהם געשטאָכען אין ביידע שלייפען און געבויערט, געגעבערט און אויף דעם האַרץ זיבעם איז אַרויפגעפאַלען די גאַנצע שווערקייט, די גאַנצע וואָגיקייט פון דעם רבס אויסגעשרייען און האָבען דאָרט אַריינגעקוועטשט דעם פערצווייפעלטען:

„אויס, אַ סוף, אַ סוף צו אַלע פּלענער" — נישט פרומעט דעם רבס וועט זיין זיין שנור, נישט משה דעם רב'ס איידעם, נישט דער רב זיין מחותן און נישט זיין זיסע דער רביצינס מחותנתטע — אויס! אַז העגד און פיס האָט דאָס פערדל געדאַרפט בּרעכען איידער עס האָט דערלעבט צו קומען אין שטאָט אריין!... און מחמת גרויס חרפה האָט ער אַפילו נישט איבערוואַרט דאָס ווייטערדיגע, וואָס וועט געשעהען, נישט געוואַרט איבער מעריב, נאָר קוים הויבענדיג די פיס האָט ער זיך בגניבה אַרויסגעשאַרט און איז אַהיימגעגאַנגען.

אין בית המדרש איז ווייטער גאָר נישט געשעהען. ווי מיר ווייסען איז דעם רב עפּעס שלעכט געוואָרען און משה קישקע האָט איהם געמוזט אונטערכאַפּען, כדי ער זאָל נישט אומפאַלען און שפּעטער ווען ער איז געקומען צו זיך, האָט ער עפּעס דאָרט געזאָגט צו די באַהענטסטע מזרח־וואַנד־שטייער, וואָס עס האָט געזאָלט הייסען, אַז ער וועט זיי שוין, ווען עס איז מקיים פּסק זיין און דערווייל, ביז וואָס, ביז ווען, האָט ער געבעטען דעם בית־המדרש גבאי טאַקע שוין אויפ'ן אָרט אָנהויבען זאַמלען געלד, אויף אָפּצוקויפען דעם קרימאַלאַוועראַנ'אַנדער פערדל און דער ספּעקטאַקעל, וועלכען דער עולם האָט דערוואַרט איז דערווייל צעריבען מיט גאָרנישט.

אויך פון דער מידה, וועלכע פאַלעק האָט אָפּגעוואַרט מיט אַזאַ קלאַפּעדיג און ציטערדיג האַרץ, האָט זיך לעת־עתה אויסגעלאָזט אַ טייך; עס איז נישט געווען אין וואָס אָנצוהענגען זיך, עס האָט געפעהלט דעם רב'ס שטרענגער פאַרוואָרף, אויף וועלכען פאַלעק האָט געדאַרפט אָפּענטפערן, לויט דעם, ווי ער האָט זיך עס געהאַט מסדר געווען אי נדי געדאַנקען:

„כ'האָב אַזוי געטון, ווייל כ'האָב אַזוי געוואָלט און וועל ווייטער טון, וואָס עס וועט מיר געפעלען"...

בנתיים איז ר' לייזער אַהיימגעקומען און האָט אָנגעהויבען צו שפּאַנען אויף און אָפּ איבער דער שטוב מיט אַזעלכע טריט, אַז אַלעס אין דער שטוב האָט געציטערט און געוואָרפען זיך, ווי אין קדחת. פון גרויס כעס האָט ער נישט געקענט רעדען, דאָס איינע נאָר, וואָס ער האָט אַרויסגעדושעט פון צווישען די ציין זענען געווען די ווערטער:

— זאַ־דו־שן, זאַ־קאַ־טרו־פּיען, וועל איך איהם, דעם קצב־יונג!...

„דעם קצב־יונג", דאָס האָט ער געמיינט משה'ן, אַזוי אָט פלעגט ער איהם רופען אייביג, ווען ער איז געווען גוט אויפגעלעגט, ווען ער האָט געהאַט נחת פון משה'ן, און רופען פלעגט ער דאָס איהם מיט אַזאַ טאָן, וואָס אי עס האָט געקענט זיין בלשון סגי־נהור, אי עס האָט געקענט הייסען: „ער איז טאַקע אַ קצב־יונג, אָבער צו שעהמען מיט איהם האָב איך זיך אַפילו נישט פאַר כ'ווייס וועמען", און אַזוי האָט ער איהם גערופען טאַקע נאָכדעם, ווי עס איז צו איהם געקומען משה קישקע און האָט איהם געזאָגט, אַז דער רב איז מסכים צום שידוך, האָט ער זיסען געקלאַפּט אויף דער פּלייצע:

— הע, זיסע, דיין קצב־יונג וועט זיין דעם רב'ס איידעם צי נישט?

איצט אָבער האָט דער „קצב־יונג" מוראדיג געקלינגען און אַרויסגערעדט האָט ער די ווערטער פון דעם גרויסען, פליישיגען מויל אַרויס, מיט אַזאַ שווערער שנאה, ווי נאָר עס קען פיינד האָבען, אַזאַ שווערער פירעקיגער און פינפפודיגער יוד, ווי עס איז געווען ר' לייזער.

זיסע האָט איהם אָבער, הפנים בעסער געקענט און האָט געוואוסט, אַז סך־הכל איז דער גרויסער און שווערער ר' לייזער, נישט מעהר אַ גרויס קינד און אַנ'אומבעהאָלפען קינד; אַז דאָס מויל לאָזט ער נאָר גלאַט אַזוי לויפען און, ניש'קשה ער וועט זיך בערוהיגען, האָט זי איהם געלאָזט אַביסעל אויסרוישען — אַ פּאָר מאָל זיך איבערלויפען אויף און אָפּ איבער דער שטוב און אַז דער „זאַרישען קדיש, איז נישט — וועט מען דינגען יאַגעקען, דעם שייגעץ פון שחט־הויז, וועט ער נאָך אונז קדיש זאָגען און שוין!

זאַקאַטרופּיצען וועל איך איהם", איז געוואָרען וואָס אַמאָל שוואַכער אַרויסגערעדט, האָט זי איהם דעם וועג פערשטעלט:

— גוט, גוט, לייזער, וועסט איהם טאַקע זאַדישען, וועסט איהם זאַקאַטרופּיען, — וועסט איהם אַלעס טון, אָבער קדיש נאָך אונז איבער הונדערט און צוואַנציג, וועט פאָרט נישט קיין אַנדערער זאָגען, ווי ער!

— איך ברויך נישט זיין קדיש! אין דר'ערד האָב איך איהם מיט זיין קדיש אינאיינעם! אָט דעם פערדס־יונג, דעם קצב־יונג!

— שאַ, בייזער דיך נישט, ברויכסט נישט זיין

— כ'ברויך נישט קיין קדיש, כ'ברויך נישט קיין שחט־הויז, גייט אַלעס אין דר'ערד אַריין מיט'ן קאָפּ!

— גוט, גוט, דו ברויכסט שוין גאָרנישט, פערשטייט זיך, אַז משה'ל האָט זיך נאַריש געמאַכט, אַ שטיף געטון, איז די וועלט אונטערגעגאַנגען, ברויך מען שוין גאָרנישט. ווען דו ביזט קלוג, נעהמסטו אַ מעסער און שחט'סט אַלע אויס....

— אַלע, אַלעמען וועל איך דער'הרג'ענען, איהם און אַלע בחורים, די פערדסדיונגען!

— גוט, דו וועסט אַלע דער'הרג'ענען, אָבער דערווייל קענסטו זיך דאָך אַנידערזעצען, וועסט דאָך דאָס ביסעל גלאָזהאַרג אין שאַנק צוהאַקען מיט דיין אומגעלומפּערטען שפּאַנען אויף און אָפּ.

אָט אַזוי־ערנאָך האָט איהם זיסע איינגענומען און ער האָט זיך מיט זיין גאַנצער פינפפודיגער וואָג אַרויפגעזעצט אויף דעם ברייטען הילצערנעם שטיל, אָנגעלעהנט דעם פירעקיגען קאָפּ אויף דער פליישיגער מאַסיווער האַנד און אַנשטאָט דעם פריהערדיגען צאָרנאויסבּרוך, האָט זיך ביי איהם איצט געעפענט דער טרעהרען־קוואַל.

ר' לייזער האָט געוויינט, דער גרויסער, קאָרפּולענטער, פינפפודיגער ר' לייזער, פאַר וועלכען אַלע שקצים פון שחט־הויז, אַלע קצבים און קיילער האָבען געציטערט, האָט געוויינט מיט טרעהרען, ווי אַ קליין קינד:

— זעהסט, זיסע, פערזינדיגט, פערזינדיגט האָבען מיר זיך, כ'האָב געהאַט אַ יונג, וואָס האָב איך געדאַרפט טון מיט איהם? — נעהמען איהם אין יאַטקע אַריין, פאַר אַ קצב איהם מאַכען, אַזוי ווי מיין טאַטע, זאָל זיין אָפּגעשיידט, האָט מיט מיר געטון — האָב איך אָבער געוואָלט נחת האָבען, איין אויג אין קאָפּ, האָב איך מיר געטראַכט, וועל איך איהם פאַר אַ לערנער מאַכען, האָב פאַסען פון מיין לעבעדיג לייב געשינדען, געזאָגט זיך קאָסטען און כ'האָב געמיינט כ'בין שוין פערטיג; כ'וועל האָבען אַ זוהן אַ רב, אַ מחותן וועל איך האָבען אַ רב און אָט האָסטו דיר — דער קצב־יונג איז אַרויסגעשפּרונגען און אַ סוף צו אַלע חלומות.

ברכה האָט זיך נישט געקענט איינהאַלטען און האָט אַ וואָרט אַריינגעוואָרפען:

— איך פערשטיי נישט, פון וואָס דער בעל־הבית ר' לייזער איז אַזוי צוטראָגען, און אַז אַ יונגעל מאַכט זיך נאַריש, איז די וועלט אונטערגעגאַנגען? — ער האָט זיך דאָך, חס ושלום נישט גע'שמד'ט, חלילה!

— שוויג, מויד, אויך צו דיין פּנים איז אַ קלאָג! — דעם רב'ס זוהן? — אַ שוסטער וועסטו איצט בעקומען!

האָט ברכה געקוועטשט מיט די פּלייצעס און בשום אופן נישט געקענט פערשטיין דעם סמיכות־הפּרשה פון דעם רב'ס זוהן און פון דעם שוסטער און דערצו נאָך האָט זיך זיסע, מחמת דעם, וואָס דער כעס ביי ר' לייזערן האָט זיך ווידער אָנגעהויבען צוצוקאָכען, מכלומרשט אויף איהר אָפּגעבייזערט:

— דו מיש זיך נישט אַריין אין קיינעמס געשעפטען, האַלט בעסער ס'מויל אויף צו בלאָזען! און צוגייענדיג צו ר' לייזערן, האָט זי איהם מיט'ן ברייטען פאַרטוך אָוועקגעווישט די טרעהרען פון די רויטע, פעטע באַקען און אויפהויבענדיג איהם פאַר דער גאָמבע, ווי אַ דערוואַקסענער טוט מיט אַ קליין יונגעלע, ביים אויספּרעגען איהם „יונגעלע, יונגעלע, וואָס לערנסטו, האָט זי איהם גוט־ברודעריש געמוסר'ט:

— אוי, דו אַלטער, אַלטער נאַר, דערמאָהן זיך נאָר, אַז דו ביזט געווען אין זיינע יאָהרען, ווי־פיל נאַרישקייטען, וויפיל שטיפערייען האָסטו אָפּגעטון?!

— בין איך דאָך געווען אַ פּראָסטער העקער־יונג, נישט קיין בית־המדרש־בחור...

— נו, האָסטו געשטיפט אויף דיין שטייגער, ביזט געלאָפען צו מיידען, זיי די קעפּ פערדרייט... און ער, שטיפט, בחור'יש, אויף זיין שטייגער — פערשטעהט אַ מעשה? — דער 17־יעהריגער יונג האָט זיך געשפּילט מיט אַ פערדל און איהם, דעם גרויסען טאַטען, דעם 50־יעהריגען יונג, דעם רינפּפודיגען יוד מיט דער גרויער באָרד איז די וועלט אונטערגעגאַנגען און זעצט זיך אַוועק וויינען, ווי אַ קינד, וואָס ברויך בקיות, און ס'איז נישטאָ וואָר עס זאָל איהם די הויזען אַראָפּקנעפּלען — מעגסט זיך כ'לעבען שעהמען אין דיין ווייטען האַלז אַריין.

— אָבער מיט דעם שידוך, צי מיינסטו, אַז נאָך דער מעשה, וועט זיך נאָך דער רב וועלען משדך זיין מיט אונז?

— ערשטענס, האָט דער רב נישט געזאָגט, אַז ער וויל זיך משדך זיין מיט אונז, נאָר מיט אונזערע צעהן טויזענד גילדען, און דאָס געלד אונזערס האָט זיכער נישט געזינדיגט, והשנית, אויב ווילסטו דווקא אַ רב פאַר אַ מחותן, פעהלט רבנים אויף דער וועלט, וואָס האָבען טעכטער? — פאַר געלד בעקומט מען צוקער... און דו, פאָלג מיך, לייזער, נעהם און לייג זיך, דו מוזט מאָרגען אויפשטיין פאַרטאָג אין שחט־הויז אַריין.

— „נעהם און לייג זיך" — און וואו איז משה?

— אָט אַזוי, לייזער, געפעלסטו מיר, וועסטו טאַקע געהן אַ קוק טון, וואו דאָס קינד איז ערגעץ, ס'איז שוין אַזוי שפּעט, נאָר ס'זאָל דיר אַסור זיין, אַז דו וועסט איהם אַ בייז וואָרט רעדען....

—=:)(:=—

די פערכשופטע „הגדה"

(ענדע פון דער 7־טער זייט)

גען די הגדה. עס הערען אויך אויף צו זאָגען די יונגעלייט. פון ראש־ישיבהס מויל הויבען זיך אָן שיטען פּערל, סודות התורה און רזין עילאין, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט געהערט. פערגעסט ער, ר' זוסעלע, פון עסען, פון מצות, ווין און איז אַריינגעטון בראשו ורובו אין דער עמקות פון דער תורה, וואָס דער ראש־ישיבה זאָגט, און נישט ווילענדיג ציהט עס איהם צום טיש...

שפּרייזט ער צו לאַנגזאַם, מיט גרויס אימה צום שטול, וואו עס זיצט דער ראש־ישיבה און פּלוצלונג לאָזט זיך אַראָפּ אַ פייערדיגער זייל און עס רינגעלט אַרום די גאַנצע חבריא און ר' זוסעלע איז אויך אין עגול... און דער ראש־ישיבה ווענדעט זיך פּלוצלונג צו ר' זוסעלען און זאָגט:

— ווייסטו זוסיע, די כוונות און יחודים, וואָס די תנאים, וועלכע זענען אויסגעצייכענט אין דער הגדה האָבען מכוון געווען אין זייערע ספּורים פון יציאת מצרים?

און ר' זוסעלע איז פון דער שאלה פערציטערט געוואָרען און זיין האַרץ האָט געברענט פון גרויס תשוקה צו וויסען דעם סוד... וואָס עס האָבען מכוון געווען די תנאים...

עס איז אַ צייכען פון כביכול — טראַכט זיך ר' זוסעלע — און מן השמים האָט מען מיר גורם געווען, איך זאָל זיך דאָ טרעפען. און אַזוי וואויל איז מיין זכות, וואָס איך בין דאָ געקומען.

און דער ראש־ישיבה זאָגט ווייטער: און ווייסטו דעם סוד פון „בערב תאכלו מצות"? דער סוד איז זעהר גרויס און טיף, דאָס האָט נאָר געוואוסט משה רבינו, בשעת ער האָט מקבל געווען די תורה אויפ'ן באַרג סיני... אויב דו ווילסט וויסען דעם סוד נעהם אַ כוס ווין, מאַך קידוש, ריינינג דיינע געדאַנקען און זיי זיך מעסיק... אין דער הגדה, וואָס מיר האָבען עס בירושה פון די אויבענדערמאָהנטע תנאים...

ר' זוסעלעס פּנים האָט אויפגעפלאַמט מיט אַ הייליגען פלאַם פון תשוקה און חשק: ער וועט וויסען דעם סוד... און וועט זאָגען פון דער הגדה, אין וועלכער די תנאים האָבען געזאָגט־

— איצט גרייט זיך צו, זוסיע! נעם די הייליגע הגדה און גיב אַ קוש...

ר' זוסעלע איז צוגעגאַנגען צום טיש... דער ראש־ישיבה האָט פאַר איהם אַוועקגעשטעלט אַ גרויסען גאָלדענעם כוס פול מיט ווין, האָט איהם דער־לאַנגט די הגדה מיט אַ גאָלדענעם איינבונד אויפ'ן טאַוועל אַ גאָלדענעם „מגן־דוד", מיט אַ גאָלדענעם אויפשריפט „זה השער"... ר' זוסעלע האָט געציטערט... דער ראש־ישיבה האָט נאָך אַמאָל געזאָגט:

— זוסיע! נעהם די הגדה אין איין האַנט, דעם כוס אין דער צווייטער, מאַך קידוש און דו וועסט וויסען דעם סוד.

דער צדיק האָט שוין געוואָלט נעמען די הגדה אין האַנט, האָט ער אָבער אין דערזעלביגער רגע חרטה געהאַט און האָט זיך געטראַכט: ווער בין איך? דעם סוד האָט אַפילו דער בעל־שם־טוב נישט געוואוסט, און אויך נישט מיין רבי, דער מעזשעריצער מגיד, ווער בין איך, איך זאָל דאָס וויסען?...

— איך בעט דיר, נעם!...

— איך וויל נישט נעמען, — האָט דער צדיק געענטפערט.

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ מוראדיגער קלאַפּ, די כנופיא לומדים זענען בעלם געוואָרען... נישטאָ מעהר דער ראש־ישיבה... נישטאָ קיין בית־מדרש... און אויפ'ן זאַמדיגען וועג לעבען ר' זוסעלעס פיס ליגט אַ גאָלדענער, איבערהעלפט איבערגעבראָכענער „שתי וערב"...

דער הימעל האָט זיך אויסגעלייטערט און דער צדיק שטעהט אויפ'ן מיטען וועג, וואָס פיהרט צו זיין הוים...

—=):0:(=—

חד גדיא

פון א. ליטווין

די מיסטישע, געהיימניספולע „חד־גדיא", וואָס האָט דעם נאאיווען אויסזעהען פון אַ קינדעריש לידעלע־מעשה'לע, האָט אויך געגעבען גענוג שטאָף דעם יודישען וויצלער און הומאָריסט. אָט איז איינער פון די אַנעקדאָטען אויף דער טעמע פון „חד־גדיא".

דער דובנער מגיד איז אַמאָל געקומען אין אַ שטעטעל קלייבען אויף „מעות־חטים". אין שטעטעל האָט געוואוינט אַ גרויסער גביר, אָבער זעהר אַ גרויסער קמצן. געהייסען האָט דער גביר „אבא".

אַרומגעהענדיג מיט דעם שמש צוזאַמענעמען ביי דעם עולם די נדבות, זענען זיי אַריינגעגאַנגען צום קמצן. דער גביר האָט אַרויסגענומען צוויי גילדען (30 קאָפּיקעס) און געגעבען דעם מגיד. דעם מגיד האָט עס פערדראָסען, פאַר וואָס אַזאַ גביר זאָל מעהר נישט געבען, ווי צוויי גילדען. און ביי איהם איז געבליבען דעם קמצן אַביסעל אַריינזאָגען:

„איך וועל אייך דערציילען אַ מעשה — זאָגט דער מגיד צום גביר — וואָס ס'האָט אַמאָל מיט מיר געטראָפען. ס'איז געווען אַן ערב־פּסח, ווי איצט.

איך בין געווען אונטערוועגס. די טייכען האָבען זיך פונאַנדערגעגאָסען. בין איך קוים אַ לעבעדיגער אַריינגעפאַלען אין אַ קרעטשמע שוין שפּעט אין אָוונט, צום ערשטען סדר.

„אַריין אין קרעטשמע, טו איך אַ קוק: ביים סדר שטעהען, ווי גזלנים דער אַרענדאַר מיט אַ האַק אין דער האַנט, און זיין זוהן מיט אַ גראָב־אייזען אין דער האַנט, ביידע גרייט איינער דעם אַנדערען צו דער'הרג'ענען.

„ווי דער אַרענדאַר האָט מיך דערזעהען, האָט ער זיך דערפרעהט: „איצט — זאָגט ער — וועלען מיר וויסען, ווער עס איז גערעכט". און ער האָט מיר דערציילט אַזאַ געשיכטע:

„ווי איהר זעהט רבי, איז דאָס מיין איינציגער זוהן. פּרנסה האָב איך, ברוך השם, האָב איך געוואָלט מאַכען פון מיין זוהן אַ שטיקעל לייט. צעהן

(א מדרש פליה)

יאָהר צייט האָב איך צו איהם די בעסטע מלמדים געהאַלטען. און איצט, ווען מיר האָבען געזאָגט די הגדה און מיר זענען געקומען צו „דזבין אבא בתרי זוזא", פרעג איך מיין זוהן, וואָס איז דער טייטש דערפון? זאָגט ער מיר: דזבין — ער האָט געקויפט אבא — אַ הונט, בתרי זוזי — פאַר צוויי גילדען.

איך זאָג, אַבאַ איז אַ טאַטע, און ער זאָגט: אבא איז אַ הונט, מיר האָבען זיך אַזוי אַרומגעקריגט, ביז מיר האָבען זיך צושלאָגען. איצט ווילען מיר זיך פערלאָזען אויף אייך".

„איך האָב אויסגעהערט — זאָגט דער דובנער מגיד צום גביר, דעם קמצן — און נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך דאָ טון: זאָל איך זאָגען, אַז „אבא" איז אַ טאַטע, וועל איך קריגען פונ'ם זוהן מיט דעם גראָב־אייזען אין קאָפּ; זאָל איך זאָגען, אַז „אבא" איז אַ הונט, וועל איך קריגען פון טאַטע'ן מיט'ן האַק איבער'ן קאָפּ. סוף כל סוף בין איך געפאַלען אויף אַ פּלאַן, און האָב געזאָגט: „איהר זייט ביידע גערעכט: אומעטום איז טאַקע „אבא" אַ טאַטע, נאָר „אבא" פאַר צוויי גילדען איז אַ הונט"...

—=:0:=—

דאס לאדזשער לעבן

נייעד פאלקסבלאט

נייעד פאלקסבלאט

מיטוואך 20 אפריל — יד ניסן תרצ"ב

זון-אויפגאנג 4.29
זון-אונטערגאנג 6.42

פון האנדעלס געריכט

אין אויגוסט 1930, האט דאס געריכט פער־עפענטליכט אַן׳אויפּאַדלאַשטש דער „אקצ. געז. פון טריקאַר און זייד־אינדוסטרי״ (סענאַטאָרסקא 29).

אויף דער קרעדיטאָרען־פערזאַמלונג, וואס איז פאָרגעקומען אין מאַי 1931, האט די פירמע פאָרגע־לעגט אַ רעגולאַציע אויף 30 פראַצ., וועלכער איז פון אַ גרויסען טייל קרעדיטאָרען אָנגענומען גע־וואָרען. אויך דאָס געריכט האט די רעגולאַציע בעשטעטיגט.

געגען דער דעציזיע, האט אַדוו. מאָנטליאַק אָפּגעגעבען אַן׳אָנקלאַגע צום אַפּעלאַציע־געריכט.

אויף דער לעצטער זיצונג, האט דאָס אַפּעלאַ־ציע־געריכט די דעציזיע פון לאָדזער האַנדעלס־געריכט בעשטעטיגט.

* * *

די פירמע „יוזעף ראָזענהאַלץ״ (פּיעטריק. 69) האט אין יוני 1930 בעקומען אַ „נאַדזור״.

אויגוסט 1930, האט די פירמע פאָרגעלעגט צו רעגולירען די חובות אויף 70 פּראָצ. דאָס גע־ריכט האט דאַן דעם רעגולאַציע־אָפּמאַך בע־שטעטיגט.

איינע פון די אויסלענדישע קרעדיטאָרען, האט דאַן אָפּגעגעבען אַן׳אָנקלאַגע צום אַפּעלאַציע־גע־ריכט בנוגע די צאָהלונגס־טערמינען פון די ראַטעס.

דאָס אַפּעלאַציע־געריכט האט די דעציזיע פון לאָדזער האַנדעלס־געריכט בעשטעטיגט.

* * *

אין שייכות מיט דעם אויפּאַדלאַשטש פון דער פירמע „קלמן ליפּמאַן״, זאַקען־פאַבריק (פּיראַ־מאָוויטש 5), האט דאָס געריכט בעשטימט אַ 6־וואָכענדיגען טערמין אויף אָנצומעלדען די פּרע־טענזיעס.

דער באנדיט מענדרעצקי פאר׳ן שטאנד-געריכט

די אדוואקאטען האבען בעוויזען אז ער איז אנ׳אלטער סיפיליטיקער, וועלכער איז תמ׳עוואטע און איז נישט פעראנטווארטליך פאר זיינע מעשים

(2) היינט, ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען, שטייט פאַר אַ שטאַנד־געריכט דער 27־יאָהריגער באַנדיט וולאַדיסלאַוו מענדרעצקי, וועלכער איז נישט לאַנג צוריק — צוזאַמען מיט זיין קאָלעגע קאַראָל קורצוואַלד — בעפאַלען דעם קאַסירער פון דעם קאַלישער וואָקזאַל, כדי איהם צו בערויבען.

ווי מיר דערוויסען זיך, איצט קומען זיינע פערטיידיגער היינט צום שטאַנד־געריכט מיט האַרבע בעווייזען, אַז ער איז שוין פון לאַנגע יאָהרען אַ סיפיליטיקער, און אַז די דאָזיגע קרענק האט זיך איהם געוואָרפען אויפ׳ן מוח, אַזוי אַז ער איז געוואָרען אַ תם, און איז נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר זיינע מעשים.

עס קאָן גרייליך זיין, אַז אין זיין משוגענעם מוח איז ענטשטאַנען און אויסגעאַרבייט געוואָרען דער פּלאַן צו בערויבען דעם קאַסירער, און דערי־בער איז נישט אויסגעשלאָסען — אויב דאָס גע־ריכט וועט דעם אומשטאַנד נעהמען אין אַכט — דאָס מענדרעצקי זאָל איבערגעשיקט ווערען אויף אַ לענגערער אָבסערוואַציע אין אַ משוגעים־שפּי־טאַל.

אַזוי־אַרום וועט דער פּראָצעס מוזען, ממילא, אָפּגעלייגט ווערען, און מחמת דער פערשלעפּטער פּראָצעדור, וועט דער אָפּגעלייגטער פּראָצעס פאַר־קומען נישט פאַר אַ שטאַנד־געריכט, נאָר פאַר אַ געוועהנליכען.

דאַן קאָן אויך מעגליך זיין, אַז ער וועט — אויב עס וועט פאַקטיש אַרויסגעוויזען ווערען, אַז ער איז תמ׳עוואַטע — פולשטענדיג בעפרייט ווערען...

— פערפאַלען, תמ׳עוואַטע האָבען פּריווילעג־יעס! אין דער הגדה איז אויך אַזוי!...

דער אלטער משה׳ן סליעפון

איז נעכטען פערמשפט געווארען אויף א האלב יאהר זיצען פאר א שווינדל

(2) דער 70־יאָהריגער משה סלעפּון (פון באַ־לוט, לימאַנאָווסקיעגא 8) האט נעכטען ווידער גע־האַט אַ פּראָצעס:

איהם האט אָנגעקלאָגט דאָס פאָר־פּאָלק פּאַ־טשיאַרקאָווסקי, וועלכע האט אַ פוטער־געוועלב אין זיין הויז.

די מעשה איז געווען אַזוי:

אין סעפּטעמבער פ. י. האָבען די פּאַטשיאַר־קאָווסקיס „אָפּגעקויפט״ ביי סלעפּונען זיין דירה פאַר 250 דאָלאַר. זיי האָבען איהם געגעבען אַנ׳־אַדרויף 150 דאָלאַר, און דעם רעשט 100 דאָלאַר, האט ער געזאָלט בעקומען, ווען ער וועט זיך פון דער דירה אַרויסציהען.

וואָס־זשע האט געטון דער אַלטער סלעפּון? ער האט גענומען, בינו לבינו, און די דירה פער־דונגען צו אַנ׳אַנדערען, צו אַ געוויסען טאַרוּנטשיק. נעהמענדיג דערפאַר עטליכע הונדערט דאָלאַר. די 150 דאָלאַר, וואָס ער האט גענומען ביי די פּאַ־טשיאַרקאָווסקיס האט ער, פערשטייט זיך, צוריק נישט „געשטעקט״....

די פּאַטשיאַרקאָווסקיס האָבען נישט געשוויגען און דעם אַלטען אָנגעקלאָגט אין געריכט.

נעכטען אויפ׳ן פּראָצעס האט דער אַלטער גע־טענה׳ט, אַז ער איז „גאָט די נשמה שולדיג״, אַז דאָס האָבען די קרובים זיינע אויסגעטראַכט אויף איהם אַ בלבול, הלמאַי ער האט אַריינגעזעצט בשעתו זיין 18־יאָהריגען אייניקעל, חיים סליעפּון דערפאַר, וואָס ער איז איהם בעפאַלען און געוואָלט דערמאָרדען....

דאָס געריכט האט אָבער, ווייזט אויס געלייגט קנאַפּ אַכט אויף די „אַכטונגסווערטע״ רייד פון דעם אַלטען, און ער האט בעקומען אַ פּסק — 6 חדשים צו זיצען.

מחמת דעם אָבער, וואָס ער איז אַ בן שבעים און איז לעת עתה נישט בעשטראָפט געוואָרען, ווערט דאָס אויספיהרען פון פּסק־דין אָפּגעלייגט אויף פינף יאָהר.

אונאָפּהענגיג פון דעם אורטייל, האט דאָס גע־ריכט אנערקענט די ציווילע אַקציע אין דער הויך פון 150 דאָלאַר פאַר די פּאַטשיאַרקאָווסקיס.

דריי מיט איין קנאק

(2) די דערלויבעניש צו קירעווען מיט׳ן אויטאָ האט איינער לודוויק קאַטשאַראָווסקי, און גע־קירעוועט מיט׳ן אויטאָ, האט נעכטען ווירגיליוש קאַטשאַראָווסקי (פון ווילענסקא 54), האט ער נעכ־טען אזא געשיקטען קירעווע געטון מיט זיין טאַק־סובקע, אַז ער האט אויף ראָג פּילסודסקיעגאָ און פּאָמאָרסקאַ איבערגעפאָהרען די פאָלגענדע 3 פער־זאָן: דעם 48־יאָהריגען פראַנציששעק כאַלאַטשינסקי (טרעלענבערגאַ 15), דעם 12־יעהריגען ישראל גוט־מאַן (פּאָדזשעצנאַ 10), און דעם 10־יעהריגען יאַנ־קעלע אבראַן (סמאַלנא 9).

די צושעדיגטע איז געקומען פּאָגאָטאָוויע צו הילף און דעם גרויסען „קנאַקער״ האט מען צו־נויפגעשטעלט אַ פּראָטאָקאָל.

אפטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ש. יאַנקע־לעוויטש (אַלטער מאַרק 9), ז. שטעקל (לימאַנאָווי־סקיעגאַ 47), ב. גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 6), ס. האַמבורג (גלובנע 50), ל. פּאַוולאָווסקי (פּעטרי־קאָווער 307), א. פּיאַטראָווסקי (פּאָמאָרסקאַ 91).

אונטערשטיצונגען פאַר אַרבייטסלאָזע

דער אינט רשטיצונגס־אַמט ביים מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז די דרינגענדע אונטערשטיצונגען פאַר אַרבייטסלאָזע פאַר׳ן חודש אַפּריל, הויבט מען אָן אויסצוצאָהלען פרייטאַג דעם 22 אַפּריל, לויט׳ן פאָלגענדען סדר:

פרייטאָג, דעם 22 אפריל:
A B C D E F G H

שבת, דעם 23 אַפּריל:
I J K L Ł

מאָנטאָג, דעם 25 אַפּריל:
M N O P R

דינסטאָג, דעם 26 אַפּריל:
S T U W Z Ź

די וויינקעהלערס פון

„באַרוויך״

האט די עלטסטע אונגאַר־וויינען צו ביליגע פּרייזען.

ברויט זאל טייערער ווערען?
א חמיץ־פּראָבלעם. וואס איז איצט אקטועל

(2) פרייטאָג, דעם 22. ד. ח. וועט אויפ׳ן פאָרשלאַג פון דעם בעקער־צעך פאָרקומען אַ זי־צונג פון דער צענטיק־קאָמיסיע, כדי פעסטצושטעלען די פרייזען אויף מעהל און געבעקס.

די בעקער מאָטיווי־ען די נויטווענדיגקייט פון צוזאַמענרופען די קאָמיסיע מיט דער בעדייטענ־דער שטייגערונג פון די פרייזען אויף מעהל, וואָס ווערט געבראַכט קיין לאָדז.

געפעלשטע מילך און סאקען

(2) נעכטען זענען אין היגען שטאָטישען גע־ריכט פאָרגעקומען אַ רייה פּראָצעסען פאַר פעלשען מילך, זאַפטען א. א. שפּייז־אַרטיקלען.

היינט פּרעמיערע!

פּרעכטיגער פילם געשאַפען אויפ׳ן גרונד פון דער פּרעכטיגסטער ערצעהלונג פון בעקאַנטען שרייבער TEODOR DREISER א. נ.:

אמעריקאנער טראַגעדיע

רעזשי פון בעקאַנטען רעזשיסער Sternberg.

מעכטיגע דראַמע פון מענשליכע ליידענשאַפטען, גלייכגילטיגער לעבענס־וועג, רוף פון קערפּער, פלוכט פון שאַנדע און טויט־שטראָף.

אין די הויפּטראָלען:

Sylvia Sydney i Philips Holmes

אין סערי פּראָגראַם: קלאַנג־צייטונג פון Paramount אין דער פּוילישער שפּראַך ווי אויך לאַנד־אַקטואַליטעטען.

אָנהייב היינט 1 בייטאָג, אין געוו. טעג 4.30

פּאָפּולערע פּרייזען פון די פּלעצער.

הנחת בילעטען גילטיג אָהן בעגרענעצונג

STARANIEM ZWIĄZKU IZB PRZEMYSŁOWO - HANDLOWYCH

ukazał się

ROCZNIK POLSKIEGO PRZEMYSŁU i HANDLU NA 1932 ROK

opracowany pod kierownictwem Komitetu, złożonego z DYREKTORÓW IZB PRZEMYSŁOWO - HANDLOWYCH przez TEODORA SZOBER!

JEDYNE W POLSCE
ŹRÓDŁO INFORMACYJNE
NIEZBĘDNE DLA KAŻDEGO
PRZEMYSŁOWCA, KUPCA, FINANSISTY, EKONOMISTY

ROCZNIK zawiera sprawdzone informacje o przeszło 7 000 przedsiębiorstw w Polsce podzielonych na 27 grup, oraz trzy skorowidze: przedsiębiorstw, wyrobów i miejscowości.

ROCZNIK opracowany jest w trzech językach: polskim, francuskim i niemieckim.

Całość oprawiona w płótno stanowi księgę liczącą około 2 000 stron.

DO NABYCIA W ADMINISTRACJI WYDAWNICTWA: WARSZAWA, UL. TRAUGUTTA 7/9, TELEFON 688-47, ORAZ w WIĘKSZYCH KSIĘGARNIACH w IZBIE PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ w ŁODZI, AL. KOSCIUSZKI Nr. 4 oraz u przedstawicieli wydawnictwa.

Łódzkie Towarzystwo Elektryczne Sp. Akc.

SKLEP

Ulica Piotrkowska 115. Telefon 134-42.

Oddział sprzedaży detalicznej artykułów elektrotechnicznych grzejnych.

Posiadamy na składzie:

IMBRYKI do gotowania wody na herbatę. **MASZYNKI** do kawy i herbaty. **GARNCZKI** do gotowania — różnych wymiarów. **WENTYLATORY** sufitowe, biurkowe i ramowe. **OZONATORY. INHALATORY. SKRZYNKI** reklamowe świetlne.

Dla Pp. Stolarzy piły taśmowe (Bandsäge), piły tarczowe (Kreissäge) oraz wiertarki do drzewa.

Dla Pp. Ślusarzy wiertarki ręczne i na statywach różnej wielkości.

Dla Pp Fryzjerów suszki do włósów oraz aparaty do masażu i maszynki do włosów.

Dla Pp. Radjoamatorów i Blacharzy kolby do lutowania.

Dla Pań żelazka do włosów oraz grzałki do nagrzewania żelazek do włosów.

PIECE różnego rodzaju oraz piecyki promieniujące. **PODUSZKI** elektryczne (Termofory). **ODKURZACZE. SZCZOTKI** do froterowania.
KUCHNIE, kuchenki i płytki, piecyki do pieczenia ciasta, smażenia mięsa i drobiu, oraz inne artykuły elektryczne w zakres grzejnictwa wchodzące.
SAMOCZYNNE aparaty do gotowania i pieczenia „Izotermy".
PRALNIE i MAGLE elektryczne „Savage".

Skład nasz jest obficie zaopatrzony w duży wybór żyrandoli, ampli, lamp biurkowych i nocnych, oraz armatur do nowoczesnego oświetlania wystaw sklepowych, wnętrz sklepów i biur, KTÓRE SPRZEDAJEMY ZA GOTÓWKĘ i NA WYGODNE SPŁATY W RATACH.

JAKO OKAZJĘ

polecamy tylko naszym odbiorcom reklamowe żelazka do prasowania w cenie

Zł. 24.—

płatnych w ciągu 12 miesięcy po 2 zł. miesięcznie.

Pp. Odbiorcy energji elektrycznej Ł. T. E. Sp. Akc. pragnący skorzystać z powyższego udogodnienia, zechcą się zgłosić do SKLEPU ELEKTROWNI, ul. Piotrkowska 115, gdzie po przedstawieniu jakiegokolwiek z opłaconych rachunków za dostarczoną energję elektryczną i załatwieniu formalności otrzymają nabyty przedmiot.

קאנקורס אויף א שוחט

עס ווערט געזוכט, א גוטער שוחט וואס קען אויך מוהל'שאפט. אינטערעסאנטען קענען זיך מעלדען אויף פאלגענדע אדרעס: 2587

Rabin Benet, Koluszki.
(Dla Zarządu Gm. Żyd.)

שטרימפף - פאבריק
G. Zdzienicki

Brzozowa 18 tel. 240-15

נעהמט אן 2574

אויף **לוין-ארבייט**

אויף אידעאל-פאטענט-מאשינען.

„SANATO"

כירורגיש-וועכנעריי-אנשטאלט

אגראדאווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאס

גינעקאלאגיש-וועכנעריי-אבטיילונג

ד״ר מעד. ש. אייגער, ד״ר מעד. י. בוים, ד״ר מעד. רייטלער-סוריאנסקא ד״ר מעד. וו. אייכנער

פרייז פון א געבורט

אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויפזיכט איבערן קינד ד״ר מעד. י. פאלאצוי
כירורגישע אפטיילונג פון ד״ר מעד. מ. קאנטאר.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארם.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען

די ערשטע יודישע

ראהמען-פאבריק

פון י. צווייליך, לאדז,

נארוטאוויטשא 11, (אין הויף)

עמפפעהלט צו פאבריקס-פרייזען
זעמטליכע איינראהמונגען אין

ראהמען לייסטען סטיל אוואהל

ווי אויך גארדין-קאסטען אין א גרויסען אויסוואהל.

דער איבעראל בעוואוסטער אפטיק

W. MEYROWICZ

NARUTOWICZA 8, tel. 170-21

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל ברילען, ברילען-גלעזער, פענסנע און אנד.
צו זעהר ביליגע פרייזען.
אויפ'ן ארט ווערען געמאכט פערש. רעפעראטורען.
אויף לאגער שטענדיג פרישע גאראנטירטע פרעזערוואטיוען. צוו. אנד. פון דער בעקאנטער מארקע
Primeros-Gum? 2558

Solidnie i tanie są
Ogrodzenia druciane, plecionki i tkaniny
nabyte w Firmie **R. Jung,**
Łódź, Wólczańska nr. 151
tel. 128-97. Rok zał. 1894.
2293

— דורך —
עברי 3 חדשים

פון א-ב ביז עברי און דאוונען דורך 3 חדשים ווערט געלערנט מיט קינדער פון 4 יאהר אן דורך מלמדים-ספעציאליסטען אין דעם בעוואוסטען רעליגיעזען

גן-ילדים פרעבעל-שולע

ביים בית-ספר „תורה-ודת"

פל. וואלנאשטשי (נייע שטאט) **6**

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.
איינשרייבונגען ווערען אנגענומען פון 11—1 מיטאג.

רעטשניצע

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

17 זגיערזשער 17,

טעלעפאן 116-33

ס'נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען
ד״ר גאלדשטיין-פאלאק, ד״ר יוסטמאן, ד״ר מ. קאנטאר, ד״ר ציגע, ד״ר ראקאווסקי, ד״ר ראזענצווייג, ד״ר רוזשאנער, ד״ר ווינבערג, ד״ר סטופעל, צאהן-ארצט גראדזיענטשיק-קאראשיאווא
ווי אויך וויזיטען אין שטאט.
רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע און ערצטליכע אנאליזען.

רעטשניצע

פון דאקטוירים - ספעציאליסטען

11 בזשעזשינער 11

טעלעפאן 137-63

ס'נעהמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען
וואלינסקי, זאלצוואסער, לוביטש, סלאבאדסקי, קערשנער, שיפמאן, שמירגעלד, שמערלאווסקי
ווי אויך וויזיטען אין שטאט.
עלעקטריזאציע, אנאליזען, דענטיסטישער קאבינעט
צאהן-ארצט לאזשינסקא-סטאראפאלסקא
א בעראטונג ביים אויגען-דאקטאר נאר 3 זל.

לאמפען

אלערארט לויט די נייעסטע מאדעלען אין א גרויסען אויסוואהל אויף די בעסטע בעדינגונגען

עמפפעהלט דאס רענאמירטע
לאמפען-געשעפט

A. J. EISNER S^{CY}

פאלודניאווא 25, טעל. 178-74

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אויסגעוועהלטע צייכנונגען, ווי אויך אלע זעמטליכע רעפאראטורען
:: קאנקורענץ-פרייזען. :: 1730

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג - ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 183-17

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצעדורע פון זעמטליכע ארטאפעדישע פארטען ווי: הקלאדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. א. וו.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.03 נאכמיטאג.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה.
און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון ז...ראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

קויפט נישט אויף די שרייענדע ביליגע רעקלאמעס!

L. FRIEDLAND, Łódź

אין דער איבעראל רענאמירטער פירמע

15 CEGIELNIANA 15, TEL. 171-41

וועלכע בעזיצט צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן די נייעסטע קרעאציעס פון הערן, דאמען און קינדער-שיך צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען. רעיעלע בעהאנדלונג.

שיך

קויפט נאר די עלעגאנטסטע און בעסטע

די עלעגאנטסטע און מאדערנסטע מענער-היטען

L. LICHTENSZTAJN, Plac Wolności 3

פון די נייעסטע פאסאנען און פארבען עקזיסט איהר נאר אין הערן-היט-געשעפט פון

ביי-ערפעפענטע מצה-בעקעריי פון מרדכי יעלין

מעכאנישע

24 פיעטריקאווער 24, טעל. 173-46

באקט אויס די בעסטע מאשין-מצות ווי אויך מצה-רייבעכץ

אונטער דער השגחה פון יאנאווער רב ש״י וואפנער כשר לפסח הורט און ענצעל-פערקויף

מיינע פערקויפס-פלעצער זענען:

פ. פאזאנסקי, גדאנסקא 11, טעל. 161-59, אפאטאווסקי, זאכאדניא 31.

בעמערקונג: די בעדינונגען אין די געוועלבער זענען די זעלבע ווי ביי מיר אין דער בעקעריי.

בעקאנטמאכונג

כשר לחג הפסח

כשר לחג הפסח

די ביי-געגריבדעטע

פעראייניגטע ברויז כשר'ע פליישער אין לאדז

וואס געפינען זיך אונטער דער השגחה פון ראבינאט

מאכט בעקאנט דעם ג' פובליקום, אז צום איצטיגען פסח איז אונזער מעכאנישע ווארשטען-פאבריק פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

געוויכערטע פליישען

כשר לחג הפסח אפילו למהדרין מן המהדרין

צו פערקלענערטע פרייזען.

בעמערקונג: מיר מאכען אויפמערקזאם, אז אונזער עקספעדיציע אין דער פיליע אויף

ציגעל-גאס 6 טעל. 194-19

פיהרט אויס זאמטליכע בעשטעלונגען פאר אין און אויסלאנד אהן בעזונדערע קאסטען.

מיט אכטונג 2470

די פעראייניגטע ברויז כשר'ע פליישער איז לאדז

אונזער פאבריק געפינט זיך: מיעלטשארסקיעגא 4 טעל. 230-45

פיליעס: זגערזשער 8 טעל. 230-46

" אנדזשעיא 30 " 230-47

" ציגעל-גאס 6 " 194-19

כשר לחג הפסח

כשר לחג הפסח

נור № 6

נור № 6

מעבעל

פון דער פיינסטער אויספיהרונג לויט'ן נייעסטען סטיל צו ערמעסיגטע פרייזען עמפפעהלט די פירמע

Markowicz i Nasielski

6 Piotrkowska 6, tel. 149-71.

בעמערקונג: די וועניגער מאדערן מעבעל פערקויף איז מיט 75% ביליגער.

נור № 6

נור № 6

1825

זשיראנדאלען

עלעקטרישע אין די מאָדערנסטע פאסאנען לויט'ן אויסלענדישען סטיל אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט

די לאמפען-פאבריק

Bcia LAJB

Łódź, Zgierska 9, tel. 164-95

מיר עמפפעהלען א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע ראדיא-אפאראטען פון דער בעריהמטער וועלט-מארקע

Mende-Radjo

DRESDEN

1970 זאווי זעמטליכע ראדיא-טיילען.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

קוכען

מאדערן מעבעל, קארידארען און קינדער-צימערן עמפפעהלט די בעקאנטע פירמע

SZ. DZIĘCIARSKI

פיעטריקאווער 16 (אין הויף)

צו נידריגע פרייזען. 1907

שפילצייג אלער ארט

אין א גרויסען אויסוואהל, ווי: קינדער-ראווערען, דרעזינעס, הושטאוועס, האמאקעס, וועגעלעך א.ז.וו.

ביליגער ווי איבעראל מיט 25%

בעזוכט אונז און איבערצייגט אייך! עמפפעהלט

„POCIECHA DZIECIĘCIA"

זאוואדזקא 6, I שט. אין הויף, לינקע אפיצינע.

יעדער איינציגער

האט זיך איבערצייגט, אז פאר

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

טוך- און קארט-לאגער

Sz. Maroko

לאדז, נאוואמיעסקא 2,

פראנט, 1-טער שטאק, טעל. 159-43

עמפפעהלט צום פריהלינג- און זומער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען- און הערען-שטאפען.

פאר שניידער — ספעציעלער ראבאט.

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען

11-טען ליסטאפאד 9

קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11

שייטלען

מיט פריזער שרינדען און פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקלאסיג און רעיעל אויסגעפיהרט אויך אנדולאציע

ביי הערש,

סקווערא ווא 15.

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע

נאווראט 2 טעל. 79-89

נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג

פאר אונבעמיטעלטע לעשעניצע-פרייזען.

ווייכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

די ביליגסטע קוועלע פון

יודישע לאנגע מלבושים

איז נור אין לאדז, 1 אגראדאווא 1

ביי מ. לאבערשטיין

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל אלערלעי יובעצעס בעקענע און זיידענע ווי אויך שלאפרעק, כאלאטלעך, געהאקטע אנצינער פאר דערוואקסענע און קינדער. בעשטעלונגען ווערען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה, אלץ צו די ביליגסטע פרייזען.

1387

לעהרעריין

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען

לאסמאן בזשעזינער 15

Samochody

i motocykle używane,
Kupno, sprzedaż, komis
zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel.189-28

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

זגערזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד 1117

Dr. med.

Józef Izykson

פאלודניאווא 9, טעל. 210-75

אויערן, נאז- און האלז-קראנקהייטען שטים און שפראך-שטערונגען 8117

עמפפאנגט פון 12-2 פארמ. און פון 5-7 נאכמ.

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע

גרויסער אויסוואהל

שפאצירוואגענס

אייזען- ניקעל-

בעטען

מאטראצען

פערענדזינאווע „Patent"

ווידשימאטשקעס אמעריקאנער

צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער

„DOBROPOL", Łódź

Piotrkowska 73 (אין הויף)

די מאדערנסטע מענער-היטען

1974

צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן פון די נייעסטע פאסאנען, אין אלע פארבען אין גרעסטען אויסוואהל עמפפעהלט די גוט-בעקאנטע לאנגיעהריגע

היטען-פאבריק פון י. שווארצבערג, 50 פיעטריקאווער 50 אין הויף

קאנקורענץ-פרייזען ! סאלידע בעהאנדלונג !

וויכטיג פאר אלע יודען!

דערמיט מאך איך בעקאנט די ג' קונדשאפט פון לאדז און פראווינץ, דאס איך האב ערעפענט א רייך סארטירט געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

אין לאדז, אלטשטאט 6, אין הויף

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע בעקעשעס און זיידענע יופיצעס, שלאפראק, שלאפמנטעל, ציגענע, האלב-וואלענע באלאטלעך ווי אויך זומער און ווינטער-פאלטענס, געהאקטע אנצוגער, פאר דערוואקסענע און פאר קינדער פון די בעסטע שטאפען. אייגענער ווארשטאט אויפ'ן ארט.

אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים!

צו בילינע פרייזען, קומט, איבערצייגט אייך. רעעל און ביליג.

לייב רייזגעווירץ, אלטשטאט 6

בעמ.: בעשטעלונגען ווערן אויסגעפערטיגט אין משך פון 24 שעה.

הורט — דעטייל

די ביליגסטע קוועלע

פון ניקעל- און אייזען-בעטען

קינדער-בעטלעך

קינדער-וועגעלעך

פעלד-בעטען

מאטראצען / קאזעטקעס / טאפטשאנעס / הורט / דעטייל

אין דער גוט-ערעפענטע פירמע

Krajowa Centrala Łóżek

לאדז, פיעטריקאווער 66, אין הויף.

די בעסטע קוואליטעט! פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג!

בעמ.: דאס אנקוקען פערפליכטעט נישט צום קויפען.

Mydło

3

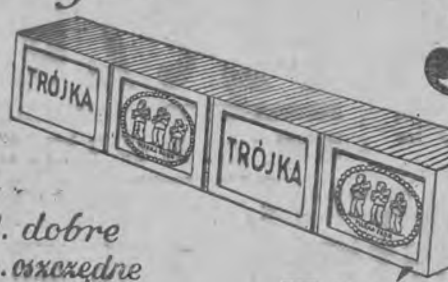

1. dobre
2. oszczędne
3. pachnące

TRÓJKA

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א טעגשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע בעהאנדלונג מיט היל-ארטאפעדישע גומי-באנדאזשען פאר מענער, פרויען און קינדער.

די פאטאגראפיע שטעלט פאר דעם בעריהמטען ספעציאליסט ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 (פראנט, פארטער) וועלכער האט א חוץ זיין האנאראר בעקומען בעזונדערס פון ה' ב. מאלערמאן א גרויסע בעלוינונג פאר דער אויסקורירונג פון בראך אהן אפעראציע אין דער צייט, ווען ס'האט איהם געדראהט דער טויט צוליב בראך-גאנגרענע.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front, parter.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם ה' דיר. י. ראפאפארט, ספעציאליסט פון היל-ארטאפעדישען אנשטאלט, וואלטשאנסקא 10, פאר אפעראטעווען מיין זוהן אין עלטער פון 7 יאהר, וועלכער איז קראנק געווען אויף א בראך און אלע לאדזער כירורגען האבען אויפגעגעבען די האפנונג. נור דער דירעקטאר ראפאפארט האט איהם אגעראטעוועט.

Jankiel Rojtman, Cegielniana 35
lub Kilińskiego 40

לויפט נישט בלויז אויף ביליג!

די עלעגאנטסטע הערן- דאמען- קינדער- שיך

פון די נייעסטע קרעאציעס ביליג און גוט בעקומט איהר נור ביי דער איבעראל-בעקאנטער שיך-פירמע

B-cia LENCZNER

לאדז, נארוטאוויטשא 4

טעל. 157-01

ספעציעלער אויסוואהל פון מענער-שיך צו בעדייטענדע ערמעסיגטע פרייזען.

בעקאנטמאכונג.

כיר מאכען בעקאנט, אז דער

אמבולאטאריום

ביי „מחזיקי חולים"

קילינסקיעגא 120, טעל. 152-65

איז ערעפענט געווארען דינסטאג, דעם 12 אפריל ד. י. עס ארדינירען דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען. קראנקע ווערען אנגענומען ביז 7 א זייגער אווענד. ס'ווערען אויך ערלעדיגט אלע אנאליזען און אויך וויזיטען אין שטאט. כלים פאר קראנקע ווערען ארויסגעבארגט. וועגען משמורים מוז מען מען מעלדען ביז 7 א זייגער אווענד. 2939 די פערוואלטונג.

אכטונג!

דער באטשאן קומט האט איהר שוין קינדער-וועש?

ספעציעלע אבטיילונג פאר קינדער-שיך

שיך פון 8.75 זל.

האלב-שיך פון 8.75

צו בעקומען ביי

J. Frimer, Piotrkowska 75

פיליעס: פיעטריקאווער 112.

גארדינען-פאבריק

לייטונג: איזאק בער

לאדז, פיעטריקאווער 21

אין 2-טען הויף, 1-טער שטאק

עמפפעהלט פארהאנגען, קאפעס, ראלעטען, וויטראזשען, עטאמינענע, טיולענע, שידעלקאווע, פילע

די נייעסטע מאדעלען

אין גרויסען אויסוואהל

צו די ביליגסטע פרייזען אין לאדז

רעעלע בעהאנדלונג!

קומט און איבערצייגט אייך!

קלאנג-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער פילם, וואס האט ערָאבערט אלע וועלט-עקרַאנען א: ג.:

1) קעניג פון די בולווארען

אין דער הויפטראלע:

GEORGES MILTON.

2) **BRANKA WODZA**

אין דער הויפטראלע:

JOHN BOLES.

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג 12 בייטאג.

נעכסטער פראגראם: „דוד גאלדער".

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

פאבריק-לאגער:

נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 137-70

איז: א מביליגסטען
מבעסטען
מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל-בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען, קינדערוועגעלעך, פעלד-בעטען מעטאלענע, Perfekt-Patent, ווי אויך וואש-געשירען, סערוויזען, וויזשימאטשקעס. אייזן-קאסטענס, וואנעס, קינדער-בענקעלעך, ראוערען א. ד. גל.

עקזיסטירט פון 1896 יאהר.

בעדייטענד נידריגע רייזען!

בעמ.: בעטלעך מיט שאטקעס און דראט-מאטראצען פון 40 זל. אן

א ליכטיגען יום-טוב

קאן מען נור האבען, קויפענדיג

לאמפען

אלערארט

ביי דער פירמע

AMPER

15 פאלודניאווא 15

צוליב'ן הערשענדען קריזיס, די ביליגסטע פרייזען.

רעעלע בעהאנדלונג. — רעעלע בעהאנדלונג.

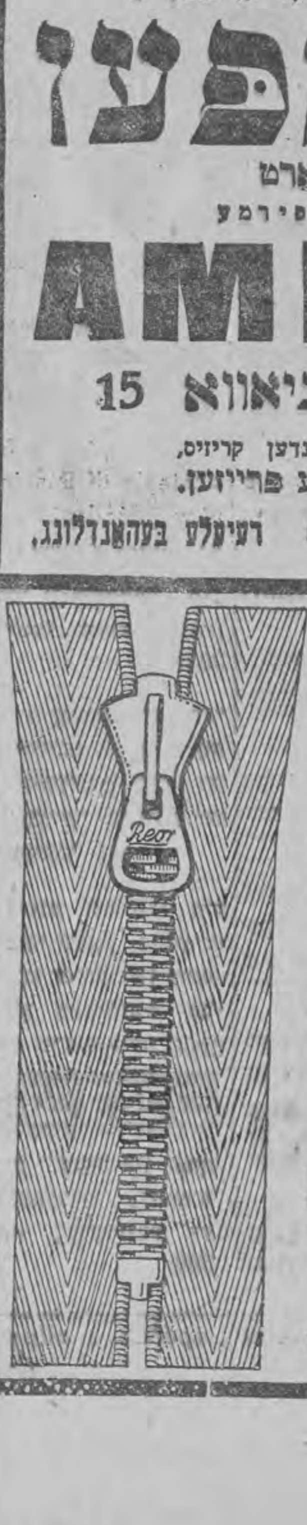

וויכטיג נייעס

— פאר —

סוועטער און טריקאטאזש-פאבריקאנטען

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזערע

ריזפערשלוסען

זענען נור צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פערטרעטער

ה. אפפעלבוים

לאדז, פולנאצנא 2

טעלעפאן 142-92

בעמערקונג: אונזערע סחורות זענען איצט נאך מעהר פערפולקומט און זענען בעגוי לויט'ן אויסלענדישען סטיל, מיט צייכען

„REOR"

sp. z ogr. odp. 2125

קוקט נישט אויף די שרייענדע
בילליגע רעקלאמעס!

גור אין דער
מאדערנער
פערפומעריע
„TEATRALNA"
קויפט נור
אלערליי
קאסמעטיק
ווי:
פערפומען
פודרען
קעלנישע און
בלומען-וואסערן.
טואלעט-זייפען
27 Cegielniana 27
(נעבען פוילישען טעאטער)
אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען! • רעעלע בעהאנדלונג!
בעמערקונג: ווער עס קויפט ביי מיר אמאל, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.

טעאטער פאפולארני

ביי גייערס מארק, פיעטריקאווער 295

וויכטיג נייעס פאר נייער'ס טעאטער-בעזוכער!

יודישע טעאטער-פארשטעלונגען

פון די בעסטע לאדזער ארטיסטישע קרעפטען
אינגטער דער רעזשי פון
ב. ריבאווסקי

דאנערשטאג, דעם 1-טען טאג פסח (ד. 21. אפריל), 4 א זייגער נאכמיטאג ווערט געגעבען

שלמה'קע ריקעל

אדער „דער חזן מיט דער חזנ'טע אין דערמיט" אין 4 אקטען. הומאר! געזאנג! טענץ!

שבת, 1-טער טאג חול המועד 4 נאכמ. — די בעליבטע פיעסע

די מאמע פון דער וועלט

אין 4 אקטען פון זאלאטארעווסקי.

בילעטען פון 50 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען אין קאסע אין טאג פון דער פארשטעלונג.

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת, יום-טוב 2 א זייגער
אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

גרויסער יום-טוב-פראגראם הייגט און פאלגענדע טעג גרויסער קלאנג-פילם א.נ.

4 טייוואלנים

אין די הויפטראלען:

JEANETTE GAYNOR
MARY DUNCAN

Wodewil

קלאנג-קינא-טעאטער
גלובנא 1

Odeon

קלאנג-קינא טעאטער
פשעיאזד 2.

הייגט און פאלגענדע טעג! ערשטע פוילישע 100 פראצענטיגע קלאנג-קאמעדיע א. נ.

אולאנער, אולאנער בחורים

וואודעוויל
אויסערן פראגר. קלאנג - צוגאבע.
Adolf Dymsza, Kazimierz Krukowski, Zula Pogorzelska

CORSO

קלאנג-קינא-טעאטער

הייגט און פאלגענדע טעג!
— קאנקורענצלאזער —
יום-טוב פראגראם

RIO RITA

האוגדערשעהנער פילם פון ליבע און אפפערונג
אין דער הויפטראלע: די קעניגין פון עקראן
BEBE DANIELS
JOHN BOLES

אויסערגעוועהנליכע טעמפא פון שפילען ∴ אויסער'ן פראגראם: שאמפאניער קאמעדיע און פילם-אקטואליטעטען ∴ פרייזען פון די פלעצער אויף די ערשטע סעאנסען זענען בעדייטענד פערקלענערט ∴ נעכסטער פראגראם: KEN MAYNARD אין פילם „לעצטע 2 מינוט"

אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג

TĘCZA

ביי-ערעפענטער
קלאנג-קינא-טעאטער
זאווישא 22

הייגט און פאלגענדע טעג
גרויסער יום-טוב-פראגראם
מעכטיגער שלאגער - פילם א. נאמען

פאריזער נעכט

מיט HENRY GARAT — אין דער טיטעלראלע

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג.
שבת, זונטאג און יו"ט 12 בייטאג.

„LIRA"

קינא-טעאטער
לימאנאווסקיעגא 37.
אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמי...
שבת און זונט... 12 א זייגער ...

דער לאנג-ערוואַרטעטער שלאגער פון סעזאן רעקארד פון סענסאציעס

דער געהיימער דאקומענט גרינער מאנאקל

אונגעוועהנליך-סענסאציאנעל-קרימינעלע דראמע אין 12 אקטען, געשאפען אויפ'ן גרונד פון אויטענטישע פאסירונגען פון בעקאנטען דעטעקטיוו Stuart Webbs
אין די הויפראלען || LIVIO PAVANELLI i SUZY VERNON
א. פראגר.: Harrold Lloyd קאמעדיע אין 3 אקטען.
נעכסטער פראגראם: „הוראגאן" (1863)

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זל.

קויף און פערקויף

צו פערקויפען א ספר תורה 24 צאל זעלטען שעהן כתב פון א בעקאנטען ערליכען סופר, צו ערפאהרען זאכאדניא 49 יעקעל ביללאיער. 2271

א פלאץ אין פאדעמביע זעהר בילליג צו פערקויפען, צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 69 וו. 17 2598

פריוו פאסטנם

ס'ווערט געזוכט א פערקויפער פון דער קארט-בראנזשע, זיך צו ווענדען ביי ספעקטאר, זגעזשער 10, פראנט, 2-טער שט. 2540

א קוואליפיצירטער פערקויפער פא"א הערן אין דאמען-קאנפעקציע געשעפט ווערט געזוכט. בעדינגונגען: פארצוגט א רוטינירטער פאכמאן, צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 7159

א קעטלערין אויף א 16-ער און 22-ער קעטעל מאשין אויף פילסודסקיעגא 7 ווערט געזוכט ביי זאלצבערג.

מ'זוכט ארבייט

א געוועזענער קאמאשען-מאכער מייסטער זוכט א פאסטען אלס צושניידער. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „צושניידער". 2572

לאקאלען

Mieszkanie 5 pokojowe z wygodami odstąpię (Kilińskiego róg Nawrot). Pośrednicy pożądani. Oferty sub.: „Warszawa" do Biura Fuchsa Piotrkowska 50.

א גרויס ווניג צימער מיט 2 פענסטער מיט א באלקאן און בעקוועמליכקייטען איבערצוגעבען קילינסקיעגא 46 וו. 12. 2573

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעליט, עווענטועל פאר 2 פריילייגס אין א שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביליג פון זאפארט אפצוגעבען ביי א בעסערער פאמיליע, צו ערפאהרען ביי ארבאך קילינסקיעגא 41.

א שטוב מיט א קיך, זוניגע וואוינונג מיט א באלקאן און קארידאר, 2-טער שטאק בילליג צו פערמיטען דירעקט פון ווירט. צו ערפאהרען פראנציסקאנער 30. ס'איז אויך דא אבצוגעבען אנ'ענצעלנע וואוינונג. צופאהר מיט טראמוואיען. 2649

פערשידענעס

שילדען אלער ארט שיין שנעל און שפאס בילליג פערטיגט אויס שילדערמאלעריי „ליטערא" שוו. יאקובא 5. געדענקט און פערשרייבט דעם אדרעס! 2580

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל מאדערנסטע סטיל - ארטען צו רעדוצירטע פרייזען

עמפפעהלט די בעקאנטע

לאמפען-פאבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אנגעגעבענע צייכנונגען.

Dr. med. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג
נעהמט אן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אוונט
זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

1 lub 2 pokoje

frontowe z niekrępującem wejściem, telefonem DO WYNAJĘCIA.
Wiadomość Cegielniana 58, m. 4 od 2–3 pp.

Dr. med. Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אן פון 8–11, זונטאג פון 10–1.
פאר אינטעמיטעלטע - לעטשניצע - פרייז

Dr. med. W. Eychner

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבען קינא „משארי") טעל. 72-134
נעהמט אן פון 2 1/2 — 4 און פון 7 — 8 אוונט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman